

Begroting Justitie en Veiligheid 2024

Voorzitter: Martin Bosma

Begroting Justitie en Veiligheid 2024

Aan de orde is de behandeling van:

- **het wetsvoorstel Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Justitie en Veiligheid (VI) voor het jaar 2024 (36410-VI).**

De voorzitter:

Aan de orde is de begroting Justitie en Veiligheid. Een hartelijk woord van welkom aan de beide ministers en de staatssecretaris. De middelste bewindspersoon heeft zojuist al z'n dropjes op de grond gegooid. Ik weet niet of dat door de zenuwen komt, maar we hebben ze voor hem schoongemaakt, dus ze zijn weer vatbaar voor consumptie. Het komt dus allemaal goed, meneer Weerwind!

Het gaat vandaag over Justitie en Veiligheid, en iemand stuurde mij een prachtig gedicht toe van Annie M.G. Schmidt over veiligheid. Het heet: Aan een klein meisje.

Dit is het land, waar grote mensen wonen.
Je hoeft er nog niet in: het is er boos.
Er zijn geen feeën meer, er zijn hormonen,
en altijd is er weer wat anders loos.

En in dit land zijn alle avonturen
hetzelfde, van een man en van een vrouw.
En achter elke muur zijn and're muren
en nooit een eenhoorn of een bietebauw.

En alle dingen hebben hier twee kanten
en alle teddyberen zijn hier dood.
En boze stukken staan in boze kranten
en dat doen boze mannen voor hun brood.

Een bos is hier alleen maar een boel bomen
en de soldaten zijn niet meer van tin.
Dit is het land waar grote mensen wonen ...
Wees maar niet bang. Je hoeft er nog niet in.

Het is dus van Annie M.G. Schmidt. Misschien een stukje inspiratie.

We beginnen dit debat met twee rapporteurs. Soms doen we dat; vandaag is zo'n dag. Ik geef graag het woord aan mevrouw Helder. Zij spreekt als rapporteur namens de commissie-Justitie en Veiligheid en dus niet namens haar fractie; dat zal zij straks doen. Daarna zal mevrouw Mutluer eveneens rapporteur zijn.

Het woord is aan mevrouw Helder.

Mevrouw **Helder** (BBB):

Dank u wel, voorzitter. Tja, over zo'n gedicht kom je bijna niet heen. Wij hadden het ook op rijm kunnen doen, maar — weer een teleurstelling rijker — dat gaan we niet doen.

De vaste commissie voor Justitie en Veiligheid heeft mijn collega Mutluer en mij benoemd als rapporteurs voor de begroting van het jaar 2024. Namens de commissie stellen wij dan ook twee onderwerpen aan de orde, namelijk de prestaties in de strafrechtketen en het budgetrecht van het parlement over de begroting van de politie.

Als eerste de strafrechtketen. Wij maken ons ernstige zorgen over het functioneren van de strafrechtketen. Onze zorgen gaan over de doorstroom in de verschillende organisaties in de keten, over het grote aantal sepots, over het gebrek aan menskracht bij de politie en de grote hoeveelheid zaken, die de rechters niet aankunnen. Die zorgen leven al langer. Daarom heeft de commissie-Justitie en Veiligheid vorig jaar een parlementaire verkenning uitgevoerd. Vanuit de keten zelf werd ons verteld over zeven achterliggende oorzaken van de genoemde problemen:

Ten eerste wordt de keten niet goed gecoördineerd. Er is te weinig regie. Twee. Er zijn geen overkoepelende ketendoelen. De organisaties sturen alleen op hun eigen doelen. Drie. Het ketenperspectief ontbreekt in het bekostigingssysteem. Vier. Het ketenperspectief ontbreekt bij nieuw beleid en wetgeving. Vijf. De complexiteit van zaken neemt toe. Zes. De digitalisering lukt niet. Dat is geen verrassing, maar goed. Zeven. Er is een gebrek aan personeel.

Voorzitter. De problemen in de strafrechtketen zijn ernstig. Zonder een goed plan gaat dat ook niet beter worden. Daarom heeft de Kamer, naar aanleiding van de verkenning, unaniem de motie-Ellian aangenomen. Hierin wordt de regering verzocht enkele concrete stappen te zetten en jaarlijks aan de Kamer te rapporteren over de voortgang. De regeringsreactie op de parlementaire verkenning is niet het plan dat de commissie had verwacht. In de reactie zien wij wel enkele aanscherpingen, maar verder vooral een voortzetting van wat er de afgelopen jaren is gebeurd. De commissie-Justitie en Veiligheid heeft een bijzonder en behoorlijk zwaar instrument ingezet. Daarbij past dan ook dat de regering bijzondere aandacht geeft aan de bevindingen en de aanbevelingen, in plaats van alleen door te gaan op de ingeslagen weg.

Ik sluit dit onderwerp af met een concrete vraag aan de bewindspersonen. Hoe gaan de bewindspersonen wettelijke bevoegdheden ten aanzien van de financiële verantwoording en bedrijfsvoering van de politie, het Openbaar Ministerie en de rechtspraak beter benutten?

Dank u wel.

De **voorzitter**:

U bedankt. Dan gaan we luisteren naar mevrouw Mutluer, die eveneens optreedt als rapporteur namens de gehele commissie. Het woord is aan haar.

Mevrouw **Mutluer** (GroenLinks-PvdA):

Voorzitter, dank u wel. Ik ga verder met het tweede thema waar wij ons als rapporteurs op gefocust hebben. Dat was het budgetrecht van de Tweede Kamer ten aanzien van de begroting politie. Ook hier hebben wij regelmatig met elkaar over gesproken. Dat budgetrecht beperkt zich nu tot het hele artikel 31. Wij kunnen nu alleen maar 7 miljard goedkeuren of afkeuren. De Algemene Rekenkamer wijst ons er al sinds 2020 elk jaar op dat ons budgetrecht daarmee te beperkt is, zeker gelet op de omvang van het bedrag. Op dit onderwerp heeft de Kamer in 2022 de motie-Helder/Van der Werf aangenomen. Daarin werd de regering verzocht om het begrotingsartikel 31 uit te splitsen in meerdere artikelen, conform het advies van de Raad van State uit 2019. In haar reactie op de motie stelt de minister dat de Raad van State erop wijst dat er minder flexibiliteit zou zijn als artikel 31 wordt gesplitst. Ook stelt de minister dat de wijziging volgens de Raad van State niet strikt noodzakelijk is. Wij lezen echter in hetzelfde advies dat opsplitsing volgens de Raad van State wel degelijk mogelijk is. Er zijn geen fundamentele bezwaren. Strikt noodzakelijk of niet, het is duidelijk dat zowel de Tweede Kamer als de Algemene Rekenkamer opsplitsing wenselijk vinden.

Dan de budgetflexibiliteit. De Raad van State wijst er ook op dat een tussentijdse wijziging een suppletoire begrotingswet zou vergen. Dit zien wij echter niet als bezwaar. Wij behandelen immers met zeer grote regelmaat suppletoire begrotingswetten. De politie moet zich ook nu al committeren aan vooraf gestelde doelen. Als er toch in de loop van het jaar bijgestuurd moet worden, kan dat ook als er meerdere begrotingsartikelen zijn, vinden wij als rapporteurs.

Tot slot, voorzitter. Het is uiteraard niet onze wens om mee te besturen. Het gaat ons om onze rol met betrekking tot inzicht, verantwoording en controle. Die rol kunnen wij voor de politie nu onvoldoende vervullen. Ook graag de reactie van de minister daarop.

De voorzitter:

Heel goed. Hartelijk dank voor uw werk als rapporteur. Tot zover de bijdragen van beide rapporteurs.

Ik streef ernaar om deze eerste termijn van de Kamer voor de dinerpauze af te ronden. Dat zou moeten lukken. Ik ga ook nog ergens schorsen voor de lunch. We doen acht interrupties per fractie. Dat moet mooi zijn. Het is een heugelijk debat, want we hebben maar liefst vier maidenspeechers. Dat zijn de heer El Abassi, mevrouw Uitermark, mevrouw Lahlah en mevrouw Faber-van de Klashorst.

De algemene beraadslaging wordt geopend.

De voorzitter:

Mevrouw Faber-van de Klashorst van de PVV krijgt meteen het woord voor haar maidenspeech. Ik geef graag het woord aan haar.

Mevrouw **Faber-van de Klashorst** (PVV):

Dank u, voorzitter. Ten eerste is het een grote eer dat ik hier in deze zaal onze achterban mag vertegenwoordigen en dat ik hier mijn maidenspeech mag houden. Ondanks dat het mijn maidenspeech is, sta ik open voor interrupties, want ik hou van het debat.

Voorzitter. "Niets blijkt zo onderdrukkend en onrechtvaardig te zijn als een zwakke overheid." Deze woorden van Edmund Burke uit de achttiende eeuw zijn nog steeds actueel. De minister kan dan wel met de beste intenties op de website van het ministerie aangeven dat de overheid zorg draagt voor de rechtsstaat in Nederland en werkt aan een veiligere en rechtvaardigere samenleving, maar uiteindelijk gaat het om de resultaten. De uitvoering van het strafrecht, gemaakt en vastgesteld door het parlement en uitgevoerd door de regering in de persoon van het OM, dat opspoot en vervolgt, heeft grote invloed op de leefomgeving. Het vervolgen en veroordeeld krijgen van daders van misdrijven zorgt niet alleen voor genoegdoening van het slachtoffer, maar werkt ook preventief. Bovendien gaat het eigenrichting tegen en voorkomt het maatschappelijke onrust. Dat zou toch iedereen aan moeten spreken.

Voorzitter. Op papier ziet het er allemaal gelijk uit, maar de werkelijkheid is weerbarstiger. Zo hanteert het OM zijn eigen zogenaamde strafvorderingsrichtlijnen, een soort kader binnen een wettelijk kader. Doordat dit beleid gepubliceerd is, kunnen niet alleen burgers, maar ook de zware jongens rechten ontlend aan deze richtlijnen. In deze richtlijnen worden onder andere dwingende aanwijzingen gegeven voor de strafmaat die voor een bepaald delict door het OM geëist dient te worden. De in de richtlijnen opgenomen strafmaat blijkt voor het merendeel ver onder het wettelijk maximum te liggen. Ik geef een paar voorbeelden. Poging tot doodslag: maximaal 16,5 jaar gevangenisstraf volgens het strafrecht. De richtlijn geeft aan: 12 tot 28 maanden bij schoppen tegen het hoofd en 36 tot 48 maanden bij op de persoon schieten met een vuurwapen. De maximale straf voor verkrachting is 12 jaar. De richtlijn gaat uit van een onvoorwaardelijke gevangenisstraf van 36 maanden. En zo wordt het parlement links ingehaald. Hoe dwingend is het beleid in het geval dat een officier van justitie een straf boven de strafmaat uit de richtlijn van het OM eist? In hoeverre moet een officier van justitie vrezen voor zijn of haar functie, indien dit meerdere malen geschiedt? Graag een reactie van de minister.

Deze manier van werken is een minachting van de volksvertegenwoordiging. U kunt zich afvragen in hoeverre verhogingen van maximale straffen in de praktijk daadwerkelijk worden uitgevoerd. Ik geef een paar voorbeelden waarbij de uitholling van het Wetboek van Strafrecht zichtbaar wordt. Activisten van Extinction Rebellion — daar hebben we ze weer — bestormden ongestraft het platform op Schiphol-Oost en blokkeerden ongestraft snelwegen. Afgelopen zaterdag was het weer raak. Na het blokkeren van de snelweg werden zo'n 1.000 mensen aangehouden en zonder boete naar huis gestuurd. Die laat-maar-waaienmentaliteit is niet alleen een schoffering van onze goedwillende burgers, maar ook een schoffering van onze politiemensen en de marechaussee, die alles op alles zetten om de orde te handhaven.

Hoewel de feiten ernstig waren, ging het OM niet vervolgen. Reden? De ene keer is het capaciteitsgebrek, de andere keer hebben activisten bewust hun ID-kaart thuisgelaten, of — daar is ie dan — er wordt simpelweg niet vervolgd omdat de straf toch wel laag zal zijn. De inspanning om te vervolgen zou niet opwegen tegen de uiteindelijk opgelegde straf. Kennelijk gaat het OM liever met hen theeleuten; dat is minder gedoe. De burgers snappen er geen snars van, want als zij op diezelfde snelweg over een doorgetrokken streep rijden, ploft er wél een vette boete op de deurmat. Er is ook nog eens sprake van

ernstige rechtsongelijkheid als we bijvoorbeeld kijken naar de straffen die de blokkeerfriezen kregen opgelegd toen zij een snelweg blokkeerden omdat zij het sinterklaaskinderfeest niet wilden laten verstoren. Akwasi dreigde de eerste de beste Zwarte Piet die hij zou tegenkomen hoogstpersoonlijk in zijn gezicht te trappen. Hij ging vrijuit en zijn zaak werd geseponneerd. Want voordat je het weet, word je natuurlijk voor racist uitgemaakt.

Dan de Valkenburgse zedenzaak. Daarbij werden mannelijke verdachten voor het plegen van ontucht met een 16-jarige prostituee veroordeeld tot een taakstraf, met daaraan gekoppeld een gevangenisstraf van een dag. Eén dag! Dit terwijl hier een maximale straf van vier jaar voor staat. Dus nadat je het plantsoen hebt aangeharkt, ga je gewoon weer door met je eigen leven, terwijl het slachtoffer tot het bot vernederd en misbruikt is. Het is te walgelijk voor woorden.

Daarnaast lijkt het structureel. Dat blijkt ook uit het advies van de orde van advocaten inzake het wetsvoorstel om de straf op terrorisme te verhogen. De orde geeft op voorhand al aan er geen brood in te zien. Tja, wiens brood men eet, diens woord men spreekt. Het gaat nu eenmaal om je clientèle. De orde geeft aan dat de huidige maximale straf van vijftien jaar niet veelvuldig wordt opgelegd en dat er dus in de praktijk helemaal geen behoefte bestaat aan een hoger maximum. Het zou daarom zinloos zijn om die straf wettelijk te verhogen. Hoe serieus word je hier nog genomen als wetgever én als volksvertegenwoordiger?

En dan stelt de minister heel stoer: wij zetten dit jaar in op een sterke rechtsstaat, want in 2024 zetten wij in op het op orde brengen van de capaciteit in de strafrechtketen, op het aanpakken van knelpunten daarin, op het terugdringen van zaakvoorraden en het verbeteren van de doorlooptijden. Maar hoe dan? In Rutteland is het al ruim tien jaar lang kommer en kwel in de strafrechtketen. Alleen al het opleiden van een rechter kost vier jaar. Het opleiden van een politiemans of -vrouw duurt twee tot vier jaar.

Voorzitter. De strafketen is net zo sterk als de zwakste schakel. Als we kijken naar delen van deze keten, te weten de politie, het OM, de rechterlijke macht en diens justitiële inrichtingen, dan zien we dat de zwakste schakel tenietdoet wat de voorgaande schakels hebben bereikt. Onvoldoende capaciteit in welk deel van de strafrechtketen dan ook leidt tot geen vervolging en zelfs tot sepots. Dat is ongewenst.

Tot overmaat van ramp is Justitie ook nog het afvoerputje van bezuinigingen elders. De politie wordt regelmatig de straat op gestuurd om verwarde personen van de straat te halen, in plaats van boeven te vangen. Vervolgens worden mensen die in een ggz-instelling thuishoren, opgesloten in tbs-klinieken, waar nu al te weinig plek is voor tbs'ers. Zij eisen vervolgens in de wachtrij ook nog een vergoeding op. De tbs-advocaat Niek Heidanus geeft aan dat hij cliënten heeft die in totaal tienduizenden euro's aan schadevergoeding hebben gekregen. In plaats van dat de overheid geld besteedt aan de ggz-instellingen, gaan de wachtende tbs'ers er met de poet vandoor. Hoe gestoord is dit! Kortom, een deel van het zorgvraagstuk wordt opgelost door detentie en inzet van de politie, omdat er sprake is van een capaciteitsprobleem, veroorzaakt door een kapotbezuinigde zorg. Hoelang gaat de minister hier nog mee door? Graag een reactie van de minister.

Daarbovenop komt dat twee derde van de gedetineerden bestaat uit mensen met een migratieachtergrond. De minister kon deze cijfers niet geven, omdat ze er niet zouden zijn. Maar het CBS heeft ze wel. De minister geeft aan dat er in het registratiesysteem TULP geen registratie naar migratieachtergrond plaatsvindt en dat die ook niet op een andere manier wordt geregistreerd. Maar nogmaals, het CBS heeft ze wel. Wat is de reden dat de minister dit niet bijhoudt en het CBS wel? Graag een reactie van de minister. De open grenzen zijn desastreus voor onze welvaart en ons welzijn. Als er niet wordt ingezet op maximale instroombeperking van migranten, wordt de druk op Justitie onhoudbaar.

Voorzitter. Zoals de minister al aangeeft, is financieel gewin hét motief achter de georganiseerde ondermijnende criminaliteit. Met het crimineel verdiende geld kopen criminelen macht en aanzien, ook in de bovenwereld. Om een resocialisatie te laten slagen, is het van belang dat het bij de dader tussen de oren komt dat misdaad niet loont. Maar dan moet dat wel daadwerkelijk in de portemonnee gevoeld worden. Het opsporen en vervolgen van criminele netwerken en het ontnemen van het vermogen van criminelen zijn prima.

De minister wil ook nog steviger internationaal gaan samenwerken. Samenwerken is prima, maar dan moeten wel de incasso's op tijd de deur uit. De Algemene Rekenkamer geeft aan dat sinds 2018 de afpakketen niet naar behoren functioneert. Heeft men een zaak rond, dan wordt er niet altijd geïnd. Uit het verantwoordingsonderzoek over 2022 blijkt dat het OM meer dan 50% van alle ontnemingsmaatregelen te laat overdraagt aan het incassobureau. Hier handelt het OM niet alleen in strijd met de wet, maar ligt ook verjaring op de loer. Om dit op te lossen, kiest de minister voor een versterkte samenwerking. Waarom wordt er niet gekozen voor een sturende rol richting het OM? Aangezien dit al vijf jaar sleept, is dit blijkbaar nodig. En het is wettelijk ook mogelijk. Graag een reactie van de minister. Namens de PVV overweeg ik ook een motie hierover in te dienen.

Voorzitter, ik rond af. Er worden te lage straffen geëist. De strafketen is een zootje en het wordt tijd dat de minister de regie pakt en ervoor zorgt dat er binnen de strafrechtketen aansluiting is. Wat gaat de minister hier dus aan doen? De wetgever, dus ook deze Kamer, heeft een doel met het vaststellen van wetten. Het kan niet zo zijn dat de regering als uitvoerende macht in de persoon van het OM het gekozen parlement ondermijnt. Is de minister bereid om de huidige strafvorderingsrichtlijnen in te laten trekken vanwege het dwingende karakter voor met name de officier van justitie? Is de minister bereid inzichtelijk te maken of het Wetboek van Strafrecht de uitwerking heeft die de wetgever beoogt? Dan doel ik op de informatie waaruit kan worden afgeleid welke straf in strafzaken is geëist, onder vermelding van het delict, en wat uiteindelijk de opgelegde straf is. Is de minister bereid om het OM op te dragen deze informatie beschikbaar te stellen? Ik overweeg ook hierover een motie in te dienen.

Tot zover, voorzitter.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Er zijn nog mensen die wat felicitaties willen uitspreken bij de interruptiemicrofoon.

Mevrouw **Bikker** (ChristenUnie):

Ik doe dat met enige terughoudendheid, maar mevrouw Faber had ons opgeroepen om ook te interrumperen. Allereerst wil ik haar graag feliciteren met haar maidenspeech. Die had een onvervalst geluid, zoals ik dat al van mevrouw Faber ken uit de senaat. Het is een zeer herkenbaar PVV-geluid. Dat is ook mooi, want zelfs al je van gedachten verschilt — dat kan — kun je daar goed over debatteren, dus vandaar zo mijn vraag. Maar allereerst echt die hartelijke felicitaties. Ik kijk uit naar de samenwerking. Op een heel aantal punten hebben we al samengewerkt, bijvoorbeeld in commissieverband als het ging om mensenhandel. Ik herken dat nu ook weer: straf de daders, help de slachtoffers.

Juist op dat punt zie ik dat mevrouw Faber kritiek heeft op het functioneren van het OM, op de advocatuur, op de rechtspraak, op het gevangeniswezen. Ik ben wel heel benieuwd welke voorstellen u gaat doen om ieder van deze onderdelen te versterken. Ziet u een weg via de financiële middelen, om die te borgen? Of is het alleen kritiek? Dan ben ik namelijk ook wel benieuwd naar de afspraken die in de formatie over de rechtsstaat zijn gemaakt, maar misschien moet ik wat dat betreft mijn geduld gewoon bewaren. Voor nu, voor deze begroting, is het belangrijkste wat ik ... Haha! De voorzitter stelt meteen de vraag: welke formatie? Er is een formatie en we verwachten een verslag. Dat heeft de voorzitter volgens mij ook met de informateur gedeeld.

Terug naar de vraag aan mevrouw Faber. Wat gaat u doen om te investeren in de rechtsstaat? Betekent dat dat u juist op dit moment, als het over overheidsfinanciën gaat, zegt: wij zullen juist niet bezuinigen op de rechtspraak en het OM, omdat ik zie dat ze onder druk staan?

Mevrouw **Faber-van de Klashorst** (PVV):

Ten eerste wil ik natuurlijk de hartelijke woorden van mevrouw Bikker graag in ontvangst nemen. Zo ken ik u als collega in de Eerste Kamer; dank daarvoor.

Kijk, je lost niet altijd alles op met geld. Vaak lijkt het heel makkelijk: er wordt een zak geld weggegeven en het wordt opgelost. Zo is het natuurlijk niet. We zien dat het in de strafrechtketen al tien jaar lang — ik zeg dit even in mijn eigen woorden — een zootje is. We lezen ook wat de Algemene Rekenkamer schrijft. Er zijn verschillende ketens. We hebben de strafrechtketen, de afpakketen, de asielketen. De Algemene Rekenkamer schrijft: "Wij constateren echter dat ketendoelstellingen en ministeriële regievoering veelal ontbreken bij het ministerie van Justitie, waardoor het risico op onbeheersbaarheid van de ketens ontstaat." Dat zien we dus ook gebeuren. Dat is al tien jaar lang aan de gang. Het is als volgt. De minister ... Er zitten hier meerdere ministers, maar ik gebruik gewoon even het enkelvoud. De minister is bevoegd om regie te nemen. Dat gebeurt dus niet. Laten we naar het begin kijken. Stel dat we het onderdeel politie in de keten op orde brengen. Als de politie op orde is, maar het OM het niet aankan, dan stopt het al. Brengen we het OM op orde, maar de rechtspraak is niet

op orde, dan stukt het daar. End of pipe hebben we de gevangenis. Als we daar niet voldoende capaciteit hebben, stukt het daar. Wat er dus moet gebeuren ...

De **voorzitter**:

Ja.

Mevrouw **Faber-van de Klashorst** (PVV):

Ja, ik heb nog veel meer te vertellen.

De **voorzitter**:

Daar was ik al bang voor. In de senaat bent u natuurlijk gewend om lekker de tijd te nemen, maar hier zijn we wat strakker.

Mevrouw **Faber-van de Klashorst** (PVV):

U begrijpt natuurlijk wel dat ik mijn maidenspeech houd, dus enige coulance zou misschien mogen!

De **voorzitter**:

Dacht het niet! Mevrouw Bikker.

Mevrouw **Faber-van de Klashorst** (PVV):

Oké.

Mevrouw **Bikker** (ChristenUnie):

Ik denk dat mevrouw Faber heel terecht zegt dat er in tien jaar tijd een hoop dingen niet goed zijn gegaan, maar dat heeft ook z'n oorzaken. Als we namelijk tien jaar terugkijken, naar hoe er bezuinigd is en naar welke gevolgen dat heeft gehad voor de opbouw van de politie en voor het aantrekken van nieuwe rechters en hoelang het heeft geduurd om dat weer op te bouwen ... We ervaren daar een tijdlang de gevolgen van. Juist daarom is mijn vraag als volgt. Als u op dit precaire moment de kaasschaaf over het Justitiedepartement haalt, met ideeën over de keten, zal dit opnieuw gaan gebeuren. Je haalt het er dan eigenlijk weer af, van de opleidingscapaciteit, van de plekken waar je in die keten investeert en van al die plekken van de rechtsstaat die op orde horen te zijn. Daarom vraag ik u of het klopt dat u zegt dat dit sterker moet. Zo ja, op welke manier gaat u boter bij de vis leveren?

Mevrouw **Faber-van de Klashorst** (PVV):

Het is heel simpel om boter bij de vis te geven. Dan zeg ik: doe de grenzen dicht. Ik heb het namelijk uitgezocht. U kunt daar een beetje om lachen, maar uw partij zet de grenzen wijd open. Daarmee is het al tien jaar ellende. Als we kijken naar het aantal gedetineerden met een migratieachtergrond, dan zie ik dat twee derde van de gedetineerden een migratieachtergrond heeft. In de zaken die voor de rechter worden gebracht, is dat 47%. Daaruit kan ik ook nog concluderen dat criminelen met een migratieachtergrond zwaardere delicten plegen. De gevangenis puilt uit. Er zijn in het verleden ook gevangenis gesloten. Wat hebben ze gedaan met die gevangenis? Daar hebben ze opvangplekken voor het COA van gemaakt. Als we nou eens beginnen met die instroom maximaal terug te dringen, dan krijgen we een heleboel lucht. Dat is niet alleen het geval binnen de strafrechtketen, maar ook in andere gedeeltes van de samenleving.

Mevrouw **Bikker** (ChristenUnie):

Ik heb acht interrupties, dus ik twijfelde even, maar ik wil dit toch weerspreken. Ja, het is zo dat er in onze gevangenissen ook mensen zitten met een andere afkomst die delicten hebben gepleegd. Maar nee, er zitten er ook heel veel met de Nederlandse afkomst, die wellicht al eerder gepakt hadden kunnen worden als we gewoon onze wijkagenten op orde hadden, die we eerder op het padje hadden kunnen houden en die niet waren doorgegroeid in de criminele organisaties. Hoe heeft dat zo kunnen groeien? Dat is doordat er zo bezuinigd is en doordat er niet geïnvesteerd is, ook door het kabinet-Rutte I. In die zin vind ik het een erg makkelijk antwoord van de PVV, waar we als land geen bal aan hebben. "De grenzen dicht." Hoe gaat u dat doen? Dan moet u uit Europa. Is dat de oplossing? Dat gaat een poosje duren. Op dit moment levert de PVV dus geen boter bij de vis als het gaat om het veiliger krijgen van Nederland. Er wordt iets geroepen over iets wat heel in de verte, eventueel, misschien, ooit zou kunnen, als heel Nederland PVV stemt. Maar dan zijn we uit de EU. Een veiliger Nederland begint met investeren in de rechtsstaat. Dan kunnen we altijd kijken naar: hoe pak je rapaille op en wat doe je met rapaille dat geen asielstatus zou moeten krijgen? Maar dat zijn er erg weinig in verhouding tot de problemen die we hier zien.

Mevrouw **Faber-van de Klashorst** (PVV):

Ik wil hier toch wel even op reageren. Kijk, mevrouw Bikker wordt nu wat emotioneel. Het is natuurlijk ook een beetje moeilijk als je hoort dat 67% van de gedetineerden een migratieachtergrond heeft. Ik snap wel dat dat een beetje lastig is voor mevrouw Bikker, want zij heeft samen met haar partij die grenzen opengezet. Ja, en nu wordt je geconfronteerd met al die problemen. Er komt weer een interruptie. Prima, dat is de vierde.

Mevrouw **Bikker** (ChristenUnie):

Ik heb een punt van orde. Ik mag hopen dat het debat via u gaat, voorzitter. Al het rechtstreekse als "mevrouw Bikker is emotioneel" verhoogt de klasse en de kwaliteit van dit debat niet, die ik juist wel kende uit de Eerste Kamer.

De heer **Sneller** (D66):

Ik wou inderdaad beginnen met: de mores uit de Eerste Kamer doen hun intrede. Maar ten eerste gefeliciteerd met uw mooie maidenspeech. Ik zal een wat opener vraag stellen. Na het intrekken van een aantal wetsvoorstellen van de PVV de afgelopen dagen, had ik eigenlijk verwacht ... Als ik die lijn doortrek, kom ik niet uit bij de inbreng zoals ik die nu hoorde. Dat was eigenlijk gewoon de wetsvoorstellen die net zijn ingetrokken opnieuw in de etalage zetten. Ik probeer als eerste dat nog even te begrijpen.

Mevrouw **Faber-van de Klashorst** (PVV):

Ik vind dat een hele algemene vraag. Dan wil ik wel graag weten welke zaken u specifiek bedoelt. Ik bedoel, ik heb hier elf minuten een betoog gehouden. Ja, daarin heb ik van alles gezegd. U moet uw vraag dus wel een beetje meer specificeren. Dit is te makkelijk natuurlijk, zeg ik u via de voorzitter.

De heer **Sneller** (D66):

Dit zijn echt een en al debattrucjes, en geen antwoorden. Laat ik het dan op een andere manier proberen. Het ging uiteraard over de minimumstraffen die hier allemaal weer

terugkomen, terwijl die wetsvoorstellen net zijn ingetrokken. Maar laten we die dan even laten.

Mijn andere vraag gaat over de relatie tussen de minister, het kabinet en het Openbaar Ministerie. Hoe ziet de PVV die nou precies? Zij vraagt eigenlijk om alle strafvorderingsrichtlijnen van het Openbaar Ministerie in te laten trekken. Mijn vraag is: wat komt daar dan voor in de plaats? En hoe wordt het Openbaar Ministerie in de visie van de PVV dan aangestuurd, of juist autonoom gelaten? Dat is een open vraag. Ik hoop dat u die niet wegzet als "te algemeen", want volgens mij is de vraag wel duidelijk.

Mevrouw **Faber-van de Klashorst** (PVV):

Deze vraag is duidelijk. Kijk, in plaats van die strafrichtlijnen moet er gewoon niks terugkomen. We hebben namelijk een wet. De wet is het kader. Daar zitten de maximumstraffen in. Daar zit ruimte in voor het OM om te eisen en voor de rechter om te oordelen. Het OM eist. Zij komen met de strafeis. Ik vind dat je dat niet nog een keertje moet inkaderen om dat nog veel verder te verlagen. Laatst was er bijvoorbeeld een zaak met kopschoppers in Arnhem. Dat waren recidivisten. Ze waren met zes man; die hebben niet allemaal geschopt, maar het overgrote deel heeft iemand tegen het hoofd geschopt. Iemand is zelfs op het hoofd van het slachtoffer gaan staan! Hoe ziek ben je dan? Dat is een poging tot doodslag. Dat heeft ook de rechter gezegd. Daar zit een maximale straf van 16,5 jaar gevangenisstraf op en dan wordt er 30 maanden geëist, waarvan 6 maanden voorwaardelijke celstraf. Dat is buiten proporties! En dat waren recidivisten, hè. Dat was geen first offender. Dat is gewoon waanzinnig en dat is ook niet te verkopen aan de mensen.

Daarom is dit strafvorderingskader zeer dwingend voor een officier van justitie. Je ziet in de praktijk dat de rechter zich in de meeste zaken voegt naar de eis van de officier van justitie. Daar word je dus al ingekaderd. Dan vraag je je hier in dit huis af: de wetgever heeft een doel met de wetgeving. Die zegt bijvoorbeeld: wij geven een maximumstraf van bijvoorbeeld 15 jaar voor een poging tot doodslag. Maar als de straffen daar dan heel veel onder liggen en dat komt elke keer weer terug, dan is dat een schoffering van de wetgever en ook van deze Kamer en in feite ook van een collega van D66.

De heer **Sneller** (D66):

Die voelt zich niet beledigd door de onafhankelijkheid van het Openbaar Ministerie, maar mijn constatering is dat de oplossing van mevrouw Faber het probleem dat zij zelf adresseert, niet oplost. Ze laat namelijk elke officier van justitie vrij om een eigen strafeis te bedenken en een eigen vordering op te stellen, terwijl ze ook in haar eigen bijdrage klaagt over willekeur. In haar antwoord zegt zij eigenlijk: de strafeisen moeten hoger. Maar in plaats daarvan roept zij op tot het intrekken van alle strafvorderingsrichtlijnen en niet het aanpassen ervan conform haar wensen. Ik ben nog steeds aan het zoeken naar hoe haar eigen pleidooi aansluit bij de doelen die zij zegt te beogen.

Mevrouw **Faber-van de Klashorst** (PVV):

Ik had al in de gaten dat de heer Sneller wat zoekende is. Volgens mij is het niet helemaal overgekomen. Het is namelijk zo dat die strafvorderingsrichtlijnen de strafeis juist naar beneden drukken, en niet zo'n heel klein beetje ook. Er zit heel veel licht tussen wat er geëist wordt, waarop geoordeeld wordt en wat de maximumstraf is. Dat geldt ook in zeer ernstige zaken zoals die ik eerder heb toegelicht over dat

kopschoppen.

Dat was 'm, voorzitter.

De **voorzitter**:

Ik feliciteer u met uw gepassioneerde maidenspeech. Als u hiernaartoe komt, feliciteer ik u als eerste en dan schors ik even enkele ogenblikken.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

De **voorzitter**:

Dan geef ik nu graag het woord aan de heer Aardema van de fractie van de PVV.

De heer **Aardema** (PVV):

Dank u wel, voorzitter. Ik had erop gerekend dat ik vandaag mijn maidenspeech zou houden, doch twee weken geleden was er een dertigledendebat over de politie waarin ik dat al heb gedaan. Ik heb toen ook iets over mezelf verteld, dus dat laat ik nu maar achterwege. Op naar de inhoud, de begroting van JenV. Mijn deel gaat over de politie.

Om te beginnen wil ik van deze plek mijn waardering uitspreken voor al die mannen en vrouwen die werkzaam zijn bij of voor de politie in Nederland. Ik weet hoe moeilijk het werk soms kan zijn, omdat van de politiemans en -vrouw verwacht wordt dat ze een stap vooruit maken daar waar anderen dat niet doen of durven.

Ik wil het nu met u hebben over Harry. Ik had hem evengoed Ali of Kees kunnen noemen, maar laat ik het maar op Harry houden. Harry is wijkagent in een middelgrote stad, ergens in Nederland. Harry is al over de 60, heeft een kunstknief, maar kan nog prima zijn diensten draaien. Toen Harry zo'n tien jaar geleden wijkagent werd, deed hij zijn dagelijkse rondje door zijn gebied. Je kwam hem echt overal tegen: bij bedrijven, bij mensen thuis, in de horeca, in de kroegen en tussen de jeugd. Harry was een soort wandelende database van zijn wijk. Hij wist precies hoe families in elkaar staken, wie de baas was van een bepaalde zaak, wie met wie omging et cetera.

Wat ik bedoel te zeggen, is dat wijkagenten zoals Harry vroeger in de haarvaten van de samenleving zaten en dus een belangrijke informatiepositie hadden. Politiewerk valt, staat en begint vooral met de juiste informatie. Harry wist vaak al te voorspellen dat het ergens mis dreigde te gaan. Hij greep dan in. En als hij beseftte dat het zijn krachten te boven ging, dan liet hij anderen ingrijpen. Het is wel duidelijk dat Harry een aanspreekbaar figuur was in zijn wijk. Hij kende de mensen, en de burgers kenden hem.

Totdat er een nieuwe wind ging waaien. Er kwam een andere chef. Die chef vond dat Harry ondanks zijn kunstknief nog fit genoeg was om zo nu en dan mee te draaien in de noodhulp. Daar zaten knelpunten in de capaciteit; men kon de diensten niet meer rondkrijgen. Harry werd door de meldkamer op pad gestuurd naar allerlei meldingen, variërend van een eenvoudige burenruzie tot dodelijke aanrijdingen. Niet alleen zijn inzet tijdens die meldingen maar vooral het vele nawerk slokte een groot deel van Harry's tijd op. Harry kwam hierdoor steeds minder in zijn wijk. Harry had een bureautje gekregen op tweehoog in het politiebureau, want zijn chef was van mening dat de mensen daar dan maar naartoe moesten komen als ze Harry nodig hadden. U zult begrijpen dat de

natuurlijke informatiepositie van Harry steeds minder werd. Met Harry zelf ging het trouwens ook steeds minder. Het tempo waarmee hij in de noodhulp moest meehollen kon hij niet meer bijbenen. Harry kon gebruikmaken van de Regeling Vervroegde Uittreding, de RVU. Dat wilde hij eerst niet, maar toen zijn vrouw ook vond dat dit toch beter was, deed hij het dan toch maar. Op zijn 63ste verliet hij de politie.

Voorzitter. Die regeling loopt volgend jaar af. Er is nog geen duidelijkheid over zware beroepen. Werkgevers- en werknemersorganisaties zijn er nog niet uit en overleggen momenteel evenmin. Als men er op dit niveau uit komt, schijnt het tussen de politie en de bonden niet meer zo ingewikkeld te zijn. Wellicht kan deze minister de stand van zaken nader toelichten en zorgen voor een opening in deze kwestie.

Het zijn van politiemens, zeker als je dat jarenlang in de noodhulp hebt gedaan, is een zwaar beroep waarbij je, niet alleen als blijk van waardering maar ook het lichamelijke en mentale aspect in ogenschouw nemend, er enige jaren vóór de huidige pensioenleeftijd op een fatsoenlijke wijze uit zou moeten kunnen.

Dan komen we meteen bij een van de kernpunten van deze begroting, namelijk de capaciteit ...

De **voorzitter**:

Eerst nog even een vraag van de heer Van Nispen.

De heer **Van Nispen** (SP):

Ik vind dit een heel terecht punt van de heer Aardema. Het is een mooi verhaal over Harry, een wijkagent die niet in staat is om tot zijn 68ste achter de boeven aan te rennen op straat, als ik het goed begrijp. Zo zijn er natuurlijk zovelen. De politieagenten zijn dan ook in actie gekomen, omdat inderdaad de pensioenregeling, de Regeling Vervroegde Uittreding, afloopt. Dat raakt natuurlijk ook de politieagenten. Ik kan mij zomaar voorstellen dat de minister morgen gaat antwoorden: het ligt eigenlijk niet op mijn bordje; het is van de minister van Sociale Zaken en gaat veel breder dan alleen de politie. Dat zal allemaal zo zijn; dat is ook zo; dat antwoord wil ik de minister vast geven. Maar gaat de woordvoerder van de PVV daar genoeg mee nemen? Komt de woordvoerder van de PVV zelf met een voorstel om ervoor te zorgen dat we de RVU-regeling, die eerlijke regeling, gaan handhaven of zelfs uitbreiden, zodat politiemensen op een normale leeftijd kunnen stoppen met werken? Of gaat de woordvoerder van de PVV de motie steunen die ik daarover zal indienen? Het maakt mij niet uit, maar gaan we samen voor een oplossing zorgen voor deze mensen?

De heer **Aardema** (PVV):

Nou, laten we in ieder geval samen gaan overleggen hoe we dit tot een goed einde kunnen brengen.

Voorzitter, ik ga door. Dan komen we meteen bij een van de kernpunten van deze begroting, namelijk de capaciteit van de politie. Ik hoor mensen zeggen: het zijn er nooit genoeg en we kunnen niet op iedere straathoek een diender neerzetten. Dat zal zo zijn, maar in absolute getallen zijn we in Nederland behoorlijk achtergebleven. De laatste vijftien jaar is onze bevolking door open grenzen gegroeid met ruim 1,5 miljoen, terwijl de politiesterkte niet navenant meegroeide. Hoe zou het komen dat de boel vastloopt?

Wijkagenten structureel mee laten draaien in de noodhulp gaat ten koste van je informatiepositie, zoals in het verhaal van Harry. Zij zijn immers de ogen en oren van de samenleving. Aspiranten draaien nu ook al mee om de gaten in de diensten van de basisteams te vullen. Onervarenheid kan volgens mij tot grote ongelukken leiden. Natuurlijk worden er momenteel veel nieuwe politiemensen opgeleid. Dat zal op de langere termijn sommige van de gaten gaan vullen. Een politieopleiding duurt immers enkele jaren. Belangrijk is dan ook, dat we die nieuwe mensen kunnen werven en vooral kunnen vasthouden. We werven uit dezelfde vijver als bijvoorbeeld defensie. We kunnen ze vasthouden door ze de meest boeiende baan te bieden en hun loopbaan ook boeiend te houden, zodat ze niet na vijf jaar alweer vertrekken. En wat te denken van het beter en meer werven van zijinstromers? Er zijn in de samenleving specialisten genoeg op het gebied van ICT, techniek en taal. Haal ze binnen. Nu is de beweging meestal omgekeerd; politieopgeleide specialisten verdwijnen na enkele jaren.

Een begroting gaat over geld. Hoeveel geven we uit? Waaraan? Wat zijn de doelen? Regulier dik 7 miljard is heel veel geld. En wat hebben we bereikt? Nog steeds voelen mensen zich onveilig. Nog steeds is aangifte doen een drama. Dan zou het best kunnen dat de animo om aangifte te doen ook zakt. Het gevolg daarvan is dan weer dat de cijfers vervolgens een vertekend beeld laten zien. Nog steeds zijn politiemensen gefrustreerd omdat ze een persoon die ze gisteren hebben aangehouden, soms met gevaar voor eigen leven, vandaag weer over straat zien lopen. Men heeft goede intenties, maar het gaat om de resultaten. Alle tabellen in de begroting ten spijt, onder de streep gaat het erom wat de resultaten zijn. Wat is er gedaan met het geld en zijn de doelen gehaald? Een doel kan zijn om onze Harry weer in zijn wijk te krijgen, maar ook om een zware crimineel voor langere tijd van de straat te houden.

Dat laatste kan de politie niet alleen; daar is de hele strafketen voor nodig. Het begint bij de politie met een strafdossier dat doorgaans via de OM-route naar de rechtbanken gaat en in sommige gevallen eindigt bij het gevangeniswezen. Die route is al lang op papier, laat staan in tijd. Het zou toch niet mogen dat zaken soms pas na twee jaar voor de rechter komen? Daar valt qua efficiency en digitalisering maar vooral vereenvoudiging van processen nog veel winst te halen.

Capaciteit, en vooral het gebrek hieraan, is al jaren de molensteen van de politie. Je zou capaciteit vrij kunnen spelen door het politiewerk te beperken tot de zuivere kerntaken. Dat is een uitvoerende taak van de korpsleiding, die aangestuurd wordt door de minister. Nog altijd geldt dat de keten zo sterk is als de zwakste schakel. In alle genoemde schakels moet het beter. De vraag aan de minister is of zij dit deelt en hoe zij dit wil realiseren.

Een ander punt dat de capaciteit in de basis mogelijk kan verbeteren, is een andere inzet van de mobiele eenheid. Het zijn van ME'er is een neventaak. Dat betekent in de praktijk dat politiemensen van hun reguliere politieplek worden geroepen om op te draven voor een ME-inzet. Dan lekt er natuurlijk onmiddellijk capaciteit weg op de reguliere werkplek, die vaak moet worden opgevuld door anderen. Een ME'er gaat immers niet alleen op pad; het geldt voor een hele groep. Je bent dus op de gekste, meest onverwachte momenten reguliere capaciteit kwijt. Kan dat niet anders, vraag ik de minister. In omringende landen moeten de aspiranten van de academie eerst een

langere periode naar de ME voordat ze naar de basisteams gaan. Ze worden in het hele land ingezet en doen nuttige dingen als er geen ME-inzet is: verkeerscontroles, alcoholcontroles en oefeningen. Daarmee ontlast je de basisteams, omdat er geen onverwachte ME-inzet meer is vanuit de basisteams, behoudens natuurlijk enkele kaderleden. Tevens is meegenomen dat frisse aspiranten ervaring op kunnen doen en dat de Harry's van deze wereld in hun wijk kunnen blijven. Graag de mening van de minister.

Ten slotte wil ik aandacht vragen voor de inzet van de politie bij mensen met een psychische of een psychiatrische stoornis, de zogenaemde "verwarde personen". In beginsel is de politie daar niet voor, maar zij is net als haarlemmerolie: als de boel escaleert, wordt de politie toch opgeroepen en komt zij ook. Ik kan u wel verklappen dat dat meestal op vrijdagmiddag is, als er verder geen andere instantie meer te bereiken is. Dan zit je dus met zo iemand die niet thuishoort in een politiecel, maar waar je wel uren mee zoet bent. Kortom, als ik naar de begroting van de politie kijk, probeer ik door de cijfers heen te kijken. Het gaat ons erom dat er met het begrote geld concrete resultaten worden bereikt. Daar gaan wij scherp op letten.

Dank u wel.

De **voorzitter**:
Dank u wel.

De heer **Sneller** (D66):
Dit is het derde debat dat ik met de heer Aardema heb. Moet ik harder praten?

De heer **Aardema** (PVV):
Nee, ik kan u verstaan.

De heer **Sneller** (D66):
Dit is het derde debat dat ik met de heer Aardema heb. Ik moet zeggen dat zijn inbreng vanuit de praktijk elke keer weer verfrissend is. Dat wilde ik toch even vooraf zeggen. Hij vraagt terecht aandacht voor de knelpunten en voor het sturen van de schaarse capaciteit van de politie. Hoe kunnen we er nou voor zorgen dat we de politie inzetten waar zij nodig is? Een van de dingen waar de heer Aardema niet op in is gegaan, maar die mij in de afgelopen jaren wel verbaasd hebben van de PVV, is het standpunt ten aanzien van het gedoogbeleid dat we hebben voor coffeeshops. Ik ben benieuwd naar de mening van de heer Aardema daarover. De PVV zegt eigenlijk dat we alle coffeeshops moeten sluiten, dat we alle cannabisverkoop en -teelt illegaal moeten maken, dat we het onderscheid tussen hard- en softdrugs moeten opheffen en dat we bezit van harddrugs niet meer moeten gedogen, dus zo meteen ook niet meer van softdrugs. Wat denkt de heer Aardema dat dat met de capaciteit van de politie doet, ook vanuit zijn eigen ervaring?

De heer **Aardema** (PVV):
Je hoort ook dat er burgemeesters zijn die nu zelfs het gebruik van cocaïne vrij willen geven. Ik heb afgelopen weekend een hele mooie volzin gehoord van een afscheidnemende politiechef. Die luidt als volgt: "Als je een strijd voert waarvan je weet

dat je hem niet kunt winnen, dan zit de overwinning in het feit dat je de strijd niet opgeeft en blijft strijden." Dat is mijn antwoord.

De heer **Sneller** (D66):

Maar ik vroeg niet naar cocaïne; ik vroeg naar cannabis. De heer Aardema weet dat dat hele andere stoffen, andere producten, zijn. Wat is dan dus precies de strijd die we niet kunnen winnen als het gaat om het reguleren van de cannabissteelt, in plaats van het standpunt van de PVV? Ik zou daar toch graag een antwoord op willen. De PVV zegt: al die 500 coffeeshops in Nederland moeten we sluiten en we moeten de verkoop en de teelt verbieden. Wat doet dat nou met de capaciteit van de politie, die inderdaad zo knellend is als de heer Aardema zegt?

De heer **Aardema** (PVV):

U kent ons programma. U zegt zelf al wat wij willen en wat wij niet willen. Wij denken dat het de capaciteit van de politie zeker zal vergroten.

De heer **Sneller** (D66):

Door coffeeshops te sluiten en de teelt illegaal te maken gaan we de capaciteit van de politie vergroten? Is dat serieus het standpunt van de heer Aardema? Dat is natuurlijk op geen enkele manier aannemelijk. Als we kijken naar andere landen waar de verkoop illegaal is, dan zien we dat daar overal moet worden gehandhaafd. Hoe gaat het dus de capaciteit van de politie vergroten als we alle cannabis in Nederland illegaal maken, als harddrugs gaan classificeren en het bezit ervan niet meer gaan gedogen?

De heer **Aardema** (PVV):

U weet hoe de wetgeving nu in elkaar zit, en voorlopig hebben we het daar maar even mee te doen.

De heer **Sneller** (D66):

Het spijt me, maar dit vind ik niet een heel sterk antwoord. Mijn vraag gaat namelijk niet over de wetgeving zoals die er nu is en dat we het daarmee moeten doen. Dat is de status quo. De PVV bepleit veranderingen. Mijn vraag is: wat zijn de gevolgen van die veranderingen voor de capaciteit van de politie? Dat wordt hier terecht door de heer Aardema geïllustreerd met praktische voorbeelden, namelijk dat wijkagenten niet meer in de wijk komen, dat er schaarse politiecapaciteit is en dat we moeten kiezen. De heer Aardema en de PVV kiezen ervoor om nog een hele flinke berg werk erbovenop te gooien. Dat is de praktijk en ik vraag hem naar de inschatting wat we dan niet meer gaan doen. Dan kunnen we niet volstaan met: we moeten het doen met de wetgeving zoals we die hebben. Dat is geen antwoord.

De heer **Aardema** (PVV):

Nee, maar je kunt de wetgeving natuurlijk veranderen en dit is de beste plaats om dat te gaan doen. U weet ook dat coffeeshops soms enorme bronnen van overlast zijn. Dat is niet overal zo, maar dat is op heel veel plekken wel zo. Daar willen we dus zeker kritisch naar kijken; vandaar dat het in ons programma staat.

De **voorzitter**:

De heer Sneller gebaart. Non-verbale communicatie telt niet mee als interruptie.

Mevrouw **Bikker** (ChristenUnie):

Dank aan de heer Aardema voor het inbrengen van het perspectief van de wijkagent. Wat mij betreft is dat de kern van hoe onze Nederlandse politie staat en ook van de kwaliteit van onze Nederlandse politie. Ik deel zijn analyse dat de wijkagent veel te veel tijd is kwijtgeraakt aan allerlei andere taken. Daarom zou ik heel graag vandaag met het kabinet verkennen hoe we de positie van de wijkagent weer sterker kunnen maken. Ik bedoel niet alleen dat we voldoen aan de wettelijke norm en genoeg wijkagenten hebben, maar ook dat die qua tijd eraan toekomen om midden in die wijk te zijn. Ik zou de heer Aardema willen vragen hoe hij daarnaar kijkt. Is hij bijvoorbeeld met mij bereid om mee te denken over de politie-inzet rondom ME's, waar hij het al over heeft gehad, maar ook bijvoorbeeld bij de stadions, bij voetbalhooligans? Kunnen we niet eens bekijken wat we doen met het uitpubliek als we zien dat het zoveel honderdduizenden uren mankracht kost bij de politie?

De heer **Aardema** (PVV):

Ik weet niet of u vorige week aanwezig was bij het rondetafelgesprek over voetbalgeweld. Ik dacht dat u daar niet bij was. Maar daar zijn wel nuttige tips op tafel gekomen, ook vanuit Engeland. Ik denk dat we daar goede dingen uit kunnen destilleren. U zegt terechte dingen over de wijkagent. Die heb ik ook in mijn betoog genoemd. Als de capaciteit van de gewone noodhulp niet op orde is, dan is de greep naar de wijkagent natuurlijk vrij snel gemaakt. Eigenlijk zou je dat niet moeten willen.

De **voorzitter**:

Eigenlijk zou mevrouw Bikker dat niet moeten willen.

De heer **Aardema** (PVV):

U heeft gelijk, voorzitter. Dan gaat het dus mis, want dan haal je de wijkagent uit z'n wijk en uit de haarvaten van de samenleving, daar waar hij juist zou moeten zijn, mevrouw Bikker.

De **voorzitter**:

U leert snel. Dank u wel. Tot zover de bijdragen van de fractie van de PVV. Dan gaan we nu luisteren naar mevrouw Michon-Derkzen namens de VVD.

Mevrouw **Michon-Derkzen** (VVD):

Dank u wel, voorzitter. We bespreken vandaag de begroting met maar liefst drie bewindspersonen, die demissionair zijn. Vaak zit het beleid dan in een interbellum. Zo'n bewindspersoon doet eigenlijk niets meer dan op de winkel passen. De mensen thuis hebben als het op veiligheid aankomt totaal geen boodschap aan een demissionaire status van een minister of het kabinet. Veilig en vrij leven is een basisvoorwaarde voor een prettig leven. Dat geldt altijd.

Voorzitter. Veiligheid is een absolute prioriteit. Daar hebben we in deze periode veel geld voor vrijgemaakt, en terecht. De problemen zijn immers niet gering. Onze politie staat onder druk. Onze nationale veiligheid staat onder spanning, onder andere door internationale conflicten die een effect hebben op ons land. De aanpak van de georganiseerde drugscriminaliteit is niet langer een zaak van de onderwereld, maar zichtbaar en voelbaar in onze wijken. Neem de vreselijke explosie van een drugsclub midden in een woonwijk, vorige week in Rotterdam. Maar ook de niet te evenaren

criminele geldstromen en de toenemende bedreiging van de hoeders van onze rechtsstaat leiden tot het betonrot in onze samenleving.

Voorzitter. We hebben de tegel opgetild. Daarmee wordt de rottigheid eronder akelig zichtbaar. Wij moeten die nu opruimen. Dat doen we met die integrale aanpak, van preventie tot repressie, maar ook met de aanpak van kerels, kilo's en knaken. We doen het met een stevige agenda en extra financiële middelen. En nee, we moeten niet van de koers afwijken als het moeilijk wordt en pleiten voor het legaliseren van harddrugs. Wij zijn als overheid nu eindelijk dit gevecht aangegaan. We moeten dit gevecht nu ook winnen.

Voorzitter. Elke dag staan er mensen klaar om ons veilig te houden. Ik zie de politiemannen en -vrouwen die onvermoeibaar doorgaan om criminelen in hun kraag te vatten en die demonstranten van de weg te sjouwen. De overheid en de samenleving worden steeds weerbaarder. Ze maken een vuist tegen ondermijning. De NCTV staat paraat om ons te behoeden voor aanslagen. Dat is niet vanzelfsprekend en dat verdient waardering. Die wil ik dan ook vandaag via deze weg uitspreken naar al die mensen die dag in, dag uit voor ons en voor een veilig Nederland klaarstaan.

Ik voel me verantwoordelijk om bij te dragen waar dat kan. Dat begint bij de politie. We spreken elk politiedebat over de capaciteit en de werkdruk. Dat is ook terecht. Die staat enorm onder druk. Het is vreselijk dat het weer langer duurt voordat de sterkte bij de politie op orde is. We moeten alle creatieve oplossingen blijven aangrijpen. We hebben het daar heel vaak over. Ik noem de inzet van boa's en samenwerking met Defensie. Een aantal voorbeelden zijn ook door voorgaande sprekers genoemd. Neem het stimuleren van zijinstromers en ga zo maar door.

Voorzitter. Vandaag wil ik specifiek stilstaan bij de effectiviteit van de agent bij de handhaving, want handhaving is de kern van een effectief veiligheidsbeleid. Zonder handhaving staat de overheid in zijn hemd. Hoe vreselijk moet het voor de agent zijn dat al het werk dat in een proces-verbaal is gestoken, is geëindigd in een sepot. En dat gebeurt nogal eens. We hebben er 1.500 in Gelderland gehad; we hebben er tientallen in Haaglanden gehad. Dat tast ook het rechtsgevoel van Nederlanders aan. Sterker nog, de politie laat het na een aanhouding vaak zitten om een proces-verbaal op te maken, omdat het in de keten toch niet verder komt. Dat geldt vooral als het gaat om relatief kleine overtredingen. Ik begrijp dat. Ik pleit er vandaag voor om de politie meer mogelijkheden te geven voor een lik-op-stukbeleid waarbij direct boetes worden uitgedeeld. In mijn ogen kan dat door het uitbreiden van de zogenaamde Mulder-zaken. Ik wil graag dat de politie een antwoord kan geven op die veel voorkomende kleine criminaliteit, waar we ons allemaal kapot aan ergeren en die negen van de tien keer onbestraft blijft. Graag een reactie van de minister hierop.

Neem bijvoorbeeld de demonstranten die nu doelbewust elke keer weer wetten overtreden om meer aandacht te vragen voor een goede zaak. Het Openbaar Ministerie laat weten dat de overtredingen te gering zijn om door haar te worden opgepakt, terwijl de politie die demonstranten dag in, dag uit van de snelweg af kan sjouwen. Geef de politie nu de mogelijkheid om op basis van de Wet-Mulder lik-op-stukbeleid te voeren en direct boetes uit te delen, zodat het Openbaar Ministerie zich kan concentreren op zaken

met bijvoorbeeld een slachtoffer of waarop gevangenisstraf staat.

Ik zie nog twee interessante ontwikkelingen waarvoor ik de aandacht wil vragen als het gaat om de effectiviteit van de agent. De eerste is het datagedreven werken bij de politie. Bij de politie gaat het heel vaak over ICT-toepassingen, maar er komen natuurlijk steeds innovatievere en slimmere ICT-toepassingen. Die kunnen helpen om sneller te handhaven en zorgen voor meer werkplezier voor de agent. Kan de minister ons informeren over deze nieuwe ontwikkeling? Die aanpak is dus eigenlijk veel breder dan bij de informatievoorzieningen waarover wij altijd horen en de strategie daarbij. Graag wil mijn fractie daarin meegenomen worden.

De tweede interessante ontwikkeling vind ik de inzet van forensische opsporing, ook bij veel voorkomende criminaliteit. In 2018 is een visie op forensische opsporing gepresenteerd. Daarna is een aantal pilots gedraaid. Kan de minister de Kamer informeren over de stand van zaken bij de uitvoering van die visie en de uitrol van die pilots? Dat mag ook later per brief. Er is bijvoorbeeld een mooie pilot met de inzet van DNA. Door de inzet van particuliere labs kan een DNA-spoor veel goedkoper en sneller worden gecheckt. Die tijd gaat van 60 naar 2 dagen; dat is niet gering. Met deze snelheid kan een relatief kleine zaak, waar nu in de regel geen opvolging aan wordt gegeven, veel makkelijker tot een goed einde worden gebracht. Dat zijn interessante ontwikkelingen, want een effectievere handhaving is nodig, omdat de samenleving dat van ons vraagt, om de strafketen ontlasten en om het werkplezier van de agent te vergroten.

Voorzitter. Zoals ik in mijn inleiding al zei, laat de ondermijnende criminaliteit keer op keer het lelijke gezicht zien. Wij moeten door met die drieslag: preventie, repressie en het doorbreken van financiële criminele geldstromen. Op de eerste twee slagen boeken wij mooie resultaten. Ik wil hier ook een dik compliment geven aan de landelijke recherche. Maar we moeten stappen zetten in het volgen van de geldstromen en het afpakken van crimineel geld. Dat begint bij de deelname van de Belastingdienst en de FIOD aan de Regionale Informatie en Expertise Centra. Ik vraag de minister of dit nu overal het geval is. Ik krijg daar wisselende signalen over.

Bij de aanpak van de criminele geldstromen is op dit moment vooral de poortwachtersfunctie essentieel. Een aantal beroepsgroepen moeten ongebruikelijke transacties melden bij de Financial Intelligence Unit — daar is geen Nederlands woord voor. Er is te weinig en geen eenduidig toezicht op deze meldingsplicht. De Kamer steunde vorig jaar mijn motie om het toezicht op die meldingsplicht te verbeteren. Wat is de stand van zaken, vraag ik aan de minister. Ook is er geen terugkoppeling door de FIU, terwijl dat nou juist een enorm grote wens van de poortwachters is, want die kan leiden tot een meer risicogebaseerde of informatiegestuurde werkwijze. Erkent de minister dit en is hij bereid te bekijken op welke wijze terugkoppeling kan worden gegeven? Ten derde: een poortwachter wil, terecht, om veiligheidsredenen anoniem kunnen melden. Is dat mogelijk, vraag ik de minister.

Voorzitter. Als het gaat om de criminele geldstromen zit er ook een kwetsbaarheid bij de overheid zelf. Er zijn specifieke sectoren — ik noem als meest voor de hand liggende de douane — waar we ook onze eigen medewerkers die bij ons werken moeten

beschermen tegen het snelle geld dat ze wordt aangeboden. Vorig jaar vroeg ik de minister om ook rijksbreed de corruptie binnen de overheid en het vergroten van de weerbaarheid centraal aan te sturen vanuit het ministerie van JenV. Wat is daarvan de stand van zaken?

En dan tot slot — ik kan het niet niet zeggen — mijn altijd in elk debat naar voren komende verzoek om slimmer en beter informatie te kunnen delen. Als we dit monster willen ontmantelen, is het essentieel om ervoor te zorgen dat iedereen daaraan kan bijdragen: politie, justitie en ook private partijen; iedereen. Dat kan alleen maar door informatie sneller en beter te delen, uiteraard met de nodige waarborgen.

Dan helemaal tot slot een heel ander onderwerp. Elke week valt er wel een slachtoffer door een sekte. Iemand bezoekt een keer een bijeenkomst, gaat dan nog een keer en op enig moment verwatert het contact met vrienden en familie. Ik heb hier vaak aandacht voor gevraagd; ik kijk ook de heer Van Nispen aan, want we hebben er altijd samen in opgetrokken. Het is de bedoeling van sektes om het individu langzaam af te breken. Familie en vrienden worden dan natuurlijk terecht ongerust want die vragen zich af: krijg ik mijn kind, mijn vriend of mijn partner hier nog een keer uit? Op 1 januari 2020 is het Meldpunt Sektesignaal opgeheven onder een voorganger van deze minister. Sindsdien worden dit soort meldingen opgepakt door de politie. En dat is in mijn ogen niet optimaal. Ik weet dat de minister naar aanleiding van eerdere voorstellen en Kamervragen over sektes ook verbetering zoekt van de laagdrempelige hulp die slachtoffers en hun omgeving echt nodig hebben. In België is er bijvoorbeeld het kennisplatform Informatie- en adviescentrum inzake de schadelijke sektarische organisaties. Kan de minister aangeven hoe zij de toekomst van de meldfunctie voor zich ziet? Is het bijvoorbeeld een idee om een dergelijke functie weer opnieuw vorm te geven? Ik wil niet al te veel in het "hoe" zitten maar ik denk dan aan de stichting M en de stichting Fier. Graag ontvang ik een toezegging van de minister dat die meldfunctie van het sektesignaal nog dit jaar jaar kan worden ingericht.

Dank u wel.

De heer **Van Nispen** (SP):

Ik vind het heel goed dat mevrouw Michon-Derkzen hiervoor aandacht vraagt, want het gaat hier eigenlijk te weinig over. Nou ja, te weinig, vanuit de kant van de Kamer hebben we hier al jaren aandacht voor gevraagd. Er wordt soms schamper gedaan over het werk van Kamerleden, maar als wij op serieuze wijze het kabinet controleren en daarna moties indienen die vervolgens ook worden aangenomen, dan moeten we erop kunnen rekenen dat die moties worden uitgevoerd. Op dit punt is jaren geleden hierover een motie aangenomen van de SP en de VVD. Die motie zegt het volgende. Eigenlijk vonden we al dat dat meldpunt nooit had moeten worden opgeheven. Toen werd het tegen onze zin opgeheven. We zagen daar de vervelende gevolgen van. Toen hebben we gezegd: richt dat weer op want het is heel belangrijk dat je een spin-in-het-webfunctie hebt waar de signalen samenkomen en de mensen ondersteund kunnen worden. De regering voert die motie echter niet uit. Eist mevrouw Michon-Derkzen vandaag samen met mij dat die motie wel wordt uitgevoerd en dan nog dit jaar? Is dat hoe ik haar opmerking mag begrijpen?

Mevrouw **Michon-Derkzen** (VVD):

Dat is exact de opmerking. Zoals we altijd samenwerken op dit onderwerp, begrijpen we elkaar nu ook weer. Ik wil graag weten wat nu de stand van zaken is. Vaak is die uitvoering ingewikkelder dan dat wij hier kunnen overzien en daar heb ik ook alle begrip voor, maar ik wil wel dit debat aangrijpen om voor dit belangrijke onderwerp weer aandacht te vragen en ook voor de uitvoering van die motie. Wat mij betreft staat niets in de weg om het in 2024 weer in te richten. Eens.

Mevrouw **Mutluer** (GroenLinks-PvdA):

Ik heb mijn collega Michon-Derkzen toch wel een VVD-verhaal horen houden over ondermijnende criminaliteit, namelijk hard op de zaak en ervoor zorgen dat de criminelen niet de lachende derde zijn. Maar als ik nu kijk naar de wijze waarop op dit moment de strafrechtketen wordt ontlast en constaterend dat de motie van collega Ellian van destijds niet voldoende wordt uitgevoerd, dan denk ik: je kunt wel hard "on crime" zijn, maar als de uitvoering niet goed gaat dan blijven deze criminelen de lachende derde. Wat vindt de collega van het feit dat de door deze Kamer in meerderheid aangenomen motie over het ontlasten van de strafrechtketen en het meer regie voeren op die strafrechtketen, niet voldoende wordt uitgevoerd door onze minister van Justitie en Veiligheid?

Mevrouw **Michon-Derkzen** (VVD):

Mooie vraag.

Ik heb juist over die ondermijning in dit debat complimenten gegeven aan de landelijke recherche. Zij hebben ongelofelijk veel kopstukken en ook die hele holding, wil ik bijna zeggen, aan criminelen die bezig zijn met georganiseerde drugscriminaliteit opgerold en opgepakt. Die zijn dus ook van het toneel verdwenen.

Maar in de strafrechtketen zien we allemaal dat er een enorme opstopping is. Daarom heb ik in mijn bijdrage over het uitbreiden van die Mulderzaken aan willen geven: zorg ervoor dat de politie ook een lik-op-stukmogelijkheid krijgt, zodat je in de zaken waarbij het nodig is — ik denk dan ook aan zedenzaken, waarvoor mevrouw Mutluer en ik ook samen strijden — wel op het Openbaar Ministerie en op de rechtspraak kan rekenen. Feit is dat als die keten verstopt is, wij dat hier niet met een vingerknip kunnen oplossen. Als we dat zouden kunnen doen, dan zou ik dat natuurlijk direct doen. Maar als je het niet oplost, moeten we hier keuzes maken met elkaar. Dan vind ik dus dat je voor zware zaken altijd op het Openbaar Ministerie en de rechtspraak moet kunnen rekenen. En bij lichtere zaken kan je de daders er niet straffeloos mee weg laten komen, dus daarom mijn voorstel zoals ik het in het debat deed.

Mevrouw **Mutluer** (GroenLinks-PvdA):

Dat is niet geheel een antwoord op mijn vraag, want het ging mij met name om de regierol van de minister. Daar hebben wij heel erg voor gepleit, want het gaat niet alleen om het geven van geld aan het OM, de politie en de rechtspraak. Het gaat ook om samenwerking, om bedrijfsvoering, om kijken naar hoe we het rond de ICT zodanig kunnen oplossen dat harde criminelen ook hun straf krijgen, waarvoor we inderdaad ook willen blijven strijden, en niet meer recidiveren.

Op dat punt wil ik een andere vraag stellen. Mijn collega triggerde me namelijk ook over

de afpakketen, het afpakken van crimineel vermogen. Daar hebben we vorig jaar bij de begroting samen in opgetrokken. We hebben een motie ingediend om een tussenbericht te geven over de veiligheidsagenda, waarin ook ambitieniveaus staan ten aanzien van de afpakketen. Dat ging om 200 miljoen, terwijl er ongeveer 16 miljard omgaat aan crimineel vermogen. Wat vindt mijn collega van het feit dat in dat tussenbericht van de minister wordt aangegeven dat hij het ambitieniveau niet gaat veranderen, terwijl er ondertussen binnen de begroting wel meer geld gaat naar ondermijning?

Mevrouw **Michon-Derkzen** (VVD):

Een kleine reflectie op de reflectie van mevrouw Mutluer over de strafrechtketen, want daar gaat mijn collega Ellian natuurlijk ook nog uitgebreid over spreken. Wat wij als Kamer kunnen doen om die keten te verbeteren in het kader van afspraken maken en bedrijfsvoering, moeten we natuurlijk niet laten. Maar daar komen we dus nog op terug vanuit de VVD-fractie.

Over afpakken hebben we het vaker met elkaar gehad. Niemand in deze Kamer is tevreden over het resultaat op afpakken. Wij voelen ons ook gesteund door het Rekenkamerrapport. Daarin wordt ook gezegd dat er echt meer moet kunnen. Ook daarbij zit het, lees ik dan terug, veel in onderliggende problematiek over in welk ICT-systeem je iets zet en hoe je het dan aanpakt. Ik vind dat we daarop moeten blijven sturen. Wij mogen niet tevreden zijn met het afpakresultaat. Ik ben ook niet tevreden met die ambitie. En ik ben nog nooit tevreden geweest met het resultaat. In mijn bijdrage van vandaag heb ik naar voren willen brengen: hoe kan ik helpen om het te vergroten? Dan denk ik er bijvoorbeeld aan om die poortwachters een terugkoppeling te laten geven, zodat je die FIU beter z'n werk kan laten doen. Dat hoop je dan. Ik probeer daar dus op die manier mijn bijdrage aan te leveren, indachtig dat magere resultaat.

De **voorzitter**:

Heel goed; dank u wel. Dan gaan we luisteren naar de heer Ellian. Hij is eveneens van de VVD.

De heer **Ellian** (VVD):

Dank. Het is natuurlijk weer een mooi moment: we nemen in de plenaire zaal met de bewindspersonen van het ministerie van Justitie en Veiligheid de begroting door en eigenlijk het veiligheidsbeleid voor Nederland.

Voorzitter. Ik wil in mijn bijdrage vier punten adresseren. Als eerste de plaatsing van hoogrisicogedetineerden. Als tweede uiteraard de strafrechtketen. Ik hoop dat ik dan ook de vraag van mevrouw Mutluer kan meenemen. De positie van broers en zussen als naaste van een slachtoffer of als nabestaande. En antisemitisme.

Voorzitter. Ik begin met het onderwerp gevangeniswezen, en dan met name de plaatsing van hoogrisicogedetineerden. Een jaar geleden heb ik vanaf deze plek volgens mij twee moties ingediend. De essentie daarvan was: zoek naar plekken waar je een hoge beveiligingscategorie kan realiseren, zodat je meer spreiding van criminele kopstukken kan realiseren. Ook vroeg ik om de uniformering van de Afdeling Intensief Toezicht. We houden immers steeds meer criminele kopstukken aan. Ook vanuit mij alle waardering voor de landelijke recherche. Mevrouw Michon-Derkzen zei dat zojuist ook. De aanhoudingen blijven zich in rap tempo opvolgen. Des te pregnanter en belangrijker

wordt de vraag hoe je deze figuren dan detineert. Als we hier met z'n allen zeggen dat misdaad niet mag lonen, dan moeten we er ook voor zorgen dat ze vanuit detentie niet door kunnen gaan met hetgeen waarvoor ze in eerste instantie zijn aangehouden. Dat staat nog los van het feit dat de veiligheid binnen en buiten de inrichting natuurlijk van groot belang is.

De brief van de minister voor Rechtsbescherming van vorige week heeft mij wat verbaasd. Daarin stond de mededeling aan ons en aan het land dat hij een Afdeling Intensief Toezicht in Sittard gaat realiseren, een van maar liefst zeventien plekken. Mij ontgaat de logica van dit besluit. Ik begrijp dat de Afdelingen Intensief Toezicht bij gebrek aan beter voldoen aan in ieder geval een bepaalde behoefte die er nu is, namelijk kleinschalig organiseren dat je kopstukken daar kan zetten. U weet het: wat de VVD-fractie betreft moet dat zo veel mogelijk in de extra beveiligde inrichting in Vught. Maar waarom ga je in Sittard, dat geen hoog beveiligingsniveau heeft, een afdeling die kleinschalig bedoeld is op het niveau van zeventien cellen maken? Daar kun je niet de maatregelen nemen die nodig zijn om kopstukken, die er absoluut zitten ... Men denkt vaak dat de kopstukken alleen in de extra beveiligde inrichting zitten, maar dat is niet zo. In die Afdeling Intensief Toezicht zitten er enorm veel. Vorig jaar vroeg ik om te zoeken naar een locatie waar je die zware categorie tijdelijk kan plaatsen. Ik noemde dat toen een ebi-pluscategorie. Geen definitiekwestie vandaag, maar ik zie niet dat we nu een locatie hebben waar we dit soort figuren kwijt kunnen anders dan de ebi in Vught, die tot mijn schrik nog tot 2026 verbouwd wordt. Mijn vraag aan de minister is dus: is hij er nou echt van overtuigd dat die Afdeling Intensief Toezicht hét antwoord is op het grote probleem van voortgezet crimineel handelen vanuit detentie? Wat maakt dat de minister overtuigd is van de nieuw te realiseren Afdeling Intensief Toezicht in Vught? Ziet de minister iets in het heropenen, renoveren, van de oude ebi, die gewoon nog steeds in Vught staat, namelijk de tijdelijke extra beveiligde inrichting waar vanaf 1992 aan gebouwd is? Wat zou erop tegen zijn om dit gebouw weer in gebruik te nemen, zodat we situaties als die van nu, met Holleeder en Razzouki op één afdeling, kunnen voorkomen of zodat we, bij uitlevering van een grote crimineel uit een ander land, iemand tijdelijk kunnen plaatsen, op de plek waar het het veiligst is?

Voorzitter. Over het gevangeniswezen heb ik vorig jaar een motie ingediend, die ook is uitgevoerd. Ik ben zelf mee geweest. Dat was een unieke ervaring, een zogeheten spitactie, 's nachts, in een gevangenis. Ik raad u van harte aan om dat een keer te doen. Uitstekend. De resultaten waren ... Ik wilde zeggen "positief", maar het was niet positief, want elke gevonden telefoon is er een te veel. De VVD-fractie zou graag willen dat we dit gaan bestendigen, dus dat we de gevangenis permanent gaan controleren, onaangekondigd. Ik hoor graag van de minister of dit volgens hem nu voldoende geborgd is. Is voldoende geregeld dat het spitteam — ik noem de naam niet vanwege de veiligheid van dit team, dat heimelijk moet kunnen opereren — onaangekondigd 's nachts een inrichting binnen kan gaan en op zoek kan gaan naar telefoons zonder dat het eerst met de halve wereld moet overleggen?

De heer **Aardema** (PVV):

Ik grijp even terug naar het betoog van meneer Ellian over de inrichtingen. Hij noemde Sittard, maar ik wil toch even in herinnering brengen dat er bijvoorbeeld in Veenhuizen een grote verbouwing gaat plaatsvinden bij de locaties Esserheem en Norgerhaven.

Bent u het met mij eens dat je dat zou kunnen integreren en dat je daar, in zo'n groot complex, heel makkelijk zo'n afdeling zou kunnen bouwen?

De heer **Ellian** (VVD):

Dank voor de vraag. Dat biedt mij nog eens de kans om mijn visie daarop uiteen te zetten. Nee, dat ben ik niet met de heer Aardema eens, omdat het mijn stellige overtuiging is dat criminele kopstukken juist op aparte locaties gedetineerd zouden moeten zijn. Ik ben dus niet voor het, zoals men het noemt, box-in-boxprincipe, gelokaliseerd in een groter geheel, omdat het grotere geheel vaak niet het beveiligingsniveau heeft dat je zou moeten hebben. Je wilt het afgesloten hebben van de rest, uiteraard op een humane manier, zeg ik tegen de collega's in de Kamer, maar juist niet op een locatie waar bijvoorbeeld ook laagrisicogedetineerden rondlopen, want dat kopstuk benut natuurlijk een andere crimineel voor bijvoorbeeld het doorgeven van boodschappen. Dus nee, ik zie dat niet zo zitten.

De heer **Aardema** (PVV):

Dan hebben we elkaar goed begrepen, hoor. Het hoeft ook niet zo te zijn dat ze door elkaar lopen; dat moet vooral niet. Dat ben ik wel met de spreker eens. Ik bedoelde alleen te zeggen dat het niet per se ... U noemde Sittard. Dan heeft u het over zeventien plekken en ...

De **voorzitter**:

U bedoelt: dan heeft de heer Ellian het over zeventien plekken.

De heer **Aardema** (PVV):

Precies, dan heeft de heer Ellian het over zeventien plekken. Ik heb het over misschien wel honderd plekken in Veenhuizen, waar een veel groter complex is waar je zoiets zou kunnen bijbouwen.

De heer **Ellian** (VVD):

Aha, we hebben het over een andere orde van grootte. Maar Veenhuizen? Ik wil altijd blijven nadenken. Hoe meer extra beveiligde inrichtingen en hoe meer kopstukken daarin, hoe beter, wat mij betreft, maar dan moet ik even met de heer Aardema doorpraten over de vraag of Veenhuizen daar dan de beste plek voor zou zijn, nog even los van de monumentale status en de geschiedenis van die locatie.

Voorzitter. Ik was gebleven bij "binnen zonder kloppen". Ik hoor graag van de minister of dit voldoende geborgd is. Wat vindt de minister ervan om dit te continueren en elke inrichting bijvoorbeeld drie keer per jaar onaangekondigd te bezoeken?

Voorzitter. Ik ga naar de strafrechtketen. Ik dank beide bewindspersonen voor de uitgebreide brief die we hebben ontvangen. Dat waardeer ik. Wel ben ik wat teleurgesteld over de inhoud van de brief: heel veel open deuren, heel veel algemeenheden. Zo las ik bijvoorbeeld dat er drie keer extra per jaar vergaderd gaat worden met alle toppersonen in de strafrechtketen. Ik ga er niet flauw over doen, maar gaan die vergaderingen de problemen in de keten nou oplossen? Er wordt al best wel veel vergaderd. Ik bedoel dat niet lullig, maar ik zie niet dat dat nu de verandering teweeg gaat brengen waar we zo op hopen.

Ook las ik dat er geen aanleiding is om de bekostigingssystemen van de organisaties aan te passen. Dat zou namelijk blijken uit onderzoek van 2019. Oké, maar de Rekenkamer constateert inmiddels al meer dan dertien of veertien jaar dat die bekostiging wel degelijk tot uitdagingen leidt. Om een lang verhaal kort te maken: ik ben wat teleurgesteld over deze brief. Zijn de ministers er nou van overtuigd dat we er, met de algemeenheden die in deze brief staan, voor gaan zorgen dat de situatie in de keten verandert?

Die is namelijk als volgt: we gaan de komende jaren meer geld uitgeven en de voorraden nemen alleen maar nog meer toe. Die uitkomst zou de Kamer nooit moeten accepteren. Ook voor de keten zelf is die overigens onwenselijk. Ik doe het volgende voorstel, gewoon om een denkrichting mee te geven en de geesten te prikkelen. Waarom zou je bijvoorbeeld niet kijken of je een OM-strafbeschikking met aftrek mogelijk kan maken? Zo iets is nu erg ingewikkeld. Is dat geen denkrichting waar je bijvoorbeeld naar zou kunnen kijken? Neem bijvoorbeeld het geval dat iemand preventief gehecht is en er een lage geldboete wordt opgelegd, bij veelvoorkomende criminaliteit. Kijk of je dat kan wegstrepen en of er afstand gedaan kan worden van verzet: hup, de zaak is van de plank en diegene is meteen ook geen first offender meer. Dat geef ik even mee als denkrichting. Dan is er in ieder geval recht gedaan aan het strafbaar feit en kan de keten weer door.

Mevrouw **Faber-van de Klashorst** (PVV):

We hebben kunnen constateren dat het al tien jaar lang hommeles in de strafrechtketen. Zoals ik al zei in mijn eigen inbreng, constateert de Algemene Rekenkamer toch ook dat de ketendoelstellingen en de ministeriële regievoering veeleer ontbreken. De vraag aan de heer Ellian is als volgt. Is hij met de PVV eens dat het eens tijd wordt dat de minister regie gaat voeren binnen de strafketen? Want dat mag wettelijk ook gewoon.

De heer **Ellian** (VVD):

Mevrouw Faber heeft helemaal gelijk: de minister mag het. Overigens is mijn indruk dat de minister het ook doet. De realiteit is alleen wel weerbarstig, onder andere vanwege de positie die de zittende en de staande magistratuur innemen. Ik noem de onafhankelijkheid van het Openbaar Ministerie, maar ook die van de rechtspraak. In de intentie, maar ook in de letter is de motie — het is een hele lange motie; ik meen me te herinneren dat de voorzitter dat ook vond — eigenlijk hetzelfde als wat mevrouw Faber zegt: pak de regierol, roep de partners in de keten aan tafel en vraag ze wat ze anders gaan doen om ervoor te zorgen dat de voorraden niet nog meer oplopen en we nog meer geld moeten uittrekken. Het viel me op, zeg ik in de richting van mevrouw Faber, dat er in de brief bijvoorbeeld staat dat de rechtspraak ook aan tafel komt. Met alle respect voor haar onafhankelijke positie: dat mag ik hopen! Die mag je toch ook even stevig bevragen over wat ze voor het geld doen. Volgens mij verschillen we dus niet van mening.

Mevrouw **Faber-van de Klashorst** (PVV):

Ik denk dat we wel enigszins van mening verschillen. Meneer Ellian geeft namelijk aan: de minister gaat zitten en vraagt wat de partners gaan doen. Maar het gaat er toch om wat de minister eens gaat doen? De minister kan gewoon de regie pakken. Zij — of hij, dat ligt eraan wie het op dat moment is, maar ik denk dat het een zij zal worden — kan gewoon de regie nemen. Maar er wordt gewoon al tien jaar lang gedoken.

De heer **Ellian** (VVD):

Ik weet niet of ik het "duiken" zou willen noemen. Ik herken dat het zoeken naar nieuwe oplossingen een enorme uitdaging is voor de keten op zichzelf. En ja, ook vanaf deze plek spoor ik wederom beide bewindspersonen aan: als het gaat om de strafrechtketen, moeten we wel uit een ander vaatje gaan tappen. Anders blijft de situatie: meer geld en meer voorraden. Dat kan nooit de uitkomst zijn. Maar ik geloof dat de ministers die aansporing inmiddels ook wel echt gehoord hebben.

De **voorzitter**:

U continueert.

De heer **Ellian** (VVD):

Zeker, voorzitter. Daarmee heb ik eigenlijk voldoende kunnen zeggen over de strafrechtketen. Zoek alsjeblieft naar oplossingen die anders zijn dan de gemeenschappen die hier al heel vaak gewisseld zijn.

Mevrouw **Mutluer** (GroenLinks-PvdA):

Ik kan het even niet laten om een vraag te stellen. Samen met collega Ellian heb ik de parlementaire verkenning gedaan, als rapporteurs. Ik vind het Kamerlid Ellian vrij aardig richting de minister. Ik was namelijk best boos toen ik de brief zag en, inderdaad, de gemeenschappen las. Volgens mij waren wij in ons onderzoek in de parlementaire verkenning vrij concreet en vrij duidelijk over de falende samenwerking, de gelden die worden besteed, het gebrek aan effectiviteit en de bedrijfsvoeringen. Toen hebben wij nadrukkelijk in de motie-Ellian c.s. in het dictum gezegd: pak de regie op. Volgens mij was dat de eerste zin. Ik vind dat de heer Ellian dit best aardig tegen de minister zegt. Maar we komen er niet met het alleen maar op een heel aardige manier tegen de minister zeggen. Wat moet er gebeuren? De motie moet gewoon uitgevoerd worden. Vindt mijn collega dat ook niet?

De heer **Ellian** (VVD):

Uiteraard moeten moties van de Tweede Kamer uitgevoerd worden. Ik vind het ook wat ver gaan om nu te zeggen dat de motie niet wordt uitgevoerd. Volgens mij laat de brief van de bewindspersonen nou precies het probleem zien: het lukt maar niet om uit die gemeenschappen te komen en je ziet inderdaad ook niet de échte wil die nodig is. Maar dan moeten we ook eerlijk zijn met elkaar. Dan gaat het ook om de politie. Dan gaat het om iedereen in de keten, waarbij ik het dan overigens ook wil opnemen voor de Dienst Justitiële Inrichtingen, die eigenlijk nooit om iets vraagt. Maar je ziet dat er in gemeenschappen wordt gesproken, dat er wordt gezegd "we gaan meer vergaderen", terwijl de oplossingen die nodig zijn, bijvoorbeeld overstijgende ketendoelen, meteen worden afgeserveerd. Maar we zijn nog in een vroeg stadium van dit debat. Het ongenoegen is volgens mij duidelijk. Collega Mutluer komt nog aan de beurt. Ik vermoed dat zij nog wat ongenoegen zal uitspreken. Laten we even kijken waar de bewindspersonen straks in hun beantwoording mee komen. Dat vind ik netjes. En laten we even zien wat we dan moeten doen. We hebben nog even.

Voorzitter. Dan ga ik nu echt naar het volgende punt: broers en zussen. Het gaat dan om de situatie dat op dit moment broers en zussen niet onder de zogeheten kring van gerechtigden vallen. Daar heb ik vorig jaar een rondetafel over georganiseerd. Zij vallen niet onder die kring van gerechtigden omdat volgens de wet — daar waren onze

voorgangers bij — nu vereist is dat er sprake is van een nauwe affectieve relatie. Hoe langer ik daarover nadenk — en ik hoef er ook niet meer over na te denken — hoe meer ik ervan overtuigd ben dat dat onrechtvaardig is. In het MH17-vonnis wordt de wetgever daarop geadresseerd. Het is wat mij betreft niet goed uit te leggen dat een broer of zus geen aanspraak zou kunnen maken op affectieschade omdat diegene zou moeten aantonen dat er sprake is van een nauwe affectieve relatie. In de jurisprudentie wordt dat dan ook nog zo uitgelegd dat er bijvoorbeeld sprake van moet zijn dat de een heeft gezorgd voor de ander. Ik vind dat het anders moet. De minister wil wachten op een onderzoek van het WODC. Ik wil dat eerlijk gezegd niet. Ik vind dat hier tijdens deze begrotingsbehandeling gewoon eens duidelijkheid over geschapen moet worden. Wat vinden wij? Vinden we dat broers en zussen aanspraak moeten kunnen maken op affectieschade of niet? Ik vind van wel. Ik ben benieuwd of de minister bereid is om die stap ook te zetten.

Voorzitter. Dan het laatste punt, antisemitisme. Ik weet dat ik de minister van Justitie en Veiligheid niet hoef aan te sporen als het gaat om antisemitisme. Ik bedoel: het bestrijden van antisemitisme. Laten we dit wijten aan de kou in deze zaal, waar ik soms last van heb. Deze minister hoeft niet aangespoord te worden om antisemitisme te bestrijden. Ik weet dat zij dit tot in haar vezels voelt, maar de Nationaal Coördinator Antisemitismebestrijding, die goed werk doet, is uiteindelijk ook een idee van deze minister zelf. Zij was toen nog onderdeel van deze Kamer. De realiteit is wel dat de situatie écht nijpend is. Antisemitisme gaat door het dak. Er stond vandaag ook weer een bericht in De Telegraaf. Ik ben dan zo benieuwd naar het volgende. Hoe ziet de minister het werkplan van de Nationaal Coördinator voor zich? Die zegt namelijk: "Ik kan niets. Ik heb een bureau. Ik heb een staf. Maar verder kan ik eigenlijk niet aan de slag met projecten die nodig zijn om antisemitisme succesvol te bestrijden." Dat is uiteindelijk wat we willen. Dus ik ben benieuwd hoe de minister daarnaar kijkt en wat zij nodig heeft, als zij iets nodig zou hebben.

De voorzitter:

Was dat uw bijdrage?

De heer Ellian (VVD):

Jazeker, tien minuten, voorzitter.

De voorzitter:

Prima. Er is nog een enkele vraag.

De heer Diederik van Dijk (SGP):

Ik dank mijn collega voor de mooie punten die werden gemaakt over antisemitisme. Ik wijs hem graag op een amendement van de SGP dat probeert om tegemoet te komen aan die vraag. Ik heb nog een andere vraag, die hier wel aan raakt. Niet zolang geleden hebben we de nodige commotie gehad omdat een Australische haatprediker naar Nederland zou komen, iemand die de Hamasterreur zou verheerlijken. Mede dankzij inzet van deze minister is deze man Nederland niet in gekomen. Wat wel opviel en waar de SGP in ieder geval zorgen over heeft, is dat er veel minder aandacht is gegaan naar de organisatie die zo'n figuur uitnodigt. Hoe kijkt de VVD daartegen aan? Is die er gerust op dat onze veiligheidsdiensten dit soort organisaties, die zulke haatpredikers naar Nederland willen halen, voldoende in het vizier hebben?

De heer **Ellian** (VVD):

Of ik daar gerust op ben wat betreft de veiligheidsdiensten? Dat is eerlijk gezegd een vraag die de minister beter kan beantwoorden. Ik kan collega Van Dijk wel het volgende zeggen. Ik maak me ernstig zorgen over de grote groep mensen in dit land die het kennelijk nodig blijft vinden om te spreken, te roepen, te scanderen en om mensen uit te nodigen die niets anders doen dan vormen van Jodenhaat de wereld in te sturen. Ja, ik maak me daar zorgen over. Ik ben niet eens in dit land geboren en mijn ouders zijn niet eens in dit land geboren, maar ik vind dat de veiligheid van de Joodse samenleving een morele plicht is die op ons allemaal rust. Ik vind dat wij ons er allemaal kapot voor zouden moeten schamen dat wij in dit land bijna 80 jaar na de Shoah niet de veiligheid van de Joodse gemeenschap kunnen waarborgen. Dus ja, ik heb wel een morele opvatting over dergelijke organisaties, maar als het om de veiligheid gaat, dan kijk ik naar de minister van Justitie en Veiligheid.

De heer **El Abassi** (DENK):

Ik ben blij om van de VVD te horen dat ze zich zorgen maken om antisemitisme. Dat is ook iets waar DENK verschillende malen aandacht aan heeft besteed. Mijn vraag aan de VVD is of ze zich ook zorgen maken over de toenemende moslimhaat.

De heer **Ellian** (VVD):

Alle vormen van haat jegens bevolkingsgroepen, jegens religieuze groepen, keur ik af. Ik heb gezien dat er een incident is geweest bij een moskee. Ja, dat moet afgekeurd worden. Natuurlijk baart dat zorgen. De polarisatie in de samenleving baart in algemene zin zorgen. Het is de vraag wat de oorzaak daarvan is. Dan zeg ik het volgende tegen de heer El Abassi, die toch een groot voorstander blijkt te zijn van allerlei demonstraties, zoals ik van de week ook weer zag. Je kunt je afvragen of dat bijdraagt aan het veilige gevoel dat je hier met elkaar probeert te creëren. Maar intimidatie en geweld, tegen wie dan ook, keur ik in alle vormen af. Daarover maak ik me zorgen, want we lijken in een land te leven waarin je niet meer normaal met elkaar een debat kan voeren. Dat is een buitengewoon slechte zaak.

De heer **El Abassi** (DENK):

Ik ben blij van de VVD te horen dat ze tegen alle vormen van haat zijn. Het Kamerlid van de VVD noemt hier expliciet antisemitisme. Zou het wat zijn om in zijn bijdrage ook moslimhaat mee te nemen en ook dat keihard te bestrijden?

De heer **Ellian** (VVD):

Dit is een beetje jammer. Dit is ook niet de eerste keer dat DENK dit doet. Bij de initiatiefnota die jaren geleden al gemaakt is door voormalig collega Segers, ontstond deze discussie ook. Maar dit is niet het punt. Alle vormen van haat moeten bestreden worden. Alleen is antisemitisme een specifieke verschijningsvorm van haat. Het gaat om een hele kleine groep. Die is overigens heel klein vanwege een hele pijnlijke geschiedenis, onder andere in dit land. Maar dit heeft specifieke verschijningsvormen. Die uiten zich nu overigens weer aan alle kanten en die komen weer tevoorschijn. Toen de minister nog Kamerlid was, is het volgende door haar vaak gezegd, en door collega Segers en andere collega's. Vanwege de specifieke elementen rechtvaardigt antisemitisme een aparte aanpak, en dat het apart benoemd wordt. Dat betekent natuurlijk niet dat de VVD zegt: aan alle andere vormen van haat en discriminatie hoef je niets te doen. Natuurlijk niet. Alleen vinden wij dit zo essentieel dat het voor ons een

speerpunt is. Dat is volgens mij helemaal niet gek en ook heel consistent met wat we tot nu toe altijd uitgedragen hebben.

De heer **El Abassi** (DENK):

Ik hoop dat de kijkers thuis dit verhaal wel begrijpen. Ik begrijp er zelf namelijk helemaal niks van. Het is gewoon heel simpel: alle vormen van haat moeten bestreden worden. We hebben afgelopen week gezien dat er hakenkruizen aan synagoges gehangen zijn en dat ze beklad zijn. We hebben gezien dat dat bij moskeeën gebeurt. Dat moeten we bestrijden, of dat nou gaat om moslimhaat of om antisemitisme.

Nu wil ik een andere vraag stellen aan de heer Ellian. Is de heer Ellian het in ieder geval met mij eens dat we deze gebedshuizen, deze religieuze gebedshuizen die de afgelopen week aangevallen zijn, keihard moeten beschermen?

De heer **Ellian** (VVD):

Dat is een wat algemene vraag. Natuurlijk moeten mensen in veiligheid naar een gebedshuis kunnen gaan. Ik ben geen woordvoerder op dat onderwerp. Dat is meer een onderwerp dat bij andere commissiedebatten passeert dan bij de debatten van de Justitiecommissie. Maar volgens mij wordt er daarover veelvuldig gesproken in de Kamer. De minister wordt ook vaak gevraagd of er afdoende maatregelen genomen zijn. Daaraan liggen allerlei analyses ten grondslag. Dat weet de heer El Abassi ook.

Ik vind het jammer dat er nu een soort paradox gecreëerd wordt tussen verschillende soorten haat. Daar gaat het niet om. Laat ik hier zeggen dat de essentie is: vanuit de Joodse gemeenschap komt geen enkele dreiging naar wie dan ook in Nederland. Maar als ik kijk naar het incasseringsvermogen van de islamitische gemeenschap in Nederland, dan heb ik daar nog wel wat vragen bij. Ik zie wat er op een station geroepen wordt en dat de DENK-fractie geen enkele moeite neemt om daar iets aan te doen door te zeggen: jongens, dit is niet de manier waarop wij een punt aan de orde willen stellen; laten we dat op een normale, nette manier doen. We kunnen hier nu wel een discussie gaan voeren over moslimhaat en over haat tegen Joden. Het enige wat ik doe, is opkomen voor de Joodse gemeenschap omdat ik dat mijn plicht vind. Daarmee is niet gezegd dat andere vormen van haat goedgekeurd zijn. Ik vind het een soort valse tegenstelling die de heer El Abassi probeert te creëren. DENK moet zelf verantwoordelijkheid nemen voor daden van mensen die naar u en uw collega's in het land kijken, waarmee angst aangejaagd wordt bij andere mensen in de samenleving. Dat is volstrekt onnodig, want je kunt hier in allerlei vormen met elkaar debatteren. Ik zeg u heel eerlijk dat dat meer te maken heeft met het incasseringsvermogen van een andere bevolkingsgroep in Nederland.

De heer **El Abassi** (DENK):

Ik weet helemaal niet waar al deze emoties vandaan komen. Ik krijg een heel ingewikkeld antwoord en ben benieuwd wat de kijkers thuis daarvan vinden. Ik stelde een heel simpele vraag. Moskeeën worden beklad, synagogen worden beklad. Dat werp ik verre van mij. Sterker nog, ik heb een motie ingediend omdat wij hebben gezien — ik heb die stukken ook ontvangen — dat moslimhaat en antisemitisme aan het toenemen zijn, ook richting gebedshuizen; vandaar ook deze motie. De VVD heeft tegen die motie gestemd. Mijn vraag aan de VVD is: waarom hebben jullie tegen die motie gestemd? En

als ik uw verhaal zo hoor, zou een aanpassing van die motie — als die bijvoorbeeld alleen over één vorm van haat of haat richting één groep gaat — dat anders maken?

De heer **Ellian** (VVD):

Wat ik weet van de systematiek is dat er allerlei analyses door de NCTV gemaakt worden en die worden dan gedeeld — dit wordt een beetje een technisch antwoord, maar dat is wel hoe het werkt — met lokale gezagen en aan de hand daarvan wordt er gekeken of er maatregelen nodig zijn bij een gebedshuis. Helaas zijn er al jaren forse maatregelen nodig bij bijvoorbeeld synagogen. Maar ja, natuurlijk: elk gebedshuis moet een veilige plek zijn waar mensen hun religie kunnen belijden. Ik ben bij debatten daarover niet aanwezig. Dat weet de heer El Abassi ook, maar deze minister spreekt daar veelvuldig over met de NCTV, met lokale gezagen en waar nodig worden maatregelen genomen. Als dat nodig is, dan is het nodig en als dat niet nodig is op basis van de analyse, dan moeten we daar ook met elkaar op vertrouwen.

De heer **El Abassi** (DENK):

Ten slotte. De heer Ellian is zeer zeker wel bij die debatten aanwezig. Sterker nog, hij zit ze vaak voor. Maar goed, ik constateer hier gewoon dat de VVD wel specifiek een groep noemt die ze willen beschermen en zegt tegen alle vormen van haat te zijn, maar als we vervolgens naar een aanpak gaan om al deze vormen van haat aan te pakken, dan kiest de VVD slechts voor een beperkte groep. Ik vind dat gewoon een dubbele maat.

De heer **Ellian** (VVD):

Dit laat ik me echt niet aanpraten. Mijn vader kwam naar dit land voor veiligheid en moest voor het eerst beveiligd worden vanwege bedreigingen uit radicaal-islamitische hoek. Laten we nou niet ... Dit is wat DENK elke keer doet. Ik probeer hier een nette bijdrage te leveren, waarbij het volgens mij logisch is dat ik opkom voor de Joodse gemeenschap, omdat jonge Joodse jongens en meisjes zeggen: ik kan niet met een keppeltje over straat omdat ik word bespuugd. Wanneer wordt er een hoofddoek bespuugd in dit land? Iedereen is hier vrij, maar als iemand iets zegt over een hoofddoek, dan krijg je exact deze reactie van DENK.

Je moet met elkaar kritiek kunnen hebben op welke religie dan ook, maar de Joodse gemeenschap is al een hele tijd niet veilig meer, omdat er simpelweg uit alle hoeken en gaten van de wereld Jodenhaat komt, omdat er mensen op stations roepen "From the river to the sea", wat betekent dat de Joodse staat geen bestaansrecht heeft. Dat is waar het om gaat!

Creëer hier dus niet deze tegenstelling, want ik ben geen type van tegenstellingen. Maar je moet wel even kijken naar je eigen verantwoordelijkheid. Voorzitter, dat moet de heer El Abassi doen, zeg ik voordat u mij een reprimande geeft. Dit is niet nodig. Ik kom op voor deze groep omdat deze groep dat nodig heeft, vanwege de geschiedenis, vanwege de aard van de haat en de omvang van de groep. Daarmee is niet gezegd dat de moslimgemeenschap aan haar lot wordt overgelaten. Helemaal niet, maar het is wel een groot verschil. Ik heb mensen hier nog niet horen zeggen: ik kan hier niet meer met mijn hoofddoek op rondlopen, dus ik ga terug naar Turkije. Dat is helemaal geen probleem. Maar wie durft er hier nog met een keppeltje op te lopen? Dat is de vraag die de heer El Abassi zou moeten beantwoorden.

De heer **El Abassi** (DENK):

Dan nog even echt ten slotte, want ik wilde eigenlijk afronden maar dit roept wel weer het een en ander bij mij op. Heel veel emotie. Heel veel emotie en weinig inhoud, zou ik zeggen. Maar het klopt gewoon niet. Moslima's worden bespuugd. Mijn vrouw wordt bespuugd. Wij hebben net voorbeelden genoemd van moskeeën die beklad worden, waar hatelijke teksten op staan. Hetzelfde wat bij de Joodse gemeenschap gebeurt, gebeurt ook bij de moslimgemeenschap. Dat de VVD dat niet wil zien, is iets anders, maar de VVD weet dondersgoed dat dit bij beide groepen gebeurt en ik hoop een keer de VVD aan onze zijde te hebben in de strijd tegen alle vormen van haat.

De heer **Ellian** (VVD):

De VVD zal altijd strijden tegen alle vormen van haat. Dat is niet het punt. Het gaat hier om een specifieke groep mensen die specifiek benoemd mogen worden, namelijk de Joodse gemeenschap. Daar heb ik het een en ander over gezegd. Daar laat ik het nu bij.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Dan gaan we nu luisteren naar de beide bijdragen van de fractie van GroenLinks-Partij van de Arbeid. Na die beide bijdragen zal ik schorsen voor de lunch.

Dan is het nu tijd voor een heugelijke gebeurtenis, namelijk de maidenspeech van mevrouw Lahlah. We gaan daar met plezier naar luisteren. Het woord is aan haar.

Mevrouw **Lahlah** (GroenLinks-PvdA):

Dank u wel, voorzitter. Het is een grote eer om hier als Kamerlid voor u te staan namens GroenLinks-Partij van de Arbeid en het woord te mogen voeren tijdens de begrotingsbehandeling van Justitie en Veiligheid. "Justitie", "veiligheid" en "rechtsbescherming" zijn geen abstracte begrippen. Ze bestaan bij de gratie van een vrije en gelijkwaardige samenleving. Ze leunen op waarden die de onzichtbare ruggengraat van onze maatschappij vormen, een maatschappij waarin eenieder zich veilig en vrij voelt, wetend dat hun grondrechten beschermd zijn. Als woordvoerder op het dossier justitie, veiligheid en rechtsbescherming mag ik mij inzetten voor het beschermen van dat wat ons zo dierbaar is én dat wat zo kwetsbaar is: onze rechtsstaat, onze burgerrechten en de bescherming van onze fundamentele vrijheden.

In een tijd waarin onze Grondwet, onze grondrechten en de democratische rechtsstaat onder druk staan, besef ik eens te meer dat bestaanszekerheid, een onderwerp dat mij nauw aan het hart gaat, niet alleen te vinden is in economische stabiliteit, maar ook in het beschermen en waarborgen van juist deze fundamentele vrijheden. Ik heb het over vrijheden om je leven in te kunnen richten op een manier die bij je past en die goed voor je is, om te kunnen worden wie je wil zijn en een waardig bestaan te leiden, vrijheden die de kern van onze democratische rechtsstaat raken, en vrijheden die, hoe belangrijk ook, slechts een papieren werkelijkheid vertegenwoordigen, een verzameling woorden zonder betekenis zijn als we er niet gezamenlijk naar blijven streven. Om dit te realiseren, is het van cruciaal belang dat we onszelf er constant aan herinneren en elkaar verantwoordelijk houden dat regels en normen worden bepaald door mensen. Wij geven invulling aan de regels die onze samenleving vormen. Wij, ook de vertegenwoordigers in deze Kamer, maken onze Grondwet levend.

Voorzitter. Sta mij daarom toe terug te kijken op vorige week. We herdachten de slachtoffers van de Holocaust. Bijna 80 jaar geleden werd concentratiekamp Auschwitz bevrijd. De Holocaust kostte 6 miljoen joden het leven, evenals ook velen duizenden Roma, personen met een mentale en een fysieke beperking, homoseksuelen en communisten. Ze werden verdacht gemaakt, onmenselijkt, systematisch vervolgd en vernietigd. Ons continent is in vele opzichten fundamenteel veranderd sinds het einde van de Tweede Wereldoorlog. Onze welvaart en technologische vooruitgang maakten een enorme sprong. Onze vrede en veiligheid kregen sindsdien bedding in internationale verdragen, mensenrechten en Europese samenwerking. Tegelijkertijd is de geschiedenis levend verleden en voor sommige mensen in de wereld nog steeds dagelijkse realiteit. Onze tijd is een andere, zeker. Maar hoezeer we ons ook bewust zijn van de verschillen met toen, de geschiedenis echoot na, houdt ons een spiegel voor en gaat ons nog steeds allemaal aan, ongeacht onze achtergrond, gender, seksuele voorkeur, cultuur of religie. Ook in onze tijd is er namelijk haat tegen minderheden. Ook in onze tijd zijn er wereldwijd onschuldige burgers slachtoffer van oorlog, geweld en terreur. Ook in onze tijd heerst grimmig groepsdenken, hebben moskeeën, synagogen en scholen bewaking nodig en worden gebedshuizen beklad met leuzen en smerigheid.

Voorzitter. Om het verleden tot meer te maken dan boekenkennis en archiefmateriaal, om het daadwerkelijk levend te houden, zullen we moeten blijven herdenken, zullen we verhalen moeten blijven verhalen, aan iedere generatie opnieuw, zodat we niet vergeten. En we moeten er lessen uit trekken. De belangrijkste daarvan is misschien wel deze: een samenleving waarin iedereen in vrijheid en gelijkwaardigheid kan leven, is een bouwwerk dat wij alleen samen tot stand kunnen brengen, en er zullen altijd krachten zijn die daar afbreuk aan willen doen, soms zelfs van binnenuit. Als ik nu naar de staat van dit bouwwerk kijk, dan maak ik me zorgen. Dan maak ik me zorgen over de fundamenten ervan.

Dat gevoel bekwam me ook de afgelopen weken in deze Kamer; een gevoel van verbijstering, ontluistering en onbegrip. Verbijstering toen de VVD tegen alle ongeschreven staatsrechtelijke normen in een voorstel indiende om de behandeling van de spreidingswet voorlopig uit te stellen. Ontluistering toen een motie van collega Piri, een oproep tot het respecteren van de uitspraak van het Internationaal Gerechtshof, het niet heeft gehaald. Onbegrip over een motie van de BBB over een wettelijke regeling om preventief op te treden tegen oproepen die kunnen leiden tot een verstoring van de openbare orde. Een oproep die de checks-and-balances overhoop gooit en een fundamenteel rechtsstatelijk uitgangspunt ondergeschikt maakt aan controledrang. Het mag dan enkel debat zijn, momenten als deze tonen mij dat we ons als Kamer op een glijdende schaal begeven en daarmee doen we onze democratische rechtsstaat tekort. De stevigheid van onze rechtsstaat valt of staat namelijk met hoe wij dat als Kamer en samenleving samen invullen.

Voorzitter. De afgelopen jaren is de samenleving verhard. We leven in een maatschappij waarin groepen steeds meer tegenover elkaar komen te staan. Een maatschappij waarin de focus wordt gelegd op de vermeend onverenigbare tegenstellingen tussen mensen en te weinig op wat hen fundamenteel bindt. Verschillende scheidslijnen lopen kriskras door Nederland: scheidslijnen tussen arm en rijk, tussen academisch en praktisch opgeleid, tussen stad en platteland, tussen progressief gezind en conservatief denkend

en tussen verschillende culturen en geloven. We weten steeds minder over elkaar en dat leidt tot vooroordelen en polarisering. Waar vooroordelen fungeren als houtrot, zijn het wezenlijke ontmoetingen die onze gemeenschap, wijk of buurt sterk maken. Waar we elkaar niet ontmoeten, wordt verdacht maken gemakkelijk en waar we elkaar wel ontmoeten, gaat ons hart open.

Voorzitter. Voordat ik Kamerlid was, was ik wethouder in het prachtige Tilburg. Als wethouder hield ik mij elke dag bezig met het tegengaan van wij-zijdenken in onze samenleving. Via beleid op het gebied van arbeidsparticipatie en bestaanszekerheid droeg ik bij aan een inclusieve samenleving waarin iedereen ertoe doet en iedereen er mag zijn, een samenleving waarin iedereen zich gelijkwaardig voelt en vrij voelt om zichzelf te zijn. Ik maakte me hard voor groepen die het gevoel hadden dat ze niet openlijk zichzelf mochten zijn, voor groepen die het gevoel hadden dat ze niet mee mochten doen, voor inwoners met weinig geld, voor inwoners met een beperking, voor de lhbtq+-gemeenschap, voor inwoners met een migratiegeschiedenis, voor iedereen die zichzelf wil zijn, ook al is dat anders in de ogen van de rest. Ik maakte me er hard voor dat het niet uitmaakt wie je bent, waar je vandaan komt, uit welke wijk je komt, wat je achternaam is, welke seksuele voorkeur je hebt of in welke god je gelooft.

Voorzitter. Daar sta ik voor. Daar voeg ik aan toe: ook voor mezelf. Want als wethouder was het niet altijd mijn beleid dat de meeste aandacht kreeg. Mijn keuze voor het dragen van een hidjab hield de gemoederen regelmatig bezig. Een van de meest gestelde vragen, zeker in het begin van mijn wethouderschap, was de vraag: past het een bestuurder een hidjab te dragen? Mijn antwoord daarop was, en is, een volmondig "ja". Dat is in mijn rol van Kamerlid niet anders. Ik verwijs hier naar het voorstel in het verkiezingsprogramma van de PVV om het dragen van de hidjab in overheidsgebouwen, inclusief die van de Staten-Generaal, te verbieden. Ik verwijs naar de oneindige stroom berichten op X, iedere keer weer als ik me ergens over uitlaat. Het maakt sinds een paar maanden eigenlijk niet eens meer uit waarover. "Moslimrat met je kopvod." "Wanneer ga je integreren? Je draagt nog steeds een kopvod." "Jij, misselijkmakende moslim." "Kreng." "Wantrouwende islamist met een verborgen agenda, ga terug naar je eigen land."

Mezelf zijn in alle vrijheid roept reacties op. Gebruikmaken van mijn vrijheid roept blijkbaar bij anderen op dat ik die moet beperken. Reacties die mijn veelzijdige ik reduceren tot slechts één aspect van wie ik ben: mijn hidjab, mijn moslim-zijn. Ik spreek me hier zelden over uit — dat doe ik zeer bewust — omdat dit type denken het wij-zij benadrukt en in stand houdt, iets wat me enorm tegen de borst stuit en niet past bij het begrip "samen". Maar ook de angst om mezelf hierover uit te spreken speelt hierbij een rol. Het is de vrees om de aandacht nóg meer te vestigen op dat deel van mij, want dat uitleggen maakt mij anders. Dat uitleggen, steeds weer, maakt dat het niet gelijkwaardig is en maakt dat ik me tweederangs burger voel, die zich moet rechtvaardigen.

Voorzitter. Wat leert dat mij? Dat je in een democratische rechtsstaat kunt leven met prachtige grondrechten, die ons moeten beschermen, maar dat vrijheid, echt helemaal vrij zijn, er pas is als je niet langer het gevoel hebt dat je moet ontsnappen aan jezelf, maar dat je er gewoon mag zijn. Dus hier sta ik: geboren en getogen Helmondse, dochter van de Marokkaanse gastarbeider Mokthar én dochter van de oer-Helmondse

Karin, middelste zus van Mariem en Malika, partner van Lars, moeder van twee prachtige kinderen, vriendin — wat fijn om mijn vriendinnen hierboven op de publieke tribune te zien en te weten dat familie en vriendinnen thuis meekijken; ik zwaai even — vrouw, sporter, carnavalsvierder en ja, ook een moslima die een hidjab draagt. Dat is een persoonlijke keuze die ik bewust in alle vrijheid en met trots heb gemaakt.

Voorzitter. President Roosevelt sprak in 1941 over het belang van vier essentiële vrijheden. Deze vier steunpilaren van de rechtsstaat zijn vandaag onverminderd relevant. De begroting heb ik dan ook door de bril van deze vier steunpilaren bekeken. Eén. De vrijheid van meningsuiting. Het recht om te demonstreren staat wereldwijd onder druk, ook in Nederland. Ik denk hierbij aan de beperkingen die de Wet openbare manifestaties aan demonstraties kan opleggen. Zo kan een demonstratie verboden worden vanwege het verkeersbelang. Maar waarom is dit belang belangrijker dan de vrijheid van demonstratie? Het Europees Hof voor de Rechten van de Mens hamert erop dat de vreedzaamheid van een protest een leidend element moet zijn in het demonstratierecht.

Toch zijn er partijen in deze Kamer die de vraag hebben gesteld of Extinction Rebellion als een criminele organisatie aangemerkt kan worden. Waarom? Omdat zij vreedzaam gebruikmaken van het demonstratierecht? Hoe verhoudt zich dat tot de uitspraak van minister Yeşilgöz in de HJ Schoo-lezing dat: "Mensen die vinden dat zij mogen bepalen welke informatie of mening juist is en wat niet juist is, wat kwetsend is of niet kwetsend is, wie wel deugt en wie niet deugt, leggen een enorme druk op de vrijheid van meningsuiting." Graag een reflectie van de minister.

De tweede steunpilaar. De vrijheid van godsdienst. Er is niets zo intiem als ergens in geloven. Daarvoor willen en durven staan en het met trots laten zien getuigt van lef en moed in deze samenleving. De minister wil geen religieuze uitingen bij de politie en sluit daarmee onder andere vrouwen met een hidjab uit, terwijl de politie juist veel meer diversiteit nodig heeft. Zij doet dat juist nu het Europees Hof van Justitie strengere eisen is gaan stellen aan het verbieden van de hidjab op de werkvloer. Hoe ziet de minister dit? Waar ligt de ruimte voor de politietop die juist voordelen hierin ziet?

Dat brengt me bij mijn volgende punt. Vanuit rechtsstatelijk oogpunt is het wenselijk en noodzakelijk om de politietaken van opsporing en handhaving van de openbare orde te scheiden. Zo krijgen openbare orde en veiligheid de aandacht die ze verdienen. Graag een reflectie van de minister.

Steunpilaar drie. De vrijwaring van gebrek. Minister Weerwind leek op het goede pad als het om investeringen in de sociale advocatuur of de verlaging van de griffiekosten gaat. Maar zolang de overheid liever de burger voor de rechter sleept, dan dat zij een ambtenaar de ruimte geeft om het probleem op te lossen en zolang middengroepen niet in aanmerking komen voor gesubsidieerde rechtsbijstand en een advocaat niet zelf kunnen betalen, zijn we er nog lang niet. Ik wil een lans breken voor uitbreiding van de rechtsbijstand voor meer groepen en voor meer vormen van laagdrempelige geschiloplossing, zoals mediation.

Tot slot de laatste steunpilaar: de vrijwaring van vrees. Dan denk ik in de eerste plaats

aan de meest ernstige strafbare feiten in de intieme sfeer: huiselijk geweld, waaronder bedreiging en belaging, en kindermishandeling. Ondanks dat het OM en de politie hoge prioriteit geven aan de aanpak van huiselijk geweld, hebben jaarlijks ruim 200.000 volwassenen en ruim 100.000 kinderen te maken met ernstig of herhaaldelijk geweld. In slechts een klein aantal gevallen doen slachtoffers aangifte. Hoe gaat de minister ervoor zorgen dat aangifte doen makkelijker wordt en dat er meer kennis en deskundigheid bij de professionals in de keten komt, van hulpverleners en instanties tot politie en OM?

Het belang van rechtsbescherming kan niet genoeg worden benadrukt, omdat het mensen beschermt tegen willekeurige of onrechtmatige acties van anderen, inclusief de overheid. Het waarborgt eerlijke behandeling, rechtvaardigheid en naleving van wetten en regels, wat essentieel is voor een goed functionerende samenleving. Daarom acht ik het van cruciaal belang dat in een volgend kabinet een minister van Rechtsbescherming wordt aangesteld en niet zoals nu een minister vóór Rechtsbescherming. Ik bedoel een minister met eigen zeggenschap over structurele begrotingsmiddelen. In mijn tweede termijn zal ik de Kamer oproepen om deze minister in een volgend kabinet aan te stellen.

Voorzitter, ik rond af. Het is onze taak als bouwers en bewakers van onze samenleving om elk proces dat tornt aan verdraagzaamheid, medemenselijkheid, respect, tolerantie en gelijkwaardigheid te herkennen en te stoppen. Het is onze taak om het abnormale te blijven signaleren. Sheila Sitalsing formuleerde het treffend in haar dankwoord bij het aanvaarden van haar eredoctoraat: "Het is een collectieve plicht om te blijven bevragen en te blijven benoemen: nee, dit is niet normaal."

Het verdedigen van ieders vrijheid is een gezamenlijke verantwoordelijkheid, ónze gezamenlijke verantwoordelijkheid. Dat is het niet alleen omdat het moet van onze Grondwet, hoe belangrijk ook, maar ook omdat de samenleving en wij op ons best zijn wanneer we ruimte maken voor hen die in plaats van anders zichzelf mogen zijn. Onze geschiedenis is nog altijd springlevend. Alle antwoorden op onze vragen kunnen we hierin vinden. Alle antwoorden op vragen waarom we moeten blijven streven naar een inclusieve, multiculturele samenleving waarin we elkaars verschillen respecteren en de dialoog altijd in stand houden, kunnen we erin vinden. Niet vanuit het ik en zij, maar vanuit het wij ontstaan de goede dingen. Dat heeft de geschiedenis ons geleerd. Laten we elke moment gebruiken, ook vandaag, om aan die les recht te doen.

Dank u wel.

De voorzitter:

Een gloedvol betoog. U bent gruwelijk door uw tijd heen gegaan, maar daar zullen we niet te moeilijk over doen. Als u hiernaartoe komt, feliciteer ik u als eerste met uw prachtige maidenspeech. Daarna zijn er andere mensen die u ook willen feliciteren. Ik schors een enkel ogenblik.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

De voorzitter:

Tot zover de felicitaties. We gaan luisteren naar mevrouw Mutluer, die ons richting de lunch praat. Het woord is aan mevrouw Mutluer.

Mevrouw **Mutluer** (GroenLinks-PvdA):

Dank u wel, voorzitter. Laat ik gewoon in de plenaire zaal mijn complimenten geven aan mijn collega Lahlah voor haar maidenspeech in de arena van deze democratie. Zij hield een indringend pleidooi, onder andere voor de vier vrijheden die cruciaal zijn voor een menswaardige samenleving.

Een van de vrijheden waarop ik zelf in mijn bijdrage in wil gaan, is de vrijheid van vrees. In de eerste plaats zegt mij die veel over zelfbeschikking en over veiligheid. Die zegt mij dat ik veilig over straat kan lopen, in een veilige wijk kan leven en altijd kan rekenen op een betrouwbare overheid die mij in bescherming neemt als deze rechten in het gedrang komen. Ik was dan ook enorm trots toen wij afgelopen zomer in de Kamer de Wet seksuele misdrijven aannamen, waarmee we conform de internationale mensenrechtennormen en als zestiende land van Europa seks zonder toestemming definieerden als verkrachting en dat opnamen in onze wet. Dat is een mijlpaal, want daarmee zetten we het slachtoffer op de eerste plek. De uitvoering van deze wet door de politie en het OM wordt, denk ik, nog wel een uitdaging, zeker als de minister weigert mee te werken aan het voeren van meer regie op de strafrechtketen. Ik hoop dat zij daar vandaag uitgebreid op ingaat. Als de Wet seksuele misdrijven eenmaal in werking is getreden, willen we uiteraard veelvuldig over de voortgang worden geïnformeerd.

Volgens mij is het dan een hele kleine stap om verkrachting te benoemen in de EU-richtlijn bestrijding van geweld tegen vrouwen, iets wat vanwege het Verdrag van Istanbul eigenlijk van ons werd verwacht. Maar wat is er gisteren gebeurd? Door toedoen van ons geëmancipeerd land is verkrachting geschrapt uit de Europese wetgeving voor gendergerelateerd geweld. Dat vind ik een schande. Ik schaam me tegenover landen zoals België en Spanje, die hierin wél een andere keuze hebben gemaakt. Zij zijn niet meegegaan met het juridische excuus en de politieke onwil. Ik ben teleurgesteld, en dat is zacht uitgedrukt. Juist van deze minister had ik verwacht dat zij zich voor vrouwen in Nederland en in Europa hard zou maken voor een standaard van bescherming, want het is nog niet goed gesteld met de positie van vrouwen.

Dat brengt mij direct op het onderwerp femicide. Na de jaren van MeToo is 2023 misschien wel het jaar waarin femicide op de kaart is gekomen, mede door de strijd van nabestaanden van slachtoffers. Ik hoor graag van de minister wat de stand van zaken is van het plan van aanpak waar de Kamer met prioriteit op heeft aangedrongen. Het is overigens heel goed dat het OM femicide in haar richtlijnen gaat opnemen en beter gaat registreren. Maar daarmee zijn we er nog niet. Het is en blijft van belang dat de rode vlaggen voorafgaand aan femicide door de instanties worden opgepikt. Dat is helaas nog niet het geval, getuige ook het laatste rapport van de inspectie naar aanleiding van de moord op het 16-jarige meisje Hümeyra. Vijf jaar na haar dood heeft de politie nog altijd geen vast aanspreekpunt, waardoor de communicatie met de politie nog steeds tekortschiet. En juist daar ging het bij Hümeyra mis. Ik wil dat de minister reageert op dat inspectierapport. Weliswaar zijn de eerste stappen op het gebied van femicide en het serieus nemen van slachtoffers gezet, maar wat mij betreft worden die stappen groter en sneller.

Voorzitter. Ik blijf inzoomen op de vrijheid van vrees en dan kom ik automatisch bij de ondermijnende criminaliteit, die steeds verder de bovenwereld binnendringt. Er is

weliswaar meer geld beschikbaar voor de strijd tegen ondermijning, maar mij is niet duidelijk waar die middelen nou worden ingezet en hoe effectief dat is. Hoeveel van die gelden gaan eigenlijk naar de nationale opsporing? Hoeveel gaat naar de lokale opsporing en de aanpak die nu nog te wensen overlaat? De burgemeesters, het OM en de politie vragen daar meer steun bij, want zij verzuipen. Het meest acute probleem is de golf van explosies. In 2023 alleen al waren er zeker 378. Het lijkt dé trend in crimineel Nederland. Vaak zijn ze gerelateerd aan drugscriminaliteit. De explosieven zijn met illegaal zwaar vuurwerk, met cobra's, gemakkelijk en goedkoop zelf te maken. We hebben hier te maken met jonge verdachten, soms met verdachten van 14 jaar. De huidige aanpak werkt niet voldoende.

De taskforce in Rotterdam-Vlaardingen en omgeving, waarin preventie, opsporing en handhaving samengaan, doet nu wel een poging. Het is een taskforce waar de betrokken instanties die ik heb gesproken, ook om vragen, maar zij willen die dan wel landelijk en verbreed naar het voorbeeld van de landelijke Taskforce overvallen. Daar werden veel partijen bij betrokken, zoals Horeca Nederland, MKB-Nederland, Transport en Logistiek Nederland, VNO-NCW, gemeenten, politie en justitie. Ik vind ook dat we naar die verbreding moeten en naar meer creativiteit en eigenaarschap zonder dat dit per se om meer extra sturing vanuit de politie vraagt. Ik kan mij niet voorstellen dat de minister deze signalen niet ontvangen heeft. Ik vraag de minister dan ook om deze integrale aanpak via een landelijke taskforce excessief geweld met spoed op te pakken. Kleinere gemeenten zouden door middel van een vliegende brigade kunnen worden ondersteund. Gaat de minister daarin mee? Daarnaast is het in het kader van de explosies ook nodig dat we misschien zelfs met een landelijke campagne komen om jonge jongens ervan te weerhouden om voor een paar honderd euro fouten te maken waar ze de rest van hun leven last van ondervinden.

Voorzitter. De schadelijke invloed van ondermijning groeit gewoon, zeker ook lokaal. Drugslabs zitten verstopt in de meest kwetsbare wijken; kijk naar Rotterdam. Autogarages en glazenwassersbedrijven duiken op in wijken met uitbuiting of witwassen als enig doel. Ook vakantieparken worden veelvuldig gebruikt om op grote schaal wit te wassen. Waar blijft de regelgeving voor het invoeren van een vergunningplicht voor winkels in bepaalde wijken of voor het versnellen van de exploitatievergunningen voor vakantieparken? Via de Bibob-toetsen kan alvast het kaf van het koren gescheiden worden. Ik mag van de minister toch iets meer verwachten dan een handreiking die nu door de VNG is opgesteld?

De rol van de gemeenten in het terugdringen van ondermijning wordt gewoon groter, maar als ze geen capaciteit en geld hebben voor met name de lokale opsporing, blijft het dweilen met de kraan open. Er is een forse versterking nodig van de lokale recherchecapaciteit en versterking van de wijkgebonden geüniformeerde politie. Hetzelfde geldt voor het OM en de rechterlijke macht. Hoe gaat de minister dat oplossen?

Aan één ding wil ik inderdaad ook niet voorbijgaan: onze politiemensen die bij de aanpak van ondermijning cruciaal zijn. En ja, ze stonden recent te demonstreren voor betere pensioenen en vervroegd pensioen. Daar hebben we in de Eerste Kamer en in de Tweede Kamer al voorstellen voor gedaan, zeker als het gaat om regels voor

mensen met zware beroepen. Ik wil van de minister weten hoe het staat met de uitvoering.

Mevrouw **Michon-Derkzen** (VVD):

Ik ben het zeer eens met mevrouw Mutluer; we willen de recherche versterken, zo hoorde ik haar dat in haar betoog zeggen. Wat is er dan volgens haar nodig van de minister? Ze zegt nu tegen de minister "los het op", en dat is ook haar goed recht. Maar is het een geldkwestie? We hebben het zo vaak over, los van geld, een krapte op de arbeidsmarkt en over boa's en samenwerking met Defensie. Wat is volgens mevrouw Mutluer dan de weg die we op moeten om ervoor te zorgen dat de politie voldoende capaciteit heeft?

Mevrouw **Mutluer** (GroenLinks-PvdA):

Een zeer terechte vraag van mijn collega, want alleen met geld los je het niet op en hebben we morgen niet een blik politieagenten ergens vandaan getoverd. Die mensen moeten goed opgeleid zijn op het moment dat ze op straat zijn. Wat mij opvalt, is de disbalans die ik zie in de uitvoering. We weten ontzettend mooie successen te behalen met onze nationale rechercheurs en we weten best wel heftige criminelen op te pakken. Dat moet ook en daar moeten we ook zeker op aansturen, maar mij gaat het ook om de lokale opsporing. Kijkend naar de explosies, naar die vakantieparken en naar al die 1.100 of 1.200 glazenwassers in bepaalde gemeenten, waarbij gemeenten met de handen in het haar zitten, vind ik dat we iets meer moeten sturen op die lokale opsporing. Ik heb ook in de begroting gekeken. Ik zie dat er miljoenen naar ondermijning gaan en dat er meer geld is om de activiteiten die vanuit de gevangnissen worden ondernomen, een halt toe te roepen. Terecht, maar het is mij onduidelijk als Kamerlid waardoor ik mijn controlerende rol niet kan vervullen, hoe die middelen exact worden ingezet, of die balans er is en of bij lokale overheden die lokale opsporing nu voldoende aandacht krijgt. Want de signalen die ik krijg, ook van de politie, is dat ze vaak met incidenteel geld aan opsporing moeten doen waarbij ze de mensen kwijtraken en de wijken er niet veiliger op worden.

Mevrouw **Michon-Derkzen** (VVD):

Ik luister goed of ik nou van mevrouw Mutluer een antwoord hoor. Ik hoor haar zeggen dat het geen geldkwestie is. Ik hoop althans dat ik dat goed heb gehoord en anders moet ze me maar verbeteren. Wat vindt mevrouw Mutluer van mijn voorstel om ervoor te zorgen dat de politie effectiever kan zijn? Ik noemde heel expliciet het uitbreiden van de Mulderzaken, zodat een politieman effectiever kan optreden in de schaarste die we hebben — dat is inderdaad een feit. Dan geven we hem dus gewoon maximaal de bevoegdheden om z'n werk zo goed mogelijk te doen. Hoe kijkt mevrouw Mutluer daartegen aan, wil ik aan haar vragen.

Mevrouw **Mutluer** (GroenLinks-PvdA):

Ik denk dat we alles op alles moeten zetten om de politie dat te laten doen waarvoor ze er zijn. Ik wil ze namelijk in die wijken zien. Ik denk dat meneer Aardema het ook echt wel kan beamen, maar de politieagenten die ik heb gesproken, zijn gewoon te veel tijd kwijt aan noodhulp, te veel tijd kwijt aan het in de auto zitten en te veel tijd kwijt aan mensen met verward gedrag. Daardoor komen ze dus niet toe aan datgene wat ze moeten doen, namelijk in die wijken vanuit preventie, maar ook vanuit repressie, veiligheid bieden. Ik denk dat we inderdaad moeten gaan kijken naar die verkeersboetes

en de rol van de politie daarin, en naar hoe dat in de praktijk uitpakt: is dat de meest effectieve vorm? Ik heb daar zelf natuurlijk ook voorstellen voor gedaan en ideeën over. Maar ik zeg wel tegen mijn collega Michon-Derkzen dat ik daarbij van de minister meer inzicht wil krijgen in de besteding van de ondermijningsmiddelen. Dat staat namelijk best wel versnipperd in de begroting. Ik wil ook de effectiviteit weten van wat we nu doen. Want als ik dat weet, kan ik als Kamerlid ook voorstellen doen om die lokale overheden en met name die lokale opsporing een boost te geven, zodat die balans tussen nationaal en lokaal in de strijd tegen ondermijnende criminaliteit beter wordt.

De heer **Aardema** (PVV):

Ik hoor dat mevrouw Mutluer goed naar mijn betoog heeft geluisterd en het ook met mij eens is. Dat is natuurlijk fijn, maar is zij het ook met mij eens dat we naar een stukje maatwerk van de politie toe moeten? Want het is toch zo dat een wijkagent in pak 'm beet Rotterdam-West hele andere middelen nodig zou kunnen hebben dan iemand ergens in een dorpje in Oost-Groningen?

Mevrouw **Mutluer** (GroenLinks-PvdA):

Eén. Ik luister altijd naar de heer Aardema. Ik heb nu namelijk een paar bijdrages van hem gehoord en ik vind hem een heel redelijk Partij voor de Vrijheidlid, zeg ik met heel veel complimenten. Dit is echt een compliment. Meneer Aardema brengt namelijk echt de praktijk naar de Kamer.

Ik denk ook dat hij gelijk heeft. Je zult natuurlijk maatwerk moeten leveren, omdat een dorp in Limburg misschien om iets heel anders vraagt dan een wijk als Poelenburg in Zaanstad. Maar ik doel met name op het basispakket van de agenten: doen we daarin het juiste? Moet daar niet een keertje het gesprek over worden gevoerd, zodat die politieagent ontlast wordt en zodat die politieagent dat kan doen waarvoor de politieagent eigenlijk op de wereld is?

De heer **Aardema** (PVV):

Dank u wel voor het compliment, mevrouw Mutluer. Maar het scherpe komt nog, dus daar wil ik u alvast voor waarschuwen!

Mevrouw **Mutluer** (GroenLinks-PvdA):

Ik verheug me erop.

De **voorzitter**:

U bent gewaarschuwd.

De heer **Diederik van Dijk** (SGP):

Mevrouw Mutluer roept vooral op om de politie in staat te stellen om datgene te doen waarvoor we ze hebben opgeleid en waarvoor ze bedoeld zijn: de kerntaken. Ze zegt: laten we hun capaciteit op een goede manier gebruiken. Het was volgens mij afgelopen weekend dat diezelfde politie voor de 35ste keer die snelwegdemonstranten van de snelweg moest plukken. Is dat een effectief gebruik van hun tijd? En wat zouden we volgens de PvdA en GroenLinks kunnen doen om dat tot het verleden te doen behoren?

Mevrouw **Mutluer** (GroenLinks-PvdA):

Wij zitten al jaren niet in het kabinet, ondanks het feit dat wij overal de schuld van

krijgen, maar je ziet en hoort natuurlijk wel dat er ontzettend veel onvrede is. Dan gaat het om de klimaatdoelstellingen die we nastreven en de plannen die hier in Den Haag worden gemaakt dan wel uitgevoerd, maar ook om de boerenprotesten die we hebben gezien. Het demonstratierecht is een zeer groot goed. Daar moeten we voor blijven waken. Maar het werd gisteren volgens mij inderdaad ook door onze eigen partijleider gezegd: op het moment dat je in strijd handelt met de wet en op het moment dat het vredige demonstreren overgaat in geweld, waarbij je anderen in gevaar brengt, moet je daar gewoon keihard tegen optreden.

De heer **Diederik van Dijk** (SGP):

Dan leid ik dus het volgende uit de woorden van mevrouw Mutluer af. We hebben het hier namelijk over illegale snelwegblokkades. De burgemeester heeft daarvan gezegd: geen toestemming. Daar is de politie gigantisch veel tijd aan kwijt. Daarvan zegt ook PvdA-GroenLinks: nee, dat mag en moet aangepakt worden. En daar zijn dan de voorstellen van de VVD-woordvoerder misschien wel heel geschikt voor.

Mevrouw **Mutluer** (GroenLinks-PvdA):

Ja, interessant hè, hoe dan één onderdeel eruit wordt gepakt? Ik kan nu een hele discussie gaan voeren over het demonstratierecht. En die gaat komen, omdat de Kamer om dat debat heeft gevraagd. Ik denk dat de minister zich gisteren terecht heel verbolgen heeft geuit aangaande de manier waarop werd gedemonstreerd, die niet door de beugel kan. Dat vraagt enerzijds om daadkracht van een kabinet, dat hopelijk snel gaat komen, om de grote problemen waar dit land tegen aanloopt, goed en voorspoedig op te pakken. Dat is één. De politiemensen kunnen daar niks aan doen. Ze zijn er om de openbaar orde en veiligheid intact te houden. En ja, ik denk dat daar gewoon op een goede wijze op moet worden geacteerd, ook door de driehoek.

De heer **Diederik van Dijk** (SGP):

De laatste keer. Mevrouw Mulder heeft gezegd dat er nu één ding uit wordt gehaald. Maar niet voor niets zei ik: 35 keer is daar de politie massaal voor ingezet, met alle irritatie en capaciteitsproblemen van dien. Het gaat ten koste van andere zaken elders. Dus het is niet "één" dingetje. En juist als je als woordvoerder een punt ervan maakt — wat ik waardeer — dat je de capaciteit beperkt, dan is het toch gewoon onaanvaardbaar dat dit zo veel capaciteit wegslorpt?

Mevrouw **Mutluer** (GroenLinks-PvdA):

Ik vind het ook onaanvaardbaar dat we alle politiemensen elk weekend ergens op straat zetten naar een voetbalwedstrijd om hooligans aan te pakken. Met andere woorden, ik vind heel veel onacceptabel. En ik heb ontzettend veel waardering voor onze politiemensen. Hun inzet en hun capaciteit zijn schaars; daar moeten we gewoon op letten. En ik vind ook dat onze minister daar met de burgemeesters goede plannen voor moet gaan maken.

Mevrouw **Helder** (BBB):

Ik heb altijd waardering voor de inbreng van mevrouw Mutluer, maar ik heb toch het idee dat hier wel heel veel op één hoop werd gegooid en, met alle respect, ook door elkaar werd gehusseld. Hoorde ik haar nou echt zeggen dat wij lokaal moeten gaan meebesturen? Dat zei ze bijna. Ze zei zelfs: een boost geven.

Mevrouw **Mutluer** (GroenLinks-PvdA):

Nee, ik ga niet over lokaal besturen; dat is niet onze rol. Maar wat ik zie en ook afleid uit de gesprekken die ik met burgemeesters, met de politie, maar ook met het OM heb gevoerd, met officieren van justitie die ik heb gesproken die onder andere bezig zijn om een taskforce excessief geweld op te richten, is dat men merkt — lees overigens ook Een Pact voor de Rechtsstaat, van Pieter Tops — dat de lokale opsporing op dit moment niet de nodige aandacht krijgt in capaciteit en in geld. En de vraag is of we daar middelen voor moeten toekennen. Dat vraag ik me alleen ten zeerste af. Ik heb heel goed naar de begroting gekeken en het is me niet erg duidelijk waar die ondermijningsmiddelen naartoe gaan. Ik denk dat onze nationale recherche echt heel veel en heel goed werk doet, maar het kan natuurlijk niet zo zijn, zoals in dat voorbeeld van Limburg, dat daar incidentele middelen naartoe gaan en zij daar die agenten en rechercheurs niet kunnen houden en bepaalde onderzoeken niet kunnen doen. Daar moet een balans in zijn. Ik ben dus eigenlijk benieuwd hoe de minister dat zelf ziet, en wat wij nog extra kunnen doen om die lokale opsporing iets meer aandacht te geven.

Mevrouw **Helder** (BBB):

Maar van incidenteel geld worden geen mensen ingehuurd, dus dit klopt nog steeds niet. Er worden misschien wel bepaalde teams geformeerd. Daar moeten wij, vind ik, als landelijke overheid natuurlijk heel ver van wegblijven, want wij moeten ons niet met de lokale aansturing bemoeien. Ik weet bijvoorbeeld dat er in Limburg twaalf TGO's lopen, waar ze capaciteit hebben voor drie. Dat is wel degelijk een kwestie van geld en mensen. We kunnen nou wel steeds zeggen "geld is niet de oplossing", maar als er structureel geen geld komt, dan is dat wel degelijk het probleem. Dat kan collega Mutluer toch niet ontkennen?

Mevrouw **Mutluer** (GroenLinks-PvdA):

Nee, eens. Het voorbeeld dat ik aanhaalde met die TGO's kwam inderdaad uit Limburg. Ze missen capaciteit, ze missen de mensen. Het is een stukje geld. Maar ik heb natuurlijk een heel redelijke, bestuurlijke oppositiemind, waarmee ik denk: tja, ik kan naar de begroting kijken en dan moet ik wel ergens anders geld halen om daar extra geld naartoe te sturen, maar ik kan ook kijken hoe op dit moment onze ondermijningsmiddelen worden ingezet, in hoeverre die effectief zijn en of we daar eventueel een verschuiving in kunnen realiseren. Dat kon ik nu niet goed doen — zo zeg ik even aan collega Helder, en dat snapt ze ook — want ik wilde het goed doen. Ik wil dat dat een realistisch plan en voorstel wordt. Daar heb ik vragen over gesteld.

Mevrouw **Helder** (BBB):

Tot slot in dit rijtje vragen aan collega Mutluer. Ik hoorde haar ook spreken over de vakantieparken, de Bibob, vergunningen en dergelijke. Dat is bestuursrecht. Daar hoeft de politie zich eigenlijk helemaal niet tegenaan te bemoeien. Zou het een idee zijn om te kijken naar het inschrijven van een vakantiewoning in het Kadaster en dat soort dingen?

Mevrouw **Mutluer** (GroenLinks-PvdA):

Vorig jaar hebben wij een motie ingediend om door het RIEC een onderzoek te laten doen naar de vakantieparken. Toen hebben we een aantal voorstellen gedaan, waaronder een Kadaster, Bibob-onderzoeken en exploitatievergunningen. Dan kom ik weer bij de lokale aanpak. Je merkt dat sommige gemeenten wel de capaciteit en de kennis hebben om dat voor elkaar te krijgen, en andere niet. Ik ga niet op de stoel van

de burgemeester zitten, maar we moeten ze wel helpen. Dat kan soms via een handreiking zijn of door extra inzet van de politie. Degene die het rapport over de vakantieparken heeft geschreven, heeft ook gezegd: ga kijken of je landelijke regels kunt opstellen voor de verkoop van accommodaties. Daar kijk ik naar en daar moet door de minister natuurlijk ook een antwoord op komen.

Mevrouw **Helder** (BBB):

Ik eindig bij de laatste vraag aan collega Mutluer toch met datgene waar ik eigenlijk mee begon. Zij gooit dan toch dingen door elkaar. Bij bestuursrecht hoeft de politie zich er niet primair mee te bemoeien. Daarmee kun je ook een beetje capaciteit besparen. Ik zal er straks tijdens mijn eigen inbreng op ingaan. Maar ik merkte hier dat het idee is dat de politie als eerste aan de lat moet staan. Dat hoeft dus niet, als je ook via het bestuursrecht dingen gaat doen. Ik dacht dat collega Mutluer dat door elkaar gooide.

Mevrouw **Mutluer** (GroenLinks-PvdA):

Nee, dan probeer ik opnieuw mijn eigen bijdrage goed over het voetlicht te brengen. Ik zie en constateer twee dingen. Ik zie dat de lokale opsporing anders kan. Daar moet meer capaciteit en geld naartoe. Dat is één. Ook zie ik dat de lokale overheden soms niet weten hoe ze de veiligheid in hun eigen gemeente moeten borgen. Dan is er soms landelijke regelgeving nodig om ze daarbij te helpen. Of inderdaad politieagenten in die wijken, zodat ze de drugslabs kunnen oprollen en we geen explosies krijgen. Dat zijn twee grootheden waar een antwoord op moet komen.

Mevrouw **Bikker** (ChristenUnie):

Dank aan mevrouw Mutluer, ook voor haar betrokkenheid bij jongeren en het voorkomen dat zij in de criminaliteit belanden. Vanuit die betrokkenheid bij jongeren en de grote drugsproblematiek zou ik haar willen vragen hoe zij kijkt naar campagnes waarin we jongeren ontmoedigen om drugs te gebruiken. We zien namelijk heel vaak dat dat een weg is waarmee ze alsnog in de criminaliteit worden gezogen, juist in het verhandelen en het doorgeven van kleine handelshoeveelheden, wat tot meer leidt. Is zij het met mij eens dat we daarin minder naïef moeten zijn en jongeren meer streetwise moeten benaderen over de gevolgen van drugsgebruik, zoals in Rotterdam?

Mevrouw **Mutluer** (GroenLinks-PvdA):

Ik denk dat het altijd goed is om jongeren te informeren over drugsgebruik, verslaving en wat dat met je kan doen. Daar zal mijn collega mij altijd aan haar zijde vinden. Het is echter ook een gegeven dat de fracties van de ChristenUnie en GroenLinks-Partij van de Arbeid lijnrecht tegenover elkaar staan wat betreft het decriminaliseren van ons drugsbeleid. Dat hebben we niet voor niets in ons verkiezingsprogramma opgenomen. Je moet kijken of je dat uit de criminaliteit kunt halen en kunt legaliseren. Dat geldt met name voor softdrugs. Ik maak me inderdaad zorgen over de jongeren en het excessieve gebruik van drugs. Je moet ze helpen om niet verslaafd te raken. Je moet in ieder geval de zorg zodanig regelen dat ze de juiste hulp ontvangen.

Mevrouw **Bikker** (ChristenUnie):

Vanuit mijn perspectief zie ik in ieder geval een goede stap in het antwoord, omdat mevrouw Mutluer aangeeft dat je van harddrugs moet afblijven. Ze zegt dat we dat niet moeten legaliseren, maar dat je daarvan af moet blijven. Daar ben ik blij mee, want dat is winst ten opzichte van wat ik elders in het land hoor.

Ik zou een tweede punt willen benadrukken. We zien dat een pilletje en een lijntje snuiven gevolgen hebben, dat je daar criminaliteit mee sponsort en dat de natuur daardoor vervuild raakt. We weten ook dat het voor heel veel gezinnen ellende betekent, omdat jongeren verslaafd raken. Juist op dat punt vind ik dat de overheid niet weg moet kijken, maar gebruikers moet laten zien wat de gevolgen zijn van het feit dat zij een pilletje nemen of een lijntje snuiven. Daarom zou ik mevrouw Mutluer het volgende willen vragen: als de ChristenUnie een voorstel doet om dat in een campagne zichtbaar te maken, zodat gebruikers zich bewust zijn van de schade, zou mevrouw Mutluer dat dan kunnen steunen?

Mevrouw **Mutluer** (GroenLinks-PvdA):

Dat vind ik zo leuk aan mijn collega van de ChristenUnie. Er worden me weer dingen in de mond gelegd waarvan ik denk: hé, ik moet nu even goed opletten; wat zegt zij? Het ging inderdaad over harddrugs. GroenLinks en PvdA hebben in ieder geval heel duidelijk aangegeven — ik denk dat collega Sneller van D66 daar nog steviger in zit — dat we opnieuw willen kijken naar ons drugsbeleid en dat we dat, waar nodig, willen decriminaliseren. We moeten naar een effectievere aanpak van drugscriminaliteit. Ik vind dat we dat nu nog niet voldoende doen, met alle gevolgen van dien. De gebruikers ga ik niet criminaliseren. Als dat de insteek is, zal ik zeggen: nee, daar ga ik niet in mee. Waar ik wel in meega — dat hebben we volgens mij in het verleden ook gedaan, ook met andere leden van onze fractie — is dat we alles op alles moeten zetten om onze jongeren in bescherming te nemen.

Ik heb nog twee minuten, voorzitter.

De **voorzitter**:

Geniet ervan!

Mevrouw **Mutluer** (GroenLinks-PvdA):

Ik heb het idee dat ik al een uur heb gepraat.

Als we ondermijnende criminelen pijn willen doen, moeten we hun hun criminele vermogen en geld afpakken. Ik had net een interruptiedebatje met collega Michon-Derkzen. Ik zei heel stevig dat er naar schatting jaarlijks 16 miljard euro aan crimineel geld wordt witgewassen. De Algemene Rekenkamer heeft te weinig zicht op de effectiviteit van de aanpak van witwassen en de ambitie van de minister blijft steken op 200 miljoen, ondanks het feit dat in deze begroting extra middelen worden uitgetrokken voor de FIOD. Dat zou je dan ook in het ambitieniveau moeten zien, lijkt mij. Ik vraag dus nog een keer aan de minister of zij mij wil uitleggen hoe wij de komende jaren meer geld gaan plukken van criminelen.

Voorzitter. Tot slot twee korte punten. Bij veiligheid gaat het ook om nationale veiligheid. Ik ben ook geschrokken van de berichtgeving over het feit dat meerdere gemeenten zijn gestopt met toezicht houden op voor terrorisme veroordeelde jihadisten die hun straf wel hebben uitgezeten, maar geen Nederlander meer zijn. De landelijke pilot om deze voormalige Nederlanders toch in de gaten te houden, is er nog steeds niet. Daar wil ik graag een reactie op.

Aangezien ook de staatssecretaris hier aanwezig is, die weinig vragen heeft gehad, ga ik toch een vraag stellen over mensenhandel. Ik heb hem een fantastisch pleidooi horen houden voor de spreidingswet. Ik hoop dat hij, zolang hij nog op die stoel in vak K mag zitten, zich keihard gaat inzetten voor de aanpak van mensenhandel en de motie gaat uitvoeren die wij voor het reces hebben ingediend over de mannelijke prostitués die een inloophuis hebben, het HIS, het House of Inner Strength. Het zou me een lief ding waard zijn als het deze staatssecretaris nog lukt om dat samen met de VNG in stand te houden.

Voorzitter. De zorgen voor onze veiligheid worden voor mij niet minder met deze begroting. Ik had iets meer verwacht van de ministers. Ik roep met name de minister van Justitie en Veiligheid er met klem toe op om te investeren in lokale veiligheid.

De **voorzitter**:

Hartstikke goed, dank u wel. De staatssecretaris heeft zijn enige vraag meegeschreven, dus er kan niets meer misgaan. Ik schors tot 14.15 uur voor de lunch en dan gaan we luisteren naar de heer Sneller.

De algemene beraadslaging wordt geschorst.

De vergadering wordt van 13.42 uur tot 14.18 uur geschorst.

Begroting Justitie en Veiligheid 2024

Begroting Justitie en Veiligheid 2024

Aan de orde is de voortzetting van de behandeling van:

- **het wetsvoorstel Vaststelling van de begrotingsstaten van het Ministerie van Justitie en Veiligheid (VI) voor het jaar 2024 (36410-VI).**

De **voorzitter**:

Ik hoop dat de lunch goed bevallen is. We continueren de begrotingsbehandeling voor Justitie en Veiligheid.

De algemene beraadslaging wordt hervat.

De **voorzitter**:

Ik geef graag het woord aan de heer Sneller van de fractie van D66.

De heer **Sneller** (D66):

Dank, voorzitter. Allereerst dank aan de rapporteurs voor hun werk en inbreng namens de commissie, en felicitaties aan collega Lahlah voor een prachtige maidenspeech. "Waar we elkaar ontmoeten, gaat het hart open." Ik hoop dat u dat vast kunt houden in deze zaal, mevrouw Lahlah.

Voorzitter. Iedereen wil leven in een veilig land. Veiligheid is een voorwaarde voor

vrijheid. Daarom werken we volgens mij allemaal richting een effectief veiligheidsbeleid. De afgelopen jaren leek er steeds meer weerklank te komen voor een pleidooi om te kijken naar effectiever en slimmer straffen — en daarin ook te doen wat werkt — en minder naar wat alleen maar stoer klinkt, maar uiteindelijk leidt tot schijnveiligheid.

Uiteraard is detentie soms heel hard nodig, en terecht. Tegelijkertijd weten we dat 50% van alle gedetineerden korter zit dan een maand, en 75% korter dan drie maanden. Dat is lang genoeg om veel schade aan te richten, maar te kort om echt te werken aan gedragsverandering. Uit alle onderzoeken blijkt dan ook dat dit uiteindelijk leidt tot meer recidive. Mensen raken hun baan, hun woning en hun relaties en contacten kwijt, maar uiteindelijk komen ze er slechter uit. Te vaak is de gevangenis dan ook de beste leerschool voor crimineel handelen.

Gelukkig is de minister voor Rechtsbescherming — ik zie collega's een motie opstellen; ik ben heel benieuwd! — gekomen met een verkenning naar alternatieven, om de gereedschapskist van de rechter te verbreden en te zorgen dat er effectief gestraft kan worden en, wat mij betreft, Nederland uiteindelijk veiliger kan worden. Mijn vraag aan de minister is: hoe staat het met die verkenning en de verdere uitwerking ervan? Hij heeft aangekondigd geen wetswijziging in gang te zetten, maar wel verder te werken aan de voorbereiding en te kijken naar pilots.

Voorzitter. Steeds meer politiemedewerkers verzamelen zich rond een afkeer van het drugsverbod. In De Telegraaf noemde een daarvan, de voorzitter in Nederland, het drugsverbod een wreed en mislukt experiment. Hij haalde de vergelijking aan met het Amerika van de jaren twintig. Tussen 1920 en 1933 werden daar de productie, de verkoop en het transport van alcohol geheel verboden, om zo de maatschappij te genezen van alle alcoholgerelateerde kwalen. We weten dat het helaas net wat anders liep. De georganiseerde misdaad werd groot; Al Capone verdiende goudgeld dankzij de drooglegging. Als je kijkt naar de huidige stand van zaken bij onze drugsaanpak, dan zie je veel parallellen tussen de drooglegging en wat er nu gebeurt. Amerika had destijds Eliot Ness; wij hebben onder andere Andy Kraag en het NFI, met hun goede werk. Maar hoe geweldig het werk van deze mensen ook is, uiteindelijk is het dweilen met de kraan open. Uiteraard is het ook navigeren tussen twee illusies: aan de ene kant dat we criminaliteit helemaal naar nul kunnen krijgen en aan de kant dat we drugs helemaal de wereld uit kunnen krijgen.

Maar op dit moment is de balans zoek. Zo'n 50% tot 80% van de politiecapaciteit gaat op aan drugserelateerde criminaliteit. We geven honderd keer zoveel uit aan repressie en de strafrechtelijke aanpak als aan preventie. Mijn pleidooi is steeds: laten we nou die balans herstellen. Laten we ervoor zorgen dat we reguleren en preventie en handhaven, wat uiteindelijk altijd hand in gaat met reguleren, meer in balans brengen. Gelukkig laat het wietexperiment in Breda en Tilburg ook zien dat het kan. We zorgen ervoor dat elke euro voor wiet die gereguleerd verkocht wordt, in de handen van bonafide ondernemers komt, en dat niet het risico wordt gelopen dat die bij criminelen terecht komt.

Aan de andere kant zijn er de verborgen kosten van onze huidige aanpak. Dat zijn al die zaken die blijven liggen, waarvan we allemaal zeggen dat we ze zo belangrijk vinden. Ik noem zedenzaken, geweldsdelicten et cetera, et cetera. Ze blijven veel te lang op de

plank liggen en de ophelderingspercentages zijn te laag. Met gecontroleerde productie en distributie verminderen we de kans op drugsdumpingen, op vervuiling, op overdoses en op gezondheidsproblemen en kunnen we meer doen aan voorlichting, preventie en ontmoediging. Ik hoop ook dat we de komende tijd de kansen die regulering biedt, met een open blik kunnen benaderen, om Nederland veiliger te maken en om de gezondheid beter te kunnen beschermen.

Voorzitter. Een onderwerp waarbij we vaker gezamenlijk optreden als Kamer, is het ervoor zorgen dat mensen met een publieke taak veilig blijven. De samenleving is de afgelopen jaren verhard en de maatschappelijke onrust is toegenomen. We zien steeds vaker dat dat zich uit in bedreigingen, haat en agressie. Uiteraard is geweld altijd onacceptabel, maar voor mensen met een publieke taak hebben we hier een extra verantwoordelijkheid. Gek genoeg is Nederland toch uitzonderlijk. Die agressie komt hier veel vaker voor dan in andere Europese landen. Het gaat dan uiteraard voornamelijk om mensen die in de frontlinie staan. Ik noem agenten, brandweermensen, ambulancepersoneel tijdens de jaarwisseling, advocaten, rechters, officieren die bepaalde zaken niet meer durven doen, treinconducteurs en gemeenteambtenaren die aan de balie worden belaagd. Ik hoef ze eigenlijk allemaal niet op te sommen. U kent de voorbeelden. Het lijkt er soms wel op dat we het normaal zijn gaan vinden, dat de incidenten erbij horen en dat we overgaan tot de orde van de dag. Gelukkig hebben we met een heel breed verbond aan partijen en maatschappelijke organisaties geprobeerd om nee te zeggen. We mogen dit niet normaal gaan vinden. We hebben er als Kamer ook moties over aangenomen. Ik hoor graag hoe het gaat met de uitwerking van de motie die vraagt om naar analogie van PersVeilig een samenwerkingsverband op te richten dat veel breder is. We hebben gezamenlijk een rondetafelgesprek gehad met veel nuttige input. We hebben daar schriftelijke vragen over gesteld. Helaas is de opvolging daarvan nog niet zoals ik die graag zou willen zien. Daarom heb ik een motie voorbereid met daarin de concrete plannen uit de schriftelijke vragen.

Voorzitter. Het ging er al een paar keer over en ik denk dat dat heel terecht is. Er is een gezamenlijke zoektocht van links tot rechts om ervoor te zorgen dat politieagenten weer kunnen toekomen aan hun werk in de wijk. Dat blijkt zowel uit de parlementaire verkenning naar de strafrechtketen alsook uit de praktijkkennis waarover we hebben gehoord. We hebben net al gehoord hoe belangrijk dat is. Ook de politiechefs zeggen zelf: kleine boefjes worden nu sneller grote boeven. Laten we naast het werken aan opleidingen ook kijken naar hoe we er nou voor kunnen zorgen dat we zolang er schaarste is het beste in die schaarste kunnen sturen. Die schaarste zal er altijd zijn zolang er criminaliteit is. Ik zie toch het patroon dat er private baten en publieke lasten zijn. Het ging al even over het rondetafelgesprek over voetbalgeweld. Sommige betaaldvoetbalorganisaties maken tientallen miljoenen winst, maar het "restrisiko", zoals dat zo mooi heet, is dan uiteindelijk voor de belastingbetaler. Dat vraagt ook om een hele grote inzet.

Dat geldt ook voor de supermarkten. In de parlementaire verkenning zei de politie: we lijken soms wel de beveiliging van het grootwinkelbedrijf. Vorig jaar was er een recordaantal winkeldiefstallen, mede door de uitrol en de invoering van zelfscankassa's. Het kost een agent ongeveer acht uur om een winkeldiefstal af te handelen. Op jaarbasis gaat het om 178 agenten die zich daarmee bezighouden in plaats van met de

veiligheid in de buurt. Het is een zoektocht, maar wat mij betreft gaat de minister in ieder geval in gesprek met de supermarkten om die zelf meer verantwoordelijkheid te laten nemen in het voorkomen van die winkeldiefstallen. Ik heb haar daar eerder ook toe opgeroepen. Alle experts zeggen namelijk dat die kassa's dat toch aanmoedigen. Daarnaast is er de weg om dit in sommige gevallen met een schadevergoeding te regelen. Dat gebeurt nu relatief nog heel weinig. Mijn vraag aan de minister is dus welke kansen zij ziet om dit verder uit te rollen.

Voorzitter. Naar aanleiding van het voorstel dat de afgelopen dagen binnen is gekomen heb ik een vraag over die acht uur. Het ging daar ook al even over in een andere inbreng. Relatief, ten opzichte van andere landen, schijnt dat heel veel te zijn. Wat kan er nog gebeuren om ervoor te zorgen dat we het gaan verminderen?

Mevrouw **Michon-Derkzen** (VVD):

Het is terecht dat de heer Sneller een punt maakt over winkeldiefstal. Winkeldiefstal is een misdrijf. Dat hebben we met elkaar in ons wetboek opgenomen en dat moeten we dus ook bestrijden. Dat begint ermee dat je ervoor zorgt dat je preventieve maatregelen neemt. Ik ben het dus ook eens met de oproep dat elke ondernemer ervoor moet zorgen dat het risico zo veel mogelijk wordt verminderd. Maar is de heer Sneller het met mij eens dat we er ook voor moeten zorgen dat waar de politie wel nodig is om de aangifte tegen een winkeldief op te nemen en om de pakkans te vergroten ... Is hij het met me eens dat die Mulderzaak, het "lik op stuk" dat de politie nu niet kan bij een winkeldiefstal, enig soelaas kan bieden?

De heer **Sneller** (D66):

Ik vind het heel interessant om te bekijken in welke gevallen dat soelaas kan bieden. Net als bij de schadevergoeding is dat niet in alle gevallen mogelijk. Als er geweld gepleegd wordt, is dit bijvoorbeeld geen optie. Dat is ook een beetje wat qua rechtsbescherming van een eventuele verdachte op een bestuursrechtelijke manier wel de waarborg moet zijn. Maar het lijkt me zeker interessant.

Mevrouw **Michon-Derkzen** (VVD):

Ik vind het goed om te horen dat we elkaar daar kunnen vinden. De schadevergoeding waar de heer Sneller het over heeft, is een civiele schadevergoeding. Ik zie daar dus niet heel goed de rol van de minister in. Dat is iets wat de winkelier regelt met een civiele partij. Ik hoop dat de heer Sneller het met mij eens is dat we met de Kamer moeten kijken naar een degelijk antwoord op juist deze relatief kleine criminaliteit, die heel veel voorkomt en ongelofelijk veel capaciteit vergt van de politie. Laten we hier ook even met elkaar vaststellen dat de pakkans gering is en de straf nihil. Ik kijk dus uit naar een positieve reactie van de heer Sneller op de motie.

De heer **Sneller** (D66):

Dan kijk ik uit naar de motie. Ik ben blij dat mevrouw Michon-Derkzen in ieder geval ook zegt: laten we de supermarkten aanspreken op hun verantwoordelijkheid wat betreft die preventie. Ik ben nog steeds benieuwd hoe de uitrol van de zelfscankassa's daar precies in past.

Voorzitter. Een heel ander onderwerp. Het vertrouwen van mensen in de overheid is al lange tijd relatief laag. Dat herstel van vertrouwen kan vooral komen door mensen weer

te vertrouwen. Daarom is al langere tijd het idee om mensen een recht op vergissing te geven. Dat betekent bijvoorbeeld dat als mensen informatie aan de overheid moeten verstrekken op basis waarvan de overheid besluiten neemt, we er niet direct van uitgaan dat iets een bewuste fout is en dat een boete passend is, in plaats van een goed gesprek of een kans om een fout te herstellen. Ik geloof dat de ChristenUnie het "het recht op genade" noemt. Ik weet niet of dat in de Grondwet moet, maar het lijkt mij goed om te kijken of we dit kunnen betrekken bij de Algemene wet bestuursrecht, die al herzien wordt, en of we dit daarin een plek kunnen geven.

Voorzitter. Ten slotte een onderwerp waarbij twee van mijn hobby's samenkomen. Het zijn wat bijzondere hobby's. Nee, vissen zit er niet bij. De ene is wetgevingskwaliteit en de andere is artikel 3.1 van de Comptabiliteitswet.

De voorzitter:

In de zaal vindt men dat u rare hobby's hebt.

De heer Sneller (D66):

En in vak K ook. Ik krijg zelfs toegeworpen van de staatssecretaris dat ik ... Nou ja, ik zal het niet herhalen. Verder gaat het met mijn leven heel goed. Dank u wel.

Het gaat over evalueren. Er is ooit een motie-Van Weyenberg/Dijkgraaf aangenomen over het opnemen van een standaard evaluatieparagraaf bij een substantiële beleidswijziging. Ook in het stuk dat ik met collega Van der Staaij heb geschreven, is een heel hoofdstuk gewijd aan evaluaties. Ik denk dat dit het amendement is dat Kamerleden het vaakst en ook het makkelijkst indienen: er moet een evaluatiebepaling in. Dat betekent "er moet over zoveel jaar geëvalueerd worden" of "we moeten de termijn weten waarna er geëvalueerd wordt". Veel evaluaties eindigen met de conclusie dat er onvoldoende gegevens zijn. Ik denk hierbij bijvoorbeeld aan de evaluatie van de Wet Damocles. Dit geldt ook voor beleidsdoorlichtingen en interdepartementale beleidsonderzoeken. Dat is omdat we als medewetgever "regering, kijk er over zoveel jaar maar naar" hebben gezegd, zonder van tevoren te zeggen welke gegevens daarvoor moeten worden verzameld zodat we die evaluatie kunnen doen, en wat de criteria zijn op basis waarvan we vinden dat die evaluatie moet plaatsvinden. Is dit doel behaald en is dat doel behaald? Dat is artikel 3.1 van de Comptabiliteitswet. Dit betreft ook of we zeggen "het ministerie van Justitie of het ministerie van Financiën mag het gewoon zelf intern uitvoeren" of "dit is er eentje waarvan we vinden dat het echt onafhankelijk moet plaatsvinden omdat we dat gewaarborgd willen hebben".

Voorzitter. Wat mij betreft moeten we op dit punt als Kamer de verantwoordelijkheid weer een klein beetje naar ons toe trekken, maar daarvoor eerst de bal bij het kabinet leggen. Ik kijk vooral naar de minister voor Rechtsbescherming, die ook over het Beleidskompas gaat, om aan het WODC te vragen om samen met de andere onafhankelijke organisaties die bezig zijn met evaluaties, te kijken of wij niet een kader, een handreiking, kunnen krijgen over de invulling van die evaluatiebepalingen. Dan wordt het dus niet alleen maar: evalueer over zoveel jaar. Dan weten we als wetgever, dus zowel vak K als de Tweede en de Eerste Kamer, ook beter waarop we gaan evalueren en wat ervoor nodig is om daadwerkelijk conclusies te kunnen trekken.

Dank u wel.

De **voorzitter**:

Heel goed, dank u wel. En veel succes met uw hobby's.

Dan is het weer tijd voor een heuse maidenspeech. We gaan met veel plezier luisteren naar mevrouw Uitermark van de fractie van NSC. Ik geef haar graag het woord.

Mevrouw **Uitermark** (NSC):

Voorzitter, dank u wel. Het voelt bijzonder om hier vandaag voor het eerst te spreken, in het hart van de democratie. Iets voor het eerst doen, is altijd mooi. Maar als je 52 bent, zoals ik, dan is dat eigenlijk nog mooier, al was het maar omdat het steeds minder vaak voorkomt dat je weer eens iets voor het eerst kunt doen.

De afgelopen 23 jaar was ik werkzaam in de rechterlijke macht, onder andere als kinderrechter en als strafrechter. Ook heb ik mij vanuit de landelijke rol jarenlang ingezet om mediaton in strafzaken van de grond te krijgen. Dat is mede door de steun van bijna de voltallige Tweede Kamer gelukt. Mediaton is nu een landelijke voorziening die in strafzaken kan worden ingezet door officieren van justitie en door rechters, die niet in de plaats komt van een strafzaak, maar die de strafzaak aanvult. Dat is in de eerste plaats goed voor slachtoffers. Die hebben hier veel baat bij. Zo kan een slachtoffer dat kampt met de gevolgen van wat er is gebeurd, de verdachte daarmee confronteren en verder ook antwoorden krijgen op de vragen waar hij of zij mee zit. Dat vergt heel veel moed. Daar is niets softs aan. Het is heel belangrijk en slachtoffers ervaren ook dat het bijdraagt aan herstel en het weer beter verder kunnen met hun leven. Het is ook goed dat de verdachten verantwoordelijkheid leren nemen voor hun gedrag en dat ze actief bijdragen aan het herstel van schade die door hen is aangericht, zowel materieel als in immateriële zin. Het blijkt ook dat als verdachten daardoor meer inzicht krijgen in hun handelen en de gevolgen van hun handelen, dat ze daardoor ook minder vaak recidiveren.

De bult aan ervaring die ik heb doordat ik zo veel zaken heb behandeld en zo veel mensen heb gezien en gehoord als rechter, neem ik mee naar het werk hier in de Kamer. Het zijn deze verhalen van die vele mensen die laten zien hoe wetten en regels uitpakken in de praktijk van alledag en waar mensen tegenaan lopen in hun dagelijks leven. De overheid, vind ik, is te ver doorgeschoten in de bedrijfsmatige benadering. Als de overheid te veel kijkt naar het sneller en sterker maken van systemen, dan leidt dat ertoe dat burgers worden bekneld, dat er geen ruimte meer is voor de menselijke maat, dat problemen niet worden opgelost.

Daarom wil ik mij inzetten voor een overheid die niet alleen efficiënt wil zijn, maar vooral ook effectief. Een overheid die doet wat nodig en wat passend is. Want voor een groeiende groep mensen is de wereld te complex geworden. Voor hen is het te ingewikkeld geworden om de zelfredzame mens te zijn, die de norm is geworden in onze participatiesamenleving. Terwijl grote groepen daarin wel goed meedoen en meedraaien, draait een andere grote groep zich daarin vast.

Die groep zag ik ook groeien in de rechtbank. Daarom sta ik hier en zal ik mij hardmaken voor goed bestuur, voor een overheid die naast de mensen staat en niet tegenover de mensen. Ik zal in mijn werk als Kamerlid niet alleen vanuit het perspectief van bestuur en organisatie kijken, maar ook steeds vanuit dat burgerperspectief en de mens centraal stellen. Ik wil daarom uw collega zijn met de nodige kennis van de wetten en de regels, maar ook met het nodige oog voor recht en effect, want het is mijn vaste en mijn diepe overtuiging dat wetten, regels en het recht altijd moeten beogen om de rechtvaardigheid te dienen.

We hebben het vandaag over de begroting van Justitie en Veiligheid en veiligheid is een cruciale voorwaarde voor een goed bestaan. De politiek heeft hierin, in samenspel met de organisaties in de strafrechtsketen en in samenspel met de samenleving, een belangrijke rol. Het veiligheidsvraagstuk, heb ik geleerd in al die jaren, is een complex vraagstuk dat vraagt om een goede doorgronding, want eenvoudige antwoorden zijn er vaak niet. Althans, ze zijn er natuurlijk wel, maar werken dan dus niet. Het gaat NSC erom dat we inzetten op doen wat nodig is en doen wat werkt.

Ik ga het nu verder over drie onderwerpen hebben, waarvan het eerste de aanpak van de georganiseerde ondermijnende criminaliteit is. Het is vandaag al vaker gezegd: ondermijnende criminaliteit woekert en heeft ons land steeds meer in zijn greep gekregen. Het werkt ontwrichtend op onze samenleving. Explosies in straten en wijken, maar ook het ronselen van jongeren als uithalers of als wegbrengers van drugs, het geweld, de liquidaties, de verknoping van de onderwereld met de bovenwereld en de macht van het foute geld. Vanuit politie en justitie wordt heel stevig ingezet op de aanpak van de ondermijning. Dit vergt een lange adem en ook doorzettingsvermogen. Ik heb gezien hoe hard de Kamer hieraan trekt en ook hoe hard de minister hieraan trekt, daarvoor mijn waardering.

Ik lees in de begroting dat dit jaar bij het Openbaar Ministerie wordt gerekend op 10.470 ondermijningszaken. Verwacht wordt ook, en dat verrast mij dan, dat dit aantal de komende jaren ongeveer hetzelfde blijft. Hoe kan het dat de ambitie tot verdere intensivering van de aanpak van de ondermijnende criminaliteit niet leidt tot een toename van het aantal zaken? Kan de minister hierop reflecteren? In dit soort zaken, onder andere ondermijningszaken, worden tegenwoordig zogenoemde procesafspraken gemaakt, waarbij de inzet is om die zaken sneller af te doen zodat deze minder tijd van de rechtbank vergen. Vanuit de capaciteitsproblemen in de strafketen is die insteek niet onbegrijpelijk, maar tegelijkertijd betekent dit wel een grote en ook een fundamentele verandering. Nieuw Sociaal Contract vindt een wettelijke basis nodig om kaders te stellen en ook om af te bakenen voor welke strafbare feiten dan precies die procesafspraken gemaakt mogen worden. Er wordt nu een wettelijke regeling voorbereid en dat brengt me tot de vraag aan de minister of zij al kan aangeven wat de insteek hierbij wordt.

Mijn tweede punt brengt mij bij het belang van voldoende capaciteit in de strafrechtsketen, zoals ook al door de collega's hier veelvuldig is gezegd. Ik zie met waardering hoe de Kamer hier een rol heeft gepakt — wat mij betreft was die rol hard nodig — en een parlementaire verkenning heeft verricht. Goed werk, dat nog veel aandacht vraagt, want de problemen in de keten zijn echt belangrijk en vragen ook om

beter bestuur. We moeten ervoor zorgen dat er voldoende politie is om de aangiften op te pakken, voldoende officieren van justitie om zaken te vervolgen, voldoende rechters om de zaken te berechten en ook dat er voldoende personeel in de gevangenissen is. Dat is lang niet altijd het geval. Het blijkt ongelofelijk moeilijk om een goedlopende strafrechtketen te bereiken. De praktijk is ontzettend weerbarstig, ik kom er zelf uit. De strafrechtketen is al jaren overbelast en piept en kraakt. Het leidt, zoals we al gehoord hebben, tot vaker seponeren van strafzaken, tot het niet kunnen uitvoeren van straffen in de gevangenissen, zoals er nu aan de hand is, en het leidt al heel lang tot te veel overwerk bij officieren van justitie en rechters. Zij hebben al jaren zo veel meer werk dan ze weg kunnen werken, ondanks dat ze heel hard hun best doen. De maat is zo vol, dat er nu een officiële verkenner werkdruk is aangesteld bij de NVvR om het tijt te helpen keren en te adviseren over concrete oplossingen. Als ik het goed heb begrepen, wordt het rapport deze maand verwacht. Ik vraag de minister om aan te geven hoe het daarmee staat en hoe de Kamer hier verder bij betrokken wordt.

Vanwege de knellende capaciteit is de focus wat mij betreft te vaak gericht op snel en efficiënt werken en het versterken van de strafketen als systeem, maar we moeten ons ook realiseren dat een sneller en efficiënter systeem als keerzijde kan hebben dat de mensen die ermee in aanraking komen vermalen worden. Dat gebeurt als te veel aangiften niet worden opgepakt, waardoor slachtoffers in de kou staan. Dat gebeurt als verdachten binnen twee weken een brief moeten schrijven als ze geen straf willen van de officier van justitie maar naar de rechter willen en vervolgens vaak meer dan een jaar moeten wachten voordat ze bij de rechter op zitting kunnen komen. Dat gebeurt ook als een kind in een jeugdgevangenis zit waar te weinig personeel is, waardoor er geen ruimte is voor een behoorlijk dagprogramma. Dat gebeurt ook als een rechter — ik heb dat zelf meegemaakt — een verdachte van 19 in voorarrest in de jeugdgevangenis wil plaatsen, omdat de verdachte weliswaar volwassen is qua leeftijd maar in zijn hart en in zijn doen en laten nog een kind is en de rechter dat niet voor elkaar krijgt, omdat het niet de rechter is die bepaalt of een jongere in voorarrest in een jeugdgevangenis wordt geplaatst, maar een ambtenaar. Die ambtenaar moet vanwege capaciteitsproblemen dan bepalen dat het niet gaat gebeuren.

Ook kunnen een te grote nadruk op efficiency en een gebrek aan capaciteit leiden tot opmerkelijke beslissingen die wat NSC betreft het gezag van de rechter aantasten. Ik heb het dan bijvoorbeeld over het voornemen van de minister voor Rechtsbescherming om gedetineerden die van de rechter een gevangenisstraf opgelegd kregen, eerder vrij te laten en met een enkelband naar huis te sturen. Dat is niet hoe je het zou willen. Als de rechter bepaalt dat iemand in de gevangenis moet zitten, dan hoort het niet dat een minister daarover een andere beslissing neemt.

De politiek is verantwoordelijk voor goed bestuur en moet er zorg voor dragen dat mensen die in de strafrechtketen werken, voldoende tijd hebben om hun werk goed te kunnen doen. Dat betekent ook structureel voldoende financiering. In onze ogen betekent dat ook dat we kritisch moeten kijken naar het systeem dat aan deze financiering ten grondslag ligt. We maken ons zorgen over de effecten die het kan hebben als organisaties hoofdzakelijk worden afgerekend op het aantal behandelde zaken. In de begroting is te lezen dat bijvoorbeeld de rechtspraak voor een belangrijk deel wordt gefinancierd op basis van het afgesproken aantal vonnissen en beslissingen.

We vragen ons af of in de financieringssystematiek niet veel te veel nadruk ligt op die prestatieafspraken en op de aantallen zaken die gehaald moeten worden, want dat werkt ook door in het aantal minuten, letterlijk, dat een rechter bijvoorbeeld aan een zaak kan besteden. Ik heb geregeld meegemaakt dat de tijd voor een mishandelingszaak, waar gemiddeld twintig minuten voor staat, echt te kort is om de zaak te behandelen. Dat betekent dus dat je uit de tijd loopt. Dat heeft alles te maken met de manier waarop de organisaties zijn gefinancierd.

De minister heeft aangegeven in de brief van eind januari dat uit een eerder onderzoek is gebleken dat er geen aanleiding is om die bekostigingssystematiek te veranderen. Daarbij wordt verwezen naar stukken uit het vergaderjaar 2019-2020. Maar ik wil de minister vragen wat hij daar nou zelf van vindt. Hoe kijkt de minister zelf naar die PxQ-financiering? Acht hij die wenselijk? Hoe kijkt de minister naar de ketenfinanciering als mogelijke belemmering voor efficiënte en effectieve oplossingen?

Dat brengt mij bij het derde punt van mijn inbreng, namelijk de effectiviteit van straffen bij veelvoorkomende criminaliteit. Naast de onafhankelijkheid van de rechter is het respect voor de rechtspraak als dragend instituut van groot belang in de rechtsstaat, net als het recht op toegang tot de rechten en het recht op een eerlijk proces. Gelukkig heeft 76% van de Nederlanders een groot en stabiel vertrouwen in de rechtspraak. Dat maakt dat politieke terughoudendheid gepast zou zijn. Strafdoelmeting is een belangrijk deel van het rechterswerk en het is essentieel om te komen tot een rechtvaardig oordeel. Het is essentieel om in elke concreet geval precies die straf te kunnen geven die passend en geboden is bij die specifieke zaak en bij die specifieke persoon, waarbij rekening gehouden kan worden met zowel de ernst van het delict als de omstandigheden waaronder dat delict is gepleegd. Vanuit het belang van maatwerk en rechtvaardigheid wil ik daarom hier benadrukken dat het van groot belang is om de onafhankelijke rechter daarvoor de nodige ruimte te laten en niet aan de leiband te leggen.

Ik gaf aan het begin al aan dat veiligheid een complex vraagstuk is dat vele facetten kent. Hoewel de zware strafzaken door drugscriminelen het hardst aan ons gevoel van veiligheid raken, wordt onze veiligheid feitelijk het vaakst geraakt door delicten in het dagelijks leven van mensen. Deze veelvoorkomende criminaliteit beslaat wel zo'n 70% van alle zaken. Zoals net ook al is aangegeven, gaat dat ook vaak over vermogensdelicten, met name diefstallen. Maar daaronder zit eigenlijk een hele wereld. De verdachten die dit doen en die ook vaak recidiveren, hebben regelmatig onderliggende persoonlijke problematiek zoals psychische stoornissen, verslaving en schulden, in hoge mate. Het zijn deze verdachten die binnen de kortste keren terugvallen in verkeerd gedrag en nieuwe delicten plegen.

Recidiveonderzoeken laten zorgwekkende uitkomsten zien. Als we kijken naar de mensen die gevangen hebben gezeten, dan zien we dat binnen twee jaar ongeveer de helft van die mensen opnieuw is opgepakt, dus die hebben iets gedaan en zijn daar ook voor opgepakt. Naast dat dat slecht is voor onze samenleving en voor slachtoffers is het ook slecht voor de al overbelaste strafrechtketen. Als die recidive naar beneden zou kunnen, dan stromen er ook minder zaken in die keten in. Daarom wil Nieuw Sociaal Contract inzetten op het terugdringen van recidive bij veelvoorkomende criminaliteit door

slimmer en gericht te straffen. Dat betekent, naast voldoende vergelding voor de daad, dat de straf ook voldoende dient bij te dragen aan een effectieve gedragsverandering om herhaling te voorkomen.

Het gaat om een juiste balans tussen repressie en preventie, want repressie zonder preventie is eindeloos. Maar ook geldt dat preventie zonder repressie tandeloos is. Ik wil vragen wat momenteel de inzet van de minister is op het punt van het terugdringen van recidive. Ik zou haar ook willen vragen en uitnodigen om hier uitgebreid op te antwoorden. Ook zou ik de minister voor Rechtsbescherming willen vragen om onderzoek te doen naar de groep veroordeelden die het juist wel lukt om uit de criminaliteit te blijven. Ik bedoel dat we niet alleen kijken naar de mensen die in herhaling vallen, maar juist ook naar de mensen die het lukt om uit de criminaliteit te blijven.

Ik loop wat uit de tijd, dus ik sla een stukje over. Dat brengt mij bij het een-na-laatste punt. Dan kom ik terug op het herstelrecht, waaronder mediation in strafzaken. Ik zei het al: ik heb daar zelf jarenlang een trekkersrol in vervuld als landelijk coördinator. Ik zal me ook inzetten voor het bevorderen van de toepassing van herstelrecht, om er zo aan bij te dragen dat die voorziening toegankelijker wordt, vaker zal worden ingezet en wordt doorontwikkeld. Ik wil de minister vragen om te bezien hoe de beroepsgroep van mediators in strafzaken een plaats kan worden toegekend in de justitiële keten. Die plaats hebben zij nu nog niet.

Het laatste punt, voorzitter. Als we kijken naar de grote capaciteitsproblemen in de gevangenissen en alle problemen die daaruit voortvloeien, dan is wat ons betreft de tijd aangebroken om elektronische thuisdetentie als een nieuwe hoofdstraf in te voeren. Een elektrische detentie gecombineerd met voorwaarden als arbeidsdeelname, het uitvoeren van een werkstraf of het volgen van gedragsbehandeling, zien wij als een passende nieuwe straf. Door de Universiteit van Maastricht is in samenwerking met Restorative Justice Nederland een initiatiefwetsvoorstel ontwikkeld over de invoering van elektronische detentie als nieuwe, zelfstandige hoofdstraf. Dit voorstel geeft aan dat daardoor naar verwachting de recidive aanzienlijk verlaagt, waardoor onze samenleving veiliger wordt en er meer tijd vrijkomt voor andere zaken.

De voorzitter:

Over tijd gesproken ...

Mevrouw **Uitermark** (NSC):

Ik had wat extra minuten van de fractie gekregen.

De voorzitter:

Die heeft u ook al gebruikt. Maar ga vrolijk verder.

Mevrouw **Uitermark** (NSC):

Ik kom tot een afronding. Ik wilde zeggen: het is goedkoper, maar draagt ook bij aan het oplossen van de ernstige problemen in de detentiecapaciteit waar we nu mee te maken hebben. We willen dit voorstel oppakken. Nu de minister voor Rechtsbescherming vanuit de demissionaire status heeft aangegeven geen nadere stappen te ondernemen op dit punt, zijn wij van plan hiertoe zelf het initiatief te nemen in samenwerking met de

collega's van D66. Ik vraag de minister voor Rechtsbescherming: bent u bereid hiervoor ambtelijke ondersteuning toe te zeggen?

Ik rond af, voorzitter. Dank voor uw aandacht. Ik zie uit naar de debatten met de collega's.

De voorzitter:

Dank u wel. Een mooi verhaal. Ook u bent gruwelijk door uw tijd heen gegaan. In de toekomst zal ik een stukje repressie toepassen. Ze zal niet recidiveren, zegt ze. Het is mij een eer en genoeg en u als eerste te mogen feliciteren. Daarna zijn er misschien ook nog anderen.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

De voorzitter:

We gaan door met het debat en wel met de bijdrage van NSC. Ik geef graag het woord aan mevrouw Van Vroonhoven van de fractie van Nieuw Sociaal Contract.

Mevrouw Van Vroonhoven (NSC):

Dank u wel.

Voorzitter. Veiligheid is als water of als zuurstof. Het is een randvoorwaarde voor een samenleving waarin mensen in vertrouwen vorm kunnen geven aan hun leven en aan de relaties met elkaar. In de Veiligheidsstrategie voor het Koninkrijk der Nederlanden 2023-2029 worden drie hoofddoelen van het veiligheidsbeleid genoemd. Naast internationale veiligheid — wat natuurlijk hartstikke logisch is — wordt een weerbare democratische rechtsorde genoemd als iets wat we nodig hebben, en als derde een veerkrachtige en adoptieve samenleving. Ik zou graag op die laatste twee willen ingaan.

De weerbare democratische rechtsorde — we hebben het dan over de rechtsstaat — is er om de burgers te beschermen tegen bijvoorbeeld willekeur en corruptie. Ook houdt de rechtsstaat een samenleving met heel veel verschillende groeperingen, zoals we die we in Nederland hebben, dicht bij elkaar. In dat kader is onze sociale en politieke stabiliteit een ongelofelijk belangrijk veiligheidsbelang. Pas dan kunnen individuen ongestoord functioneren en kunnen groepen mensen goed met elkaar samenleven. De weerbaarheid van deze democratische rechtsorde hangt sterk samen met het stabiele evenwicht van onze drie klassieke staatsmachten: de wetgevende, de uitvoerende en de rechtsprekende macht. Andere instituties die ik hier wil noemen zijn natuurlijk de ambtenarij, de media en het hele maatschappelijke middenveld. Deze totale machine van onze rechtsstaat is op orde, maar we zullen de komende jaren echt wel wat onderhoudswerk moeten verrichten. Vandaag, bij de behandeling van de Justitiebegroting, richt ik graag mijn blik op de rechtsprekende macht en ook een beetje op onszelf als de medewetgevende macht.

De rechterlijke macht. Op het moment dat de rechterlijke macht buitenspel wordt gezet of daar ook maar een klein beetje aan wordt geknabbeld, is correctie op de andere machten gewoon niet meer mogelijk. Dan is onze rechtsstaat in het geding. In Nederland lijkt het allemaal wel goed geregeld en ongelofelijk solide te zijn, maar vergis je niet: ook Nederland is kwetsbaar. Dat is natuurlijk geen reden om aan te nemen dat

onze rechtsstaat meteen in groot gevaar is. Onze machine functioneert, maar we leven natuurlijk wel in wat ruigere tijden. De gekozen woorden zijn harder, de kritiek is feller, de bemoeienis met de drie staatsmachten is groter. Zorgen heb ik als politici bijvoorbeeld over rechters klagen en daarmee de scheiding van de machten op de helling zetten. In sommige andere Europese landen proberen democratisch gekozen leiders meer controle te krijgen op de rechterlijke macht, en dat terwijl de ónafhankelijke rechtsspraak nu juist een kenmerk van onze rechtsstaat is.

In dit kader wees Hirsch Ballin al eens op het feit dat de benoeming van de vicepresident van onze Raad van State echt wel transparanter kan. Hij stelt bijvoorbeeld dat de procedure in ieder geval iets meer openbaar moet zijn. Een volgende keer zou de selectie van de kandidaten bijvoorbeeld meer moeten plaatsvinden op basis van competenties. Dat zou dan ook echt een eigen plaats moeten krijgen. Tot nu toe lag die selectie vaak in één hand, namelijk in de hand van de minister van Justitie. Hierdoor kan twijfel ontstaan over de partijpolitieke voorkeur van de nieuwe vicepresident. De benoeming in deze functie mag nooit de zweem van een deal krijgen, laat staan van een politieke deal. Ik zou graag op dit punt een reflectie van de minister willen hebben.

Dan nog even een blik op de wetgever, en dan kijk ik ook naar onszelf. Er blijven kansen te over om de kwaliteit van onze wetgeving te verbeteren. Naar aanleiding van het advies van de Raad voor het Openbaar Bestuur wijs ik op het feit dat de wetgever steeds vaker zogenaamde open normen gebruikt. Bijvoorbeeld als in de wet een zorgplicht wordt opgenomen om elk kind passend onderwijs te geven — dit is een voorbeeld, hoor — en anderen die norm gaan stellen, bijvoorbeeld de regering, de ambtenarij, private partijen of misschien zelfs de rechter, dan holt dat de functie van de wetgever uit. Ik zou graag een reactie van de minister hierop willen. Deelt hij deze visie? Ook wordt gezegd dat het besturen via akkoorden gevaarlijk kan zijn in het kader van de kwaliteit van onze wetgeving. Er worden dan door verschillende maatschappelijke partijen en overheden coalities gevormd en akkoorden gesloten, maar hoe komt die besluitvorming dan tot stand? De wetgever zou dan eigenlijk alleen maar gaan stempelen en de vraag is of dat een goede vorm van wetgeving is. Ook op dit punt zou ik graag een reactie willen hebben.

Voorzitter. Dan kom ik op het derde doel van de veiligheidsstrategie voor die veerkrachtige en adaptieve samenleving en dat betreft de rampenbestrijding. Een weerbare samenleving vraagt om een overheid die is voorbereid op rampen en crises. Je hebt het dan niet alleen over krachtige veiligheidsregio's die rampen snel en adequaat kunnen bestrijden, maar ook over bijvoorbeeld NL-Alert en de WAS-palen; over die palen die ook in ons verkiezingsprogramma staan, komen we nog wel te spreken. Op dit punt hebben we een ontzettend onderhoudende bijeenkomst gehad op het departement en zijn we voorgelicht door de desbetreffende ambtenaren, waarvoor ongelofelijk veel dank; het was ontzettend verhelderend. Mede naar aanleiding van deze bijeenkomst zou ik de minister willen vragen om goed na te denken over de voorraadvorming en de toegang tot de noodzakelijke voorzieningen, zoals internet en elektriciteit. De overheid moet die vitale infrastructuur beschermen tegen aanvallen van buitenaf, welke dat ook kunnen zijn, en moet eisen kunnen stellen aan de beschikbaarheid daarvan. De Rekenkamer heeft hierover ook een goed rapport gepubliceerd.

Eén ding wil ik graag uitlichten. Mijn eigen vader zat destijds bij de BB; ik was toen nog klein. Vroeger lag bij ons op de garagezolder een tas met zijn bruine overall en een helm. Een keer per halfjaar ging hij naar de bunker bij ons in het dorp op de Diependaalselaan en ging hij oefenen om mensen te redden in tijden van nood. De BB was een onderdeel van de civiele verdediging. De organisatie was verantwoordelijk voor het blussen van branden, het redden van mensen en het ondersteunen van de bevolking als er oorlogsdreiging was of sprake was van een natuurramp of zo. Deze BB was geen militaire organisatie maar een civiele. In haar hoogtijdagen waren er 165.000 mensen actief. In 1986 is de BB opgeheven en eigenlijk is dat misschien wel zonde. Mijn vraag aan de minister is de volgende. Zou het in het huidige tijdsgewricht en ook gezien de discussies die we bijvoorbeeld hebben gehoord bij de behandeling van de begroting van Defensie de afgelopen dagen niet verstandig zijn om te kijken of we deze ontmanteling niet zouden moeten heroverwegen? Nieuw Sociaal Contract is er in ieder geval sterk voorstander van om burgers te vragen zich actief voor de samenleving in te zetten. Wat ons betreft is dit hiervoor een heel mooi en goed doel.

Voorzitter. In de tweeënhalve minuut die mij resteert, is het laatste punt dat ik aan de orde wil stellen de sociale advocatuur. Naast de focus op de georganiseerde ondermijnende criminaliteit, waar terecht ook heel veel aandacht naar is uitgegaan, is de sociale advocatuur ook ontzettend belangrijk. Het mag niet zo zijn dat de sociale advocatuur die vaak ook bij de kleinere advocatenkantoren terecht komt, een ondergeschoven kindje is. Opvallend is dat juist ook veel eenpitters en tweemanskantoren zich richten op die sociale advocatuur. Dus wat dat betreft verdienen zij ook een plek om hier gehoord te worden. Zij richten zich vaak en juist ook op het civiele of bestuursrecht. Het mag dan niet zo zijn dat dit ondergeschikt raakt aan het strafrecht. Dus daarom hier een pleidooi voor de sociale advocatuur. Ik zou hier ook twee voorstellen willen doen. Ten eerste, juist ook om deze advocaten te beschermen — dat mag natuurlijk geen geld kosten — een herbeoordeling van de eis om minimaal tien zaken in het voorgaande jaar op het gebied van bijvoorbeeld huurrecht of arbeidsrecht te doen alvorens in een volgend jaar weer zaken te mogen oppakken, want juist met zo'n eis beperk je dit soort kantoren om nieuwe toevoegingszaken op zich te nemen. Zou de minister daar eens naar kunnen kijken? Daarnaast moeten we ook werken aan een betere samenwerking tussen gemeentelijke instanties en de sociale advocatuur, juist ook bij cliënten met sociale en psychische problemen. Wat dat betreft zou een contactpersoon bij gemeenten hier echt een simpele oplossing voor kunnen zijn. Ik zou daar graag een reactie op willen hebben.

Voorzitter. Ik zou het hierbij willen laten. Ik ben heel benieuwd naar de reacties van de bewindspersonen. Dank u wel.

De **voorzitter**:

Dank u wel. Dan gaan we luisteren naar de heer Boswijk van de fractie van het CDA.

De heer **Boswijk** (CDA):

Dank, voorzitter. Allereerst mijn felicitaties aan de collega's die een maidenspeech hebben gehouden, onder wie collega Faber. De maidenspeech van mevrouw Uitermark maakte mij, als nieuw lid van deze commissie, wel een beetje onzeker. Ik denk:

mensenkinderen, dit zijn mensen met echt heel veel meer kennis op dit gebied dan ik. Ik ga me er nu dus vooral doorheen bluffen! Collega Lahlah is helaas even weg, maar ik wou zeggen dat ik dat een hele mooie speech vond. Zij had het over vier vrijheden. Nou, ik heb op de deur van mijn kantoor een poster hangen. Roosevelt gaf in 1942 de opdracht om die te vervaardigen, om de Amerikaanse samenleving van destijds te laten zien wat er op het spel stond aan waarden. Ik heb dus de vrijheid van geloof op mijn deur hangen. Ik vond het heel mooi wat zij zei, als moslima die zich uitsprak tegen antisemitisme. We zien namelijk heel vaak het "wij en zij". Ik denk dat zij heel goed liet zien dat je het ook allebei kan tegenspreken, wat je achtergrond ook is. Ik vond dat inspirerend.

Voorzitter. Er is behoorlijk wat aan de hand in het veiligheidsdomein. Specifiek bij de politie hebben we te maken met verboden demonstraties en drugscriminaliteit. Daarbovenop komen de gigantische tekorten bij de politie. Verschillende elementen zorgen ervoor dat de strafrechtketen vastloopt. Al mijn collega's hebben het er eigenlijk al over gehad: de verboden demonstraties op de A12 kosten bakken aan politiecapaciteit, capaciteit die er eigenlijk niet is. Dat betekent ook dat honderden agenten op dit moment niet de wijk in kunnen, omdat er in ieder geval wat mij betreft een aantal asociale groepen zijn, zowel aan de linkerkant als aan de rechterkant van onze samenleving, die het recht van demonstratie misbruiken. De ene heeft daarbij een potje lijm in de hand en de andere heeft een trekker onder z'n kont. Het gevolg daarvan is dat het echte politiewerk blijft liggen. Dat is wat ons betreft eigenlijk niet te verkroppen.

Voorzitter. Het CDA heeft veel bewondering voor de politie en voor de manier waarop zij omgaan met de grote verantwoordelijkheid die zij hebben. Zij zorgen voor de veiligheid van de hele samenleving en moeten daarom voldoende middelen en capaciteit hebben om deze criminaliteit aan te pakken. Helaas is dat geen vanzelfsprekendheid. Er zijn te weinig agenten, er is te veel vergrijzing en de uitstroom is te hoog.

Voorzitter. Het CDA pleit al langer voor het vergroten van de bevoegdheden en de mogelijkheden van politie en justitie om de steeds brutalere criminelen het hoofd te kunnen bieden. Ideaal voor criminelen is namelijk het wijdverbreide, uitgestrekte buitengebied en de grensgebieden in Limburg en Oost-Nederland. Hier is veel criminaliteit, maar te weinig politiecapaciteit. Wat is de status van de aangenomen motie-Van der Werf/Kuik van 6 juli 2023 over een nieuwe politieverdeelsleutel? Is de minister bereid om hier vaart achter te zetten, zoals ook in de brandbrief van de regioburgemeesters werd aangekaart?

Voorzitter. Door de tekorten neemt de zichtbaarheid van de politie op straat af. Dit heeft gevolgen voor het veiligheidsgevoel in de wijken, maar ook voor de opsporing zelf. Met name in de grensgebieden is internationale samenwerking ontzettend belangrijk. Omdat criminaliteit niet stopt bij de landsgrenzen, betekent dat dat er verdere samenwerking moet plaatsvinden op toezicht en opsporing, maar ook met bijvoorbeeld Interpol. Informatiedeling is hierbij essentieel, terwijl het daarin nog vaak spaak loopt.

Wat het CDA betreft gaan we meer gebruikmaken van ANPR-camera's om juist bij de grensgebieden de politie te helpen bij de opsporing. In hoeverre wordt daar nu gebruik van gemaakt? Kunnen we dit uitbreiden om de politie te helpen bij de opsporing? Op

welke manier pakken de buurlanden dit aan?

Voorzitter. De samenleving verhardt. De gewelddadigheid van demonstraties en extreem geweld tegen hulpverleners nemen toe. Als we zien wat deze geweldsexplosies aan capaciteit vragen, vraag ik de minister om te reflecteren op hoe dit verder moet. Hoe doorbreken we deze spiraal?

Dat geldt ook voor de politie-inzet bij voetbalrellen. Op dit moment is er een experiment bezig waarbij een digitale meldplicht wordt getest bij stadionverboden. Wat is de stand van zaken van dit experiment? Wat gaat de minister doen om het overmatig gebruik van verboden middelen door supporters aan te pakken? Wat vindt de minister bijvoorbeeld van steekproeven op drugsgebruik onder voetbalsupporters? Kan er slimmer gebruik worden gemaakt van cameratoezicht en gezichtsherkenning in en rond de stadions?

Voorzitter. Al een paar jaar ben ik ook woordvoerder Defensie. Ik zie ontzettend veel parallellen tussen onze militairen en onze politiemensen. Beiden vervullen een cruciale functie in het veilig houden van onze samenleving, maar beiden hebben ze ook een schreeuwend tekort aan mensen. Voor de werving en selectie wordt in dezelfde vijver gevist. Kunnen we in plaats van elkaar beconcurreren elkaar misschien versterken? Als jonge militair wil je namelijk heel graag op uitzending, maar rond het bereiken van je 30ste levensjaar kom je in een andere fase, waarbij je als militair graag een gezin wil stichten en graag bij je kinderen wil zijn. Zou het dan niet mooi zijn als je in die levensfase tijdelijk of voor tien, vijftien jaar bij de politie binnen kan, en dat die overgang moeiteloos zou kunnen gaan? Ons bereiken signalen dat je als militair met de nodige ervaring op hetzelfde niveau moet gaan beginnen als iemand die uitstroomt van de middelbare school. Hoe kijkt de minister daarnaar, en hoe kunnen we dit beter stroomlijnen?

Voorzitter. Ik zie ook een parallel in de fysieke en mentale uitdagingen voor zowel militairen als politiemensen. Helaas weten we dat militairen in de strijd voor onze veiligheid fysiek of mentaal beschadigd kunnen raken. Daarom kennen wij al tien jaar de Veteranenwet, zodat militairen die al jaren de dienst hebben verlaten altijd op de juiste zorg kunnen rekenen. Bij de politie ben je soms letterlijk elke dag op uitzending. Je kan in situaties terecht komen waarin je wordt blootgesteld aan extreem geweld of schrijnend leed. Maar zodra je de dienst verlaat, ben je politie af. We kennen eigenlijk niet een soort veteranenstatus voor politiemensen, terwijl daarbij wel zorg nodig is. Is het niet hoog tijd dat we gaan kijken naar een soort Veteranenwet, alleen dan voor dienders? In dit licht wil ik ook apart aandacht vragen voor het Veteranen Search Team, dat voor een groot deel bestaat uit veteranen en de politie ondersteunt bij vermissingen van personen. Op dit moment telt dat team meer dan 2.500 vrijwilligers en het wordt ongeveer 100 keer per jaar op verzoek van de politie ingeschakeld bij zoekacties. De financiering is afhankelijk van sponsors en donaties, en dat maakt het lastig voor hen om toekomstgericht te werken. Ik zal hiertoe in mijn tweede termijn een voorstel doen in de vorm van een motie. Ik trek mijn ingediende amendement in, ook omdat daarover overleg is geweest met de minister, maar we komen wel met een motie om te onderzoeken hoe we gezamenlijk met Defensie tot een structurele financiering van het VST kunnen komen. Ik ben heel benieuwd naar de reactie van de minister.

De **voorzitter**:

Het amendement-Boswijk (stuk nr. 32) is ingetrokken.

De heer **Boswijk** (CDA):

Voorzitter. Dan georganiseerde drugscriminaliteit. Liquidaties, bedreigingen, zwaar geweld en bruut gedrag, het blijft allang niet meer in de criminele onderwereld. Zij schuwen het niet om kinderen op jonge leeftijd de drugscriminaliteit in te trekken en hen bijvoorbeeld in te zetten als drugsuithalers in havens. Nederland is een van de drugspakhuizen van de wereld, en we betalen daar een steeds hogere prijs voor. Drugsgebruik is ook ingeburgerd in Nederland. Dat komt door het decennialang volstrekt uit de hand gelopen gedoogbeleid. Het kabinet geeft aan het drugsgebruik en de beschikbaarheid van drugs terug te willen dringen. Wat bedoelt de minister hiermee? Betekent dit bijvoorbeeld minder coffeeshops? Het CDA wil hier een component aan toevoegen: de bewustwording van de verantwoording van de drugsgebruiker. Dat je niet zomaar vrijblijvend een pilletje kan nemen op het festival. Dat geen enkele pil mag worden gedoogd, want achter elke pil, hoe klein ook en hoe gezellig de kleurtjes ook zijn en de smileys die erop staan, gaat een crimineel netwerk schuil die onze rechtsstaat verwoest. Het zijn die criminelen die verantwoordelijk zijn voor explosies in woonwijken, liquidaties van personen zoals Peter R. de Vries, drugsdumpingen in natuurgebieden. Wanneer gaat deze realiteit bij de gebruikers doordringen? Op welke manier kan een bewustwordingscampagne hieraan bijdragen? Graag een reactie van de minister.

We moeten criminelen raken waar het hun het meest pijn doet: hun vermogen. Het afpakken van crimineel geld verdient aandacht. Wat betreft het CDA moet het veel hoger op de agenda komen. Tegenover de georganiseerde criminaliteit moet een goed georganiseerde overheid staan. Het kabinet wil inzetten op internationale samenwerking en het tegengaan van cokesmokkel via logistieke knooppunten, maar hoe kunnen we uiteindelijk van criminelen meer geld terugvorderen? Graag een reactie van de minister.

Ten slotte de wijkrechtspraak. Het CDA ziet het belang van straffen op maat. Dat is de manier om te voorkomen dat mensen het verkeerde pad opgaan, juist wanneer het personen met een multiproblematiek betreft, met lichtverstandelijke beperkingen, en jongeren die bijvoorbeeld geen solide thuisbasis hebben. Een mooi voorbeeld is het straffen op maat door middel van de wijkrechtbanken, waarbij niet de rechtszaak maar de mens centraal staat. Is de minister bereid om deze wijkrechtspraak een vaste basis te gaan geven?

In september maakte de Nationaal Rapporteur Verslavingen bekend dat sinds de legalisatie van online gokken er 450.000 nieuwe gokkers bij zijn gekomen. Per jaar vergokken Nederlanders 1,1 miljard euro. Duizenden mensen hebben financiële problemen, en jongeren zitten gevangen achter hun beeldscherm om aan de lopende band hun geld en hun toekomst te vergokken. Het is bijzonder zorgelijk dat er een duidelijke relatie is tussen gokken en suïcidaliteit, en tussen schulden en depressies en alcoholgebruik. Het CDA is altijd een overduidelijke tegenstander geweest van het legaliseren van online gokken. Zoals eerder aangekondigd, komt het CDA met een initiatiefnota om het uit de hand gelopen onlinegokbeleid aan te pakken. Op voorhand alvast de vraag of de minister openstaat voor een totaalverbod op gokreclames. Door gokreclames wordt een breed publiek van kinderen, jongeren en jongvolwassenen

bereikt, bijvoorbeeld door sponsoring op de T-shirts van voetbalteams. Graag een reactie van de minister hierop.

De **voorzitter**:

De laatste interruptie van de heer Sneller.

De heer **Sneller** (D66):

De heer Boswijk hield een mooi pleidooi over straffen op maat. In de nieuwe Kamer — ik verwees er al even naar — loopt een scheidslijn recht door de Kamer, ongeveer 75/75, als het gaat om het taakstrafverbod. In het programma van het CDA staat: "De keuze voor een taakstraf in plaats van een korte gevangenisstraf kan bijdragen aan het voorkomen van verval in criminaliteit. Minimumstraffen passen niet bij een dergelijke gepersonaliseerde aanpak." De handtekening van de heer Boswijk staat onder een motie om een taakstrafverbod met spoed door te zetten. Ik probeer te begrijpen hoe ik dat moet rijmen met alle andere woorden vanuit de CDA-fractie die gaan over straffen op maat en een taakstrafverbod dat heel effectief kan zijn.

De heer **Boswijk** (CDA):

Collega Sneller legt de vinger op de zere plek. Ik zal meteen erkennen dat wij als fractie hier ook een beetje mee worstelen. Mijn collega Krul was vrij recent bij een debat. Ik geloof dat het dat debat was waarbij de betreffende motie is ingediend. Dat ging over het misbruik van minderjarige meisjes in een pedofiel- of prostitutienetwerk, waarbij uiteindelijk een hele kleine straf is opgelegd. Ik meen dat die motie daar toen is ingediend. We hebben toen gezegd: het kan toch niet zo zijn dat dan iemand wegkomt met een dag cel. Ik meen dat het die motie is geweest. Wij worstelen daarmee, omdat we het bij dit specifieke voorbeeld wel wat ingewikkeld vonden dat iemand daar zo makkelijk mee wegkwam.

De **voorzitter**:

We danken de heer Boswijk voor zijn bijdrage. Mevrouw Helder, het woord is aan u.

Mevrouw **Helder** (BBB):

Dank u wel, voorzitter. Ik begin ook met mijn felicitaties voor de maidenspeeches van collega's Faber-van de Klashorst, Lahlah — ze is even niet in de zaal — en mevrouw Uitermark.

Vervolgens ga ik verder met mij te richten tot vak K, zoals dat zo mooi heet. Vorig jaar begon ik met te zeggen dat het het eerste plenaire begrotingsdebat voor deze ministers was, een soort ministeriële begrotingsmaidenspeech. Nu zijn beide ministers demissionair, dus het kan verkeren. De politie is dat echter niet. De agenten moeten er iedere dag staan en dat doen ze ook. Daarvoor dan ook in de eerste plaats mijn grote waardering. Maar waardering is geen geld, en geld is ook hard nodig.

Ik heb de uitgaven aan politie en migratie van de laatste jaren op een rij gezet. Daarvan sla je steil achterover. In drie jaar tijd heeft de politie er 20% bij gekregen, terwijl de post migratie in precies diezelfde periode met 521% is gestegen. In het voorjaar komt daar nog 600 miljoen bij en bereiken we het dieptepunt dat er meer geld naar het COA gaat dan naar de politie. "COA" staat voor "Centraal Orgaan opvang asielzoekers". Dat toont waar de prioriteit van dit kabinet ligt. Dat is helaas niet bij de agenten die ons veilig

houden. Het COA krijgt een blanco cheque. Wat mijn fractie betreft lijkt het erop dat de politie juist een trap na krijgt, met als argument dat het COA aan de wettelijke taak moet kunnen voldoen. Maar de politie moet dat toch ook? Dat staat gewoon in artikel 3 van de Politiewet. "Op dit moment is de druk op de taakuitvoering groter dan dat de politie feitelijk met de beschikbare mensen en middelen kan waarmaken. Dit vraagt om het maken van duidelijke keuzes in wat de politie prioriteert, oppakt en uitvoert. Vanaf 2025 zijn scherpe keuzes nodig." Dat staat in het begrotingsplan van de politie. Mijn vraag is bijna of ze dan zelf maar met de pet rond moeten gaan.

De heer **Aardema** (PVV):

Mevrouw Helder schetst nu de verschillen in de begroting en de budgetten van de politie en het COA. Denkt mevrouw Helder dan ook dat dat scheef is en dat er veel meer geld naar de politie moet en wat minder naar het COA?

Mevrouw **Helder** (BBB):

Ja, dat zeg ik al jaren. Ik heb het zelfs uitgerekend. Er is 1 miljard extra nodig voor de politie, omdat wij niet alleen ... De heer Aardema heeft zelf in zijn bijdrage al gezegd dat de bevolking groter is geworden en de politiecapaciteit bijna niet. Maar ik heb nog iets uitgerekend. Als je kijkt naar de landen om ons heen, zie je dat daar veel meer agenten per aantal inwoners zijn. Dat was dus al een punt. De politiebureaus zijn gesloten; die wilden wij open hebben en die moesten ook bemenst worden. Dat kost ook weer mankracht; "menskracht" moet ik tegenwoordig zeggen. Dat heeft allemaal gezorgd voor een berekening die onder de streep neerkwam op 1 miljard extra.

Voorzitter. De minister is formeel gezien de werkgever en de werkgever moet zorgen voor een veilige werkomgeving. Ik vraag me af of de minister aansprakelijk kan worden gesteld nu al jarenlang bewust, structureel dus, te weinig geld wordt besteed aan mensen en middelen. Ik hoop natuurlijk dat alle agenten iedere dag veilig en heelhuids thuiskomen, maar als oud-advocaat ruik ik hier bijna een uitdagende casus. Dat geldt ook voor de korpsleiding, die tot op heden willens en wetens de afhandeling van de langlopende PTSS-dossiers traineert, of het dossier inzake de undercoveragent wiens naam blijkbaar niet eens op het monument Tuin van Bezinning mag komen. De korpschef weigert namelijk een positief advies te geven. Hoe diep kan men zinken, zou ik zeggen.

Voorzitter. Wat kreeg de politie wel? Een nieuwe hoofdtaak erbij: bewaken, beveiligen en beschermen. Er zijn steeds meer incidenten met verwarde personen, inmiddels meer dan 138.000 per jaar, ofwel gemiddeld 378 per dag. Dit ondanks twee artikelen waarin de noodklok werd geluid, met veelzeggende titels als "We staan met de taser voor de verkeerde" of "We schieten vaker op verwarde personen dan op criminelen". Meerdere collega's hebben het al gezegd: denk ook aan de demonstraties van met name Extinction Rebellion, die uitlopen op een kat-en-muisspel, waarna het Openbaar Ministerie het presteert om de activisten niet te vervolgen "omdat het geweldloos was", citeer ik dan maar, en de baas van het Openbaar Ministerie ze liever gratis koffie en thee zonder mobiel toiletje geeft.

Voorzitter. In het vragenuur heb ik de minister gevraagd of Extinction Rebellion als een criminele organisatie kan worden aangemerkt. Ze zou dat laten uitzoeken. Het is pas

ongeveer vier weken geleden, maar ik zou toch graag willen weten of ze al een stand van zaken kan geven. Want agenten willen geen wegsleepdienst zijn, en al helemaal niet ten koste van andere belangrijke taken.

Voorzitter. Dit alles zorgt er natuurlijk wel voor dat de politie straks nog harder leegstroomt en dat de instroom bij de Politieacademie zal afnemen omdat het steeds onaantrekkelijker wordt om bij de politie te werken. En je kunt de opleiding wel afgerond hebben, maar er moet ook ervaring worden opgedaan. Dat kan alleen met voldoende begeleiding en niet door bijvoorbeeld twee aspiranten bij elkaar te zetten en op meldingen af te sturen, waar ze nog helemaal niet klaar voor zijn. Zo stromen mensen ook weer gedesillusioneerd of, erger, met een beroepsziekte uit. Ik wil de agenten graag heel houden en vind dan ook dat de politie vanwege de beperkte capaciteit en voor het behoud van draagvlak niet meer als een zogenoemd duizendingendoekje moet worden ingezet.

Voorzitter. Ik begin er weer over. Ik heb het al vaker gezegd en doe dat ook vandaag weer: de taak verwarde personen hoort bij de ggz. De politie moet je alleen inzetten als er sprake is van dreigend geweld, niet om met mensen te leuren buiten kantooruren van de ggz om ergens nog een plekje te vinden. Waarom niet het voorbeeld van San Diego overnemen? Daar zijn met groot succes Mobile Crisis Response Teams opgezet. Dat zijn behandelteams die op meldingen afgaan en alleen bij dreigend geweld een politieagent meenemen. Dat leverde een reductie op van maar liefst 97% van de situaties waarin de politie nodig was. En ze waren ook nog gewoon succesvol. Het is dus niet zo dat er daar aan kwaliteit is ingeboet.

Voorzitter. Niet alleen de ggz heeft zijn eigen taken en verantwoordelijkheden; ook grote winkelbedrijven met zelfscankassa's hebben die. Zorg voor een betere beveiliging tegen diefstal, probeer een winkelverbod en bel niet meteen de politie. Idem voor burgemeesters: als het bestuursrechtelijk kan worden afgedaan, probeer het dan ook zo veel mogelijk via die weg af te doen. Voor de wettelijke taken dienen ook keuzes te worden gemaakt, want als je de mensen niet hebt, kun je de taken niet allemaal op je nemen. De minister kan zelf selectiecriteria vaststellen, want op grond van artikel 37 Politiewet stelt zij jaarlijks een beheersplan en een jaarverslag vast. Mijn vraag is dan ook of zij bereid is om hiernaar te kijken. Het is namelijk niet terecht dat de politie, zoals ik al zei, vanaf 2025 zelf harde keuzes moet maken in de taken die ze oppakt als het kabinet structureel al jarenlang de waarschuwingen negeert.

Voorzitter. De minister is ook verantwoordelijk voor het Openbaar Ministerie. Om ervoor te zorgen dat de instroom van strafrechtzaken door de politie, als de minister die zou selecteren, niet in de al verstopte strafrechtketen sneuvelt, kan zij prestatieafspraken maken met het Openbaar Ministerie. In Nederland geldt het opportuniteitsbeginsel. Dat betekent dat het Openbaar Ministerie in het algemeen belang van vervolging kan afzien. Daarnaast kan er geseponeerd worden als zaken te lang op de plank liggen. Een voorbeeld hiervan zijn de 1.500 zedenzaken die nog niet zo lang geleden in Gelderland zijn geseponeerd. Bij zedenmisdrijven is dat onacceptabel. Waarom niet deze misdrijven selecteren en een vervolgingsplicht voor deze misdrijven introduceren? Dat zou dan niet in de vorm van een wettelijke plicht of aanpassing van het wetsartikel zijn, maar via prestatieafspraken, dus in overleg met het Openbaar Ministerie.

Het derde onderdeel van de strafrechtketen is de rechtspraak. Er moeten dan natuurlijk wel voldoende strafrechters zijn voor deze zaken. De rechtspraak krijgt een bepaalde som geld en via de Raad voor de rechtspraak wordt dat bedrag verdeeld over de gerechten. Die zijn vrij om te bepalen welk deel aan welk rechtsgebied wordt besteed. Om de workflow van zedenmisdrijven op basis van die prestatieafspraken daadwerkelijk voor de rechter te krijgen, zo zou ik me dat voorstellen, moet er dus wel een daarbij behorend bedrag kunnen worden gereserveerd voor strafrechters, toegesneden op de werkvoorraad zedenzaken die het Openbaar Ministerie denkt in te kunnen laten stromen.

Voorzitter. Dat leidt mij tot de volgende conclusie: beginnen met een prestatienorm voor de drie actoren in de strafrechtketen voor wat betreft de zedenzaken. Daar hebben de slachtoffers ook baat bij, want hun zaken komen dan niet meer op de plank te liggen of — erger nog — worden geseponeerd omdat het zo lang heeft geduurd. Zijn beide ministers dat met mij eens? Zo ja, wat gaan zij doen en per wanneer?

Voorzitter. Helemaal tot slot rest mij niks anders dan de staatssecretaris te danken voor zijn aanwezigheid. Ik heb geen vragen voor hem. Misschien is dat maar goed ook!

De voorzitter:

Ik vind dat wel een beetje zielig voor hem, hoor. En u pepert het hem nog in, ook. We gaan luisteren naar mevrouw Bikker van de ChristenUnie.

Mevrouw **Bikker** (ChristenUnie):

Voorzitter, dank u wel. Allereerst natuurlijk felicitaties aan de collega's die hun maidenspeech hebben gehouden. Ze waren overtuigend. Ik kijk ernaar uit om verder met hen samen te werken aan een rechtvaardig en veilig Nederland.

Voorzitter. Ik ga door naar de begroting. Doe recht. Dat is de kern van de oproep die de profeet Micha zo in de achtste eeuw voor Christus deed. Doe recht. Hij zei het tegen bestuurders, tegen priesters, tegen mensen die te makkelijk lippendienst bewezen aan het volk, tegen een overheid die het recht krom maakte en tegen mensen die eigenlijk geen oog hadden voor het onrecht in hun samenleving. Doe recht, wees trouw, wees nederig en ga zo de weg van je God.

Ik vind het eigenlijk een prachtige oproep, ook voor ons land en voor deze tijd, om recht te doen. Doe recht aan minderheden, aan de Joodse gemeenschap, die keer op keer de haat ervaart en zich daardoor niet veilig weet, en aan de vrouwen die worden uitgebuit in de prostitutie en zich niet beschermd weten in dit rijke land. Doe recht aan de jongeren die het slachtoffer zijn van de gokindustrie en verslaafd zijn geraakt. Doe recht aan de bewoners in die wijken waar we zien dat drugs zo veel ellende veroorzaakt. Doe recht aan de slachtoffers van de toeslagenaffaire en aan die van de aardbevingsschade in Groningen, waar de overheid zelf ook veroorzaker was van al dat onrecht. Doe recht. Daar gaat deze begroting over. Er is genoeg werk te verzetten.

Voorzitter. Recht brengen begint niet bij de overheid alleen. Het begint bij de samenleving: een samenleving die opstaat tegen onrecht, zelf ook durft te normeren en

weerbaar is. Als het gaat over drugs, betekent dat niet dat je gaat beginnen te pleiten voor het legaliseren van cocaïne, zoals we onlangs uit Amsterdam hoorde, waarmee je en passant de 40.000 cocaïneverslaafden in ons land opgeeft, alleen maar bijdraagt aan het beeld van Nederland als drugswalhalla en volledig voorbijgaat aan het feit dat drugscriminelen echt niet opeens wasmachines gaan verkopen als je drugs legaliseert. Hebben we dan niks geleerd van de opheffing van het bordeelverbod en het legaliseren van online gokken? Wat de ChristenUnie betreft stellen we een heldere norm en laten we zien wat gebruik de samenleving kost. Juist daarom pleit ik ervoor om te doen wat men in Rotterdam al heeft gedaan. Laat het maar zien; start die campagne maar. De aangehouden motie van een heel aantal collega's hier, die ik heb ingediend, zal ik daarom komende dinsdag in stemming laten brengen.

Voorzitter. Dan ten aanzien van de politie. Een weerbare samenleving kijkt ook wat ze zelf kan oplossen. Die kijkt niet bij alles naar de politie. Dat bureneestje dat net te hard is en net te laat is afgelopen: je kunt ook zelf aanbellen en gewoon even het gesprek aangaan of er de volgende ochtend eens op terugkomen. Te vaak bellen we voor al dat soort dingen toch de politie. Te vaak escaleren we in plaats van dat we het gesprek zelf voeren. Het voetbalgeweld neemt toe, demonstraties worden steeds ruiger en harder en keer op keer kijken we naar de politie. En zij staan klaar. Ik wil hen daar allemaal enorm voor bedanken. Aan al die mannen en vrouwen die dat dag in, dag uit en nacht in, nacht uit doen: dank je wel! Maar wij als samenleving hebben op te staan en hebben ook zelf gewoon ons werk te doen, een ander aan te spreken en te zoeken naar vrede.

En ja, het gevolg is dat de wijkagent op sommige plekken niet meer 80% van de tijd in de wijk is, maar 20%. Het gevolg is dat de helft van de Nederlanders die wijkagent eigenlijk nooit in de buurt ziet. De heer Aardema zei hier al goede dingen over. Deelt de minister deze zorgen? Waarom is het eigenlijk altijd de wijkagent die op moet draven bij de ME? Waarom krijgt de aanwezigheid bij een voetbalwedstrijd de voorkeur boven aanwezigheid in de wijk? Mijn concrete vraag luidt: kunnen we dit niet gaan veranderen, zodat de wijkagent niet de sluitpost maar het hart van het politiewerk is?

Voorzitter. Een tweede punt is antisemitisme. Ook daar heeft een weerbare samenleving op te staan. Die moet opstaan tegen haat, want de Joodse gemeenschap moet altijd een veilig huis hebben. Ik weet dat het deze minister van Justitie aan het hart gaat, maar ik zou haar willen vragen: wordt antisemitisme nu ook keihard en vooral pijlsnel bestraft? Hoe staat het met het snelrecht? Kan dat ingezet worden en kan dat meer gebeuren?

Voorzitter. We zien de spanning in de openbare ruimte. We zien die bijvoorbeeld ook bij de lichtprojecties op gebouwen, waar tegen de zin van een eigenaar een gebouw met een dikwijls confronterende boodschap wordt beschenen. Dat lijkt me lijnrecht tegen het eigendomsrecht in te gaan. Wat kan de minister daaraan doen?

Dan een robuuste rechtsstaat. Want ja, recht begint in de samenleving maar moet bevordert en gedragen worden door de overheid. Dat wist Micha ook al heel nadrukkelijk. Niet voor niks sprak hij de machtshebbers aan. Het ministerie van Justitie heeft het recht hoog te houden en te staan voor een sterke rechtsstaat. Ik vraag daarom in het licht van het rapport van de Commissie van Venetië van 11 oktober jongstleden hoe de minister kijkt naar de onafhankelijkheid van de rechtspraak en in het bijzonder

naar de benoeringen, naar hoe we dat in Nederland doen, ook in de binding met de Tweede Kamer. De heer Sneller heeft op het gebied van het OM al een initiatiefwet liggen.

Voorzitter. We zien dat er bij het gevangeniswezen capaciteitstekorten zijn. We hebben simpelweg niet de mensen om de gevangenen ook goed te bewaken. Dat geeft zorgen voor de veiligheid en de recidive, maar ik zie ook een kans. Er zijn namelijk heel veel vrijwilligers die heel graag goed werk doen, bijvoorbeeld via Humanitas, via Exodus of via Gevangenzorg. Zij willen gevangenen bijstaan bij de re-integratie in de samenleving. Juist dan is het ook belangrijk dat je die organisaties die dat goede werk doen fatsoenlijk indexeert qua subsidie. Daarom heb ik een amendement.

Voorzitter. In een sterke rechtsstaat kijken we niet alleen naar de wereld hier, zo voor onze ogen, maar ook naar wat er online gebeurt. Wat offline niet normaal is, moet dat ook online niet zijn. Als een prediker terecht geen toegang krijgt tot Nederland vanwege het aanzetten tot haat, dan moet hij ook niet online dezelfde menigte toe kunnen spreken. Hoe staat het met de aanpak van onlineopruiming en het onlinegebiedsverbod? De normering online geldt ook voor de gegevens van kinderen. We moeten er niet aan denken dat iemand op het schoolplein de hobby's, voorkeuren en gegevens van onze kinderen op een kladblokje verzamelt en vervolgens doorverkoopt, maar als het online gebeurt, is er geen haan die ernaar kraait. De ChristenUnie wil dat de Autoriteit Persoonsgegevens meer kan doen om hiertegen op te treden. Ik heb begrepen dat erop wordt gestudeerd, maar ik zou zeggen: aan de slag. Wanneer horen we wanneer deze autoriteit er komt en hoe die eruit gaat zien?

Voorzitter, ik rond af. Recht doen in de tijd van Micha ging altijd hand in hand met oog hebben voor de meest kwetsbaren en opstaan als hen onrecht wordt aangedaan. Daarom heb ik twee punten. Over gokken gaan we het komend jaar vast nog wel meer hebben, net als over de verschrikkelijke reclames en over de invloed van de goklobby. Maar er is ook iets wat we deze week al kunnen regelen: de goklimieten. Ik vind het onbestaanbaar dat je als gokker bij elke aanbieder weer opnieuw je speellimiet kan verliezen en kan storten. Met een telefoontje naar het gokbedrijf kan je dat bedrag weer ophogen. Dat is de kat op het spek binden. Daar moeten we mee stoppen. Daarom kom ik met een motie voor één overkoepelend speellimiet. Mijn oproep aan de minister is om vandaag alvast met die wijziging te beginnen.

Tot slot, voorzitter, zoals beloofd: de gezamenlijke aanpak van mensenhandel. Er ligt een wens van deze Kamer voor een meer robuuste aanpak. Er ligt een brief van de staatssecretaris die heel goed duidelijk maakt dat het kan, dat het nodig is en wat het kost. Daarom heb ik een amendement ingediend om dat ook mogelijk te maken. Ik ben zeer benieuwd naar de appreciatie en ik hoop dat we dit met de brede Kamermeerderheid die voor de motie was, mogelijk kunnen maken.

Dank u wel.

De voorzitter:

Heel goed, dank u wel. Dan geef ik graag het woord aan de heer Van Nispen van de fractie van de SP, die een bordje heeft meegenomen.

De heer **Van Nispen** (SP):

Dank u wel, voorzitter. Allereerst mijn hartelijke felicitaties aan de leden die vandaag hun maidenspeech hebben gehouden.

Een begrotingsdebat is altijd een belangrijk debat. Het kabinet kan dan wel demissionair zijn; de Kamer is dat niet. Ik weiger te accepteren dat we het in een rijk land niet voor elkaar zouden kunnen krijgen dat we hele basale dingen weten te organiseren: veiligheid voor iedereen, wijkagenten op straat en toegang tot het recht, ongeacht je inkomen. Waarom krijgen we dat soort zaken nu niet voor elkaar? Volgens de SP moet er veel gebeuren. Dat kan ook, ook omdat alle verkiezingsprogramma's daar volop de ruimte voor boden. Aan de slag dus.

Allereerst over de politie. De SP vindt dat we de politiemedewerkers die zich dag in, dag uit inzetten voor de samenleving meer moeten waarderen. Daar zijn al veel warme woorden over gesproken. Neem het vroegpensioen. Politieagenten hebben heel zwaar werk. Ik denk dat niemand dat hier zal ontkennen. Toch staat dat vroegpensioen gek genoeg ter discussie. In het pensioenakkoord is een tijdelijke regeling afgesproken die het voor sommige werknemers mogelijk maakt eerder te stoppen met werken. In de politie-cao zijn hier afspraken over gemaakt, maar vanaf 2025 vervalt deze afspraak, de RVU. De SP wil dat er een structurele regeling komt, die ruimer is. Agenten zijn hiervoor in actie gekomen. Daarom houd ik even het actiebord van die politieagenten omhoog. Ik heb hen beloofd dit aan de minister te overhandigen. Die agenten zijn zeer terecht in actie gekomen. Die actie verdient politieke gevolgen. Daarom steunt de SP de eis van die politiemedewerkers dat ze ook na 2025 met vroegpensioen kunnen. We gaan daarvoor een motie indienen. Agenten moeten gewoon op tijd kunnen stoppen met werken, nu en in de toekomst. Ik wil dit bord graag aan de minister overhandigen, want wat je beloofd hebt, moet je doen.

De **voorzitter**:

Gaan we een heel bord overhandigen?

De heer **Van Nispen** (SP):

Ja, en de minister mag het pas opruimen uit haar werkkamer zodra het geregeld is. Dat lijkt me evident.

De **voorzitter**:

En u gaat daarop toezien.

De heer **Van Nispen** (SP):

Ja, we gaan het controleren.

De capaciteit bij de politie is inderdaad een serieus probleem. Ook daarover is al veel gesproken. Agenten zijn de oren en de ogen in de wijken, maar hebben nauwelijks tijd om nog op straat actief te zijn in hun wijken. Agenten worden inderdaad weggetrokken naar andere taken, zoals de noodhulp, ondersteuning bij evenementen en demonstraties en ME-diensten. Kan de minister ten minste een overzicht geven van waarop die wijkagenten nu ingezet worden, anders dan in hun wijk?

Door politieke keuzes uit het verleden hebben we nu een politie op crepeersterkte. We

raken de lokale verankering in de wijk kwijt. In de wet staat dat er ten minste één wijkagent per 5.000 inwoners moet zijn. Ook is de afspraak dat agenten 80% van hun tijd actief moeten kunnen zijn in de wijken. Maar daar zitten we gewoon heel erg ver vanaf. Hoe kan dat nou? En wat gaat de minister doen om zo snel als mogelijk hier weer aan te voldoen? Welk plan heeft de minister om gehoor te geven aan die wettelijke taak, maar ook aan de wens van de politie zelf, om in de wijken actief te zijn?

Ons voorstel is als volgt. Als je wil zorgen voor een krachtige politie in de toekomst — en dat willen we — zodat de politie kan doen waar ze voor zijn, preventief actief in de wijken en repressief opsporend waar dat moet, dan moeten we langdurig voldoende investeren. Dat is ook wat vrijwel alle partijen hebben beloofd. Je zult vooral fors moeten investeren in de opleidingen om te zorgen voor voldoende goed opgeleide politieagenten in de toekomst. Dan moet je ofwel fors investeren in de Politieacademie, wat niet gebeurt, ofwel die opleidingen mogelijk maken bij de roc's, universiteiten en politievakbonden. Maar dat gebeurt ook niet. De minister kiest eigenlijk niet. Ze kiest voor geen van beide. Hoe kan dat? Erkent zij het belang van de opleidingen en hoe gaan we zorgen voor die extra mensen die we in de toekomst heel hard nodig hebben?

Dan ga ik naar de minister voor Rechtsbescherming. "Rechtsbescherming" blijft echt een prachtige naam, maar ik vind wel dat als je die naam hebt, je ook echt wat moet doen voor de eerlijke toegang tot het recht voor iedereen. Dat is het fundament van onze rechtsstaat. Ik blijf constateren dat we in onze samenleving te maken hebben met klassenjustitie. Ik heb dat wel vaker gezegd in deze zaal. De dikte van je portemonnee maakt nogal uit voor of je je kunt beroepen op de regels van het recht en of je daarvoor de nodige hulp kunt betalen. De SP heeft op dit punt al heel veel voorstellen gedaan en zal dat blijven doen.

Allereest de griffierechten, het toegangskaartje tot de rechtszaal. Die kosten zijn al jaren te hoog. Die moeten omlaag. Dat was ook beloofd. Maar de beloofde verlaging werd minder. Toen werd die nog minder. En toen bleek dat de griffierechten niet omlaaggingen, maar een klein beetje omhoog. De pr-afdeling van dit ministerie wist dat te verkopen als een verlaging van de griffierechten, terwijl dat gewoon strijdig is met de waarheid. Wanneer stopt de minister nou eens met dit soort pr-berichten? Dat is een serieuze vraag. En wanneer gaan de griffierechten dan eindelijk wel fors omlaag?

Niet alleen de betaalbaarheid van de rechtspraak is een probleem, maar ook de nabijheid. We moeten toe naar rechters in de buurt. Dat geldt niet alleen voor de rechtspraak, maar eigenlijk voor bredere sociaal-juridische dienstverlening, in huizen van het recht, zoals de SP heeft voorgesteld. We hebben dit in de praktijk gebracht in Heerlen. Ook in Breda is er nu een voorstel aangenomen. Op andere plekken wordt er aan de weg getimmerd. Maar waar blijft de minister voor Rechtsbescherming met zijn noodzakelijke ondersteuning hiervan? Hoe gaat hij dit verder stimuleren en aanjagen?

Dat geldt ook voor het andere initiatief: het sociaal notariaat. Toegankelijk recht betekent ook dat mensen die niet makkelijk de kosten van een akte van een notaris op kunnen brengen, rechtszekerheid verdienen. Dat is juist ook om problemen in de toekomst te voorkomen. Zaken netjes willen regelen, is natuurlijk niet voorbehouden aan de mensen met de hogere inkomens. Minister, hoe staat het daarmee? Wat is de stand van zaken?

We hebben de sociaal advocatuur. Waarom hebben we geen sociaal notariaat?

Over de sociaal advocatuur gesproken: de minister kent mijn zorgen. Is de minister er inmiddels zelf ook van overtuigd dat we een heel erg groot probleem hebben met een voor de toekomst van de rechtsstaat zo'n belangrijk beroep? Van jarenlange bezuinigingen hebben we nu nog steeds heel erg veel last. Van herstel is nog geen sprake. Er dreigt een tekort. Maak het vak dus aantrekkelijker. Zorg dat studenten al tijdens de rechtenopleiding en de beroepsopleiding in aanraking komen met de sociaal advocatuur. Ik heb een concrete, misschien wat technische vraag: kunnen we afspreken dat de investeringen om de vergoedingen op peil te houden, die op grond van het nieuwe onderzoek nodig blijken, automatisch gaan meelopen in de rijksbegroting? Dan hebben we niet steeds dit debat, of een ander debat, nodig om te zorgen voor iets wat heel normaal is in een fatsoenlijke rechtsstaat, namelijk redelijke vergoedingen voor de sociaal advocaten die mensen bijstaan om hun recht te halen.

Ook gerechtstolken en vertalers worden onderbetaald. Dat heeft te maken met het nieuwe beleid om tolken per minuut te gaan betalen en bepaalde vergoedingen af te schaffen. Dat levert voor tolken financieel heel grote nadelen op. Daartegenover staat een hogere reiskostenvergoeding, maar die zorgt weer voor een perverse prikkel, waardoor tolken diensten zo ver weg mogelijk aannemen, zodat het nog enigszins lucratief is. Dat is natuurlijk heel raar. Een andere perverse prikkel is voor de bemiddelingsbedrijven. Hoe minder zij de tolken betalen, hoe hoger hun winsten. Een schandelijk gevolg van marktwerking in ons kapitalistische systeem.

Waarom staan wij toe dat er dik verdiend wordt over de ruggen van deze ondernemers en ten koste van onze rechtsstaat? Een aantal talen is nu al in kritieke toestand wat de zoektocht naar tolken en vertalers betreft. Het systeem moet dus op de schop. Geld moet niet in de zakken van grote bedrijven terecht komen maar hup, rechtstreeks naar de tolken en vertalers. Dat is eerlijker en kost de belastingbetaler minder.

Voor de korte termijn en nog iets dringender: waarom voert de minister de motie-Ellian/Sneller eigenlijk niet uit? De tolken mochten er niet op achteruitgaan, maar dat gebeurt nu wel. Dus minister, fix dit! Ook vraag ik de minister in actie te komen voor de vertalers. Kan de normregel met een reëel tarief naar Duits model worden ingevoerd, zodat ook zij een redelijke vergoeding krijgen?

Nog een plek waar het kapitalisme wild om zich heen grijpt is de gokmarkt. Het is een hele grote fout geweest om onlinekansspelen te legaliseren zonder strikte voorwaarden. Las Vegas aan de Noordzee. Volop reclame — Kom gokken! — maar de resultaten zijn desastreus. Sinds de legalisering zijn er 450.000 nieuwe gokkers en dus ook potentieel verslaafden bij gekomen, met grote financiële verliezen, persoonlijke ellende en hoge kosten voor de samenleving tot gevolg. De bizar hoge winsten zijn voor de kapitalistische gokbedrijven zonder enige moraal. Deze rauwe uitwas van het kapitalisme moet echt beteugeld worden.

Op initiatief van de SP en de ChristenUnie is er nu een verbod op ongerichte gokreclames, maar hoe kunnen we dit reclameverbod nog verder uitbreiden, vraag ik aan de minister. Wat zijn de mogelijkheden om dit ook online verder aan banden te

leggen? Er moet nog veel meer gebeuren. Ik sluit mij onmiddellijk aan bij het voorstel van de ChristenUnie voor overkoepelende speellimieten. Die zijn heel hard nodig, maar daarnaast moeten we ook die gokbedrijven harder gaan aanpakken. Spelers worden op dit moment misleid.

Het verslavingspreventiebeleid is niet op orde, terwijl dat een voorwaarde is, verplicht, op grond van de wet. Maar waarom zouden ze ook? De prikkel van de markt is winstmaximalisatie. Als je verslaafde spelers tegen zichzelf in bescherming moet nemen, dan kost je dat allen maar geld. Dus waarom zou je dat doen? Je wordt toch niet of nauwelijks gecontroleerd of aangepakt.

De SP wil toe naar serieuze boetes en maatregelen tegen die foute gokbedrijven. Na een waarschuwing volgt wat ons betreft een boete, en wel eentje die echt pijn doet, bijvoorbeeld 10% van de omzet. Ook moeten vergunningen wat ons betreft worden ingetrokken, bijvoorbeeld bij recidive. Is dat überhaupt weleens gebeurd, het intrekken van een vergunning? Volgens mij niet. Wat ons betreft: einde verhaal voor de cowboys zonder moraal.

De afgelopen periode hebben wij meldingen gekregen van geadopteerden uit Nederland die zijn gedupeerd door de Nederlandse Staat, omdat er zaken mis waren met hun onrechtmatige adopties in het verleden maar ook omdat ze gebrek aan hulp en steun ervaren. Dat is heel erg kwalijk, want de commissie-Joustra oordeelde hard over interlandelijke adoptie. De commissie oordeelde niet alleen hard, maar zei daar ook bij: "De vastgestelde misstanden zijn niet terug te draaien, maar de commissie verwacht van de overheid dat dat ze zich maximaal inspannen om de gevolgen van de misstanden zo goed mogelijk te verzachten." Dat gebeurt niet en dat doet pijn bij de mensen die het betreft.

Ik heb vandaag enkele concrete voorstellen. Niet omdat ik die heb bedacht, maar namens Stefanie, namens Miriam en namens Sarah, die allen zelf geadopteerd zijn. Mede namens hen en vele andere geadopteerden die zich hebben gemeld doen wij de volgende voorstellen. Een. Een onafhankelijk meldpunt voor adoptiemisstanden. Het is nu versnipperd en niet onafhankelijk. Twee. Compensatie van de kosten die worden gemaakt bij zoektochten en rootsreizen. Drie. Een vergoeding voor psychologische hulp voor mensen die dat nodig hebben. Vier. Laagdrempelige en onbeperkte toegang tot het eigen dossier van een geadopteerde. Instanties en adoptieouders horen niet te bepalen welke zaken ingezien mogen worden. Vijf. Een vergoeding of schadeloosstelling voor kosten die gepaard gaan met identiteitsherstel, zoals een correcte geboorteakte of het herstellen van oorspronkelijke namen en de nationaliteit. Zes. Stop nou met doorprocederen tegen geadopteerden die hun recht halen over hun eigen adoptiezaak. Dat is onnodig en onrechtvaardig. Doe dat die mensen niet aan.

Tot slot. Ik verwacht dat de ministers serieus aan de slag gaan met deze voorstellen en eigenlijk alle voorstellen die ik gedaan heb. Ik wil morgen niet horen dat dingen niet kunnen vanwege de demissionaire status van dit kabinet. Ja, terughoudendheid is gepast voor eigen initiatieven vanuit ministers en ministeries, maar niet voor voorstellen vanuit de Kamer. De veiligheid van Nederland en de rechtsstaat hebben namelijk niet zo veel geduld. En ik ook niet.

Dank u wel.

De **voorzitter**:

Dank u wel. "Einde verhaal voor de cowboys zonder moraal", die onthouden we. Ja, die is prachtig toch. Die komt op een Delfts blauw bordje.

Een vraag nog van mevrouw Bikker.

Mevrouw **Bikker** (ChristenUnie):

Voorzitter, dank u wel. Dank ook aan de heer Van Nispen dat hij weer aandacht vraagt voor het werk van de commissie-Joustra, juist ook voor de dingen die mis zijn gegaan en waarvoor rechtsherstel eigenlijk ook nog steeds nodig is. Daarover twee vragen in één interruptie, voorzitter, want een is heel simpel.

De eerste ziet namelijk ook op het DNA-onderzoek, dat juist ook deze mensen heel graag zouden doen. Het benodigde bedrag hiervoor is heel klein, dus het is bijna niet in een amendement te vatten. Ik ben er al even mee bezig geweest. Maar het zou zo goed zijn als dat DNA-onderzoek juist ook voor deze groep mensen mogelijk is. Is hij dat met mij eens? Vindt hij ook niet dat het verstandig zou zijn dat de minister daarop zou reageren?

Een tweede conclusie van de commissie-Joustra is toch ook wel dat precies dezelfde gevaren dreigen bij internationaal draagmoederschap als bij adoptie. Hoe kijkt hij dan ook naar de voorstellen die daarover, ook vanuit het kabinet, in voorbereiding zijn?

De heer **Van Nispen** (SP):

Het antwoord op de eerste vraag is vrij eenduidig: ja, dat ben ik met mevrouw Bikker eens. Ik denk dat dat heel goed is. Het staat inderdaad niet letterlijk tussen de zes voorstellen, maar het is wel in de geest daarvan. Dus volgens mij gaat het erom dat je herstel mogelijk wil maken voor dat wat hun aangedaan is. Er is onrechtmatig gehandeld. Ik heb voorstellen gedaan voor de compensatie van de kosten voor de rootsreizen, de zoektochten en een vergoeding voor psychologische hulp. Dit zou zomaar in dat rijtje kunnen passen. Misschien moeten we er een zevende van maken. Maar laten we inderdaad die vraag stellen en misschien dat we morgen ook met een gezamenlijke motie kunnen kijken wat er gedaan kan worden voor de geadopteerden. Dat is volgens mij wat wij willen.

Het antwoord op de tweede vraag kan ik eerlijk gezegd iets minder eenduidig beantwoorden, het spijt me. Ik heb daar op dit moment niet precies een antwoord op. Ik kan hier in algemeenheden vervallen, maar daar hebben we volgens mij niet veel aan. We komen daar zeker op terug. Het wetsvoorstel is nog in voorbereiding. Ik heb niet precies scherp wat daarin staat. Ik heb de conceptwet nog niet tot in detail doorgrond. Dat had ik misschien kunnen doen. Dan had ik bij de internetconsultatie kunnen kijken, maar dat heb ik niet gedaan. Ik kan mevrouw Bikker dus niet in precisie een antwoord geven, het spijt mij.

De **voorzitter**:

Heel goed. Tot zover, dank u wel. Dan opnieuw een heugelijke gebeurtenis, namelijk de

maidenspeech van de heer El Abassi. Daar gaan we met heel veel plezier naar luisteren. We gaan rechtop in onze stoeltjes zitten. We wensen hem veel succes. Ik geef hem met plezier het woord.

De heer **El Abassi** (DENK):

Heel goed. Fijn dat er nog wat vragen worden gesteld net voor je aan de beurt bent, waardoor het wat langer duurt voordat je begint aan je maidenspeech. Allereerst mijn felicitaties aan de collega's die vandaag hun maidenspeech hebben gehouden.

Voorzitter. Ik kom uit de Utrechtse wijk Kanaleneiland, een van de meest diverse wijken in Nederland. Een wijk met uitdagingen, maar ook een wijk met ontzettend veel kracht en mooie mensen die het beste van hun wijk proberen te maken. Een wijk waarin mensen moesten vechten tegen het stigma van de achterstandswijken. Ik ben niet het enige Kamerlid met een historie in Kanaleneiland. Collega Wilders heeft er toevallig ook gewoond. Hij zei dat rond 1985 de wijk waarin hij woonde, Kanaleneiland, in zijn woorden veranderde van een keurige witte middenklassenwijk in een wijk waarin steeds meer Marokkaanse en Turkse Nederlanders zich vestigden. Dat is precies de periode waarin ik naar Kanaleneiland verhuisde. Ik wil hiervoor dan ook mijn excuses aanbieden. Ik was namelijk een van die Marokkaanse Nederlanders die als kind naar de wijk kwamen waar collega Wilders op doelde.

Ik moet bekennen dat het voor mij tot op de dag van vandaag absurd is dat ik volgens sommige andere politici onderdeel zou zijn van een soort omvolkingscomplot. Ik en mijn ouders zouden blijkbaar afgesproken hebben om Kanaleneiland over te nemen. Wij zouden in samenwerking met linkse partijen de goedkope woningen in Kanaleneiland overnemen om de wijk te islamiseren. Wilders en sommige andere politici waren de enigen die dit complot, waar ik blijkbaar onderdeel van was, doorzagen en door hadden dat dit mede mogelijk werd gemaakt door een elitair links bolwerk.

Voorzitter. Ik heb dit valse beeld altijd zo onrechtvaardig gevonden. Een groep Nederlanders die in Nederland zijn komen wonen voor hun gezin, wordt hier in Den Haag vaak weggezet als roofdieren die hierheen zijn gekomen om het land in te pikken. Het is een van de redenen waarom ik hier vandaag sta: strijden tegen vijanddenken en strijden tegen uitsluiting. Ik wil laten zien dat ook mensen die uit Kanaleneiland komen, een bijdrage willen leveren aan dit land en dat wij als Kanaleneilanders onderdeel zijn van dit land en het recht hebben om als volwaardig Nederlander te worden beschouwd.

Voorzitter. Sinds Wilders vertrok uit Kanaleneiland is er veel veranderd in de wijk. Het woningaanbod verandert en er trekken steeds meer middenklassegezinnen naar de wijk. Voor sommigen is dat een teken van vooruitgang, maar voor anderen is dit een complot van rijken die de wijk willen opkopen ten koste van de armen. Weer zo'n complot. De waarheid zal wel ergens in het midden liggen. Een van de personen die in de wijk was komen wonen was onze wethouder Welzijn, Asiel, Integratie en Sport, tegenwoordig is hij staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Behalve dat ik als raadslid fijne debatten heb mogen voeren met deze wethouder, heb ik hem ervaren als een fijne man.

Ik was vooral blij met de komst van deze nieuwe bewoner omdat zijn kind bij mijn kind in

de klas kwam en ook nog eens zijn beste vriendje werd. Omdat zijn zoon een week ziek was, besloot mijn zoontje voor elke dag dat zijn beste vriend niet op school was, een verrassing te knutselen. Net toen zijn beste vriend weer beter werd, werd mijn zoon ziek. Doodziek keek dat joch mij aan: papa, ik wil wel dat je de verrassingen goed bewaart. Dat heb ik uiteraard ook gedaan. Het gevolg is dat ik een la had vol met frutsels. Elke keer dat ik naar onze kinderen kijk, zie ik hoe onschuldig ze zijn. Zij zijn nog niet besmet met wat wij dagelijks via de media en de politiek meekrijgen. Ze denken niet in complotten. Ze leven gewoon samen.

We denken dat we onze kinderen veel mee kunnen geven, maar wellicht is vooral belangrijk wat zij niet meekrijgen. Ik heb een slim, sensitief kind. Ik zie hem groeien wanneer hij complimenten krijgt, maar ik zie hem helaas ook krimpen als er beledigende uitingen komen aan zijn adres. Mijn wens is dat mijn kind, van wie ik natuurlijk zielsveel houd, niet aan zichzelf gaat twijfelen, omdat personen in dit huis structureel roepen dat hij niet deugt vanwege zijn afkomst of zijn religie of dat in zijn DNA zit dat hij crimineel gedrag vertoont of niet. Ik wil ook niet dat zijn beste vriend hiermee besmet raakt. Ik zit hier samen met jullie om te voorkomen dat onze kinderen gevoed worden met haat. Ik ben hier om er samen met jullie voor te zorgen dat onze kinderen elkaar vertrouwen en in harmonie samenleven.

Voorzitter. Dan kom ik bij de politieorganisatie. Die moet hierin een goed voorbeeld geven. Wat daar allemaal gebeurt, begint hier in dit huis. Onze uitvoerende organisaties voeren veelal ons werk uit. DENK wil een politieorganisatie waarin geen plek is voor racisme en discriminatie en waarin agenten die etnisch profileren de laan uit worden gestuurd. We hebben hierin nog een lange weg te gaan. Vanuit hier kunnen we er niet alleen voor zorgen dat dit toeneemt, maar ook dat dit afneemt, door de juiste maatregelen te nemen. Een aantal dagen geleden zagen we nog dat agenten discriminerende berichten stuurden in een appgroep. Veel mensen ervaren dat ze door de politie niet gelijk behandeld worden. Ik wil aan de minister vragen wat de laatste stand van zaken is van de aanpak van etnisch profileren. Hoeveel agenten kennen de regels omtrent het gelijk behandelen van iedereen, het handelsperspectief proactief controleren? Hoe staat het met de aangekondigde hardere maatregelen tegen discriminerende agenten? Is de bestrijding van discriminatie al onderdeel van alle politieopleidingen en bijscholingen?

Voorzitter. Onze politieorganisatie is een organisatie die symbool staat voor iedereen. Dat brengt mij ook op een positieve ontwikkeling, een ontwikkeling die in gang is gezet door lokale DENK-fracties. Ik heb het over het kunnen dragen van een keppeltje, hoofddoek, tulband of andere religieuze uitingen door boa's. Dat wordt nu in verschillende steden mogelijk op initiatief van DENK-fracties. Ik zou graag aan de minister willen vragen of zij deze lokale initiatieven ook zo toejuicht.

Voorzitter. De politie moet wat ons betreft een weerspiegeling zijn van de Nederlandse samenleving. Daarom ziet DENK deze mogelijkheid ook graag voor politieagenten. Agenten en boa's moeten neutraal handelen. Het College voor de Rechten van de Mens heeft ook opgeroepen tot het beoordelen van hun neutraliteit en onpartijdigheid op basis van hun gedrag en handelen en niet op basis van het dragen van een religieus symbool of religieuze kleding.

Voorzitter. De argumentatie van de minister dat het dragen van een hoofddoek of keppeltje zou afdoen aan de neutraliteit, laat zien dat deze minister het begrip "neutraliteit" verkeerd definieert. De aanname dat mensen die zichtbaar religieus zijn hun functie niet onpartijdig kunnen uitoefenen, is alleen maar stigmatiserend en niet effectief, aldus het College voor de Rechten van de Mens. Het in dienst hebben van mensen die hun godsdienst wel zichtbaar uiten, zal juist ervoor zorgen dat er meer begrip ontstaat voor elkaar.

Voorzitter. We zien in zo veel landen dat het dragen van een hoofddoek, tulband of keppeltje bij agenten goed gaat en dat hier geen incidenten plaatsvinden. Graag wil ik dat de minister het dragen van een keppeltje, hoofddoek of wat voor andere religieuze uiting dan ook, toestaat voor politieagenten. Ik hoor graag van de minister of ze hiertoe bereid is.

Voorzitter. Ook hier geldt: hoe leggen wij onze kinderen uit dat niet hun handelen, maar hun religieuze uiterlijke kenmerken bepalen of ze hun werk wel of niet kunnen uitoefenen volgens de minister? We zeggen toch ook niet dat een collega hier in deze Kamer niet voor het algemeen belang opkomt omdat ze een hoofddoek heeft? Dat doen we niet.

Voorzitter. Er is tegenwoordig sprake van een omgekeerde onschuldpresumptie. Je bent schuldig totdat het tegendeel bewezen is. Dat kun je terugzien bij de toeslagenaffaire, bij de NCTV die jarenlang illegaal activisten en moskeeën bespioneerde en bij de politie die illegaal lijsten bijhoudt. Hoe is het mogelijk om van deze burgers te vragen de overheid te vertrouwen als de overheid haar eigen burgers zelf niet vertrouwt? Is de minister het met mij eens dat het illegaal bespioneren van verdachten niet helpt om burgers te laten vertrouwen in hun overheid? Is de minister het ook met mij eens dat we voor het herstellen van vertrouwen onverdachte personen gewoon niet moeten bespioneren? Helaas hebben moties van mij om dit tegen te gaan het niet gehaald. Graag zou ik de minister willen vragen wat ze gaat doen om te voorkomen dat burgers onterecht gedupeerd zullen raken vanwege deze registraties.

Voorzitter. In harmonie met elkaar leven houdt niet in dat we elkaar discrimineren, dat we elkaar beledigen of aanzetten tot haat. Vorige week diende ik dan ook een motie in om naar voorbeeld van Denemarken de verscheuring dan wel verbranding van erkende religieuze geschriften strafbaar te stellen. Helaas heeft ook deze motie het niet gehaald. Partijen die hier in de Kamer hun mond vol hebben van vrijheid, stemden hier gewoon tegen. Vrijheid betekent niet alleen jouw definitie van vrijheid aan anderen opleggen. Vrijheid betekent dat iedereen voor zichzelf mag bepalen wat zijn of haar definitie van vrijheid is. Vrijheid betekent dat iedereen vrij is in wat hij of zij wil geloven en in hoe diegene zijn of haar godsdienst uitoefent. We kunnen een heel mooi verhaal houden over de vrijheid van meningsuiting, maar die heeft ook een begrenzing. Deze houdt namelijk op wanneer die overgaat naar discriminatie, belediging of haatzaaien. De uitingen van Pegida zorgen alleen maar voor polarisatie en creëren alleen maar grotere afstanden tussen ons en, nog erger, onze kinderen. Hoe leggen we onze kinderen namelijk uit dat zij er naast zitten en dat zij niet beledigd worden maar gewoon lange tenen hebben en dat de uitingen van Pegida niet beledigend zijn en ze niet

discrimineren noch aanzetten tot haat en dat ze, zoals mijn collega Ellian net zei, gewoon wat moeten doen aan hun incasseringsvermogen? Hoe leggen we dat uit aan onze kinderen?

Het doet mij pijn om te zien dat het aantal antisemitische en islamofobe incidenten toeneemt. We hebben het gezien bij de moskee in Culemborg, waar de ramen zijn ingeslagen van de ruimte waar kinderen les kregen. Hoe voorkomen we dat deze haat onze kinderen bereikt als zelfs in een moskee de ramen van de ruimte waar de kinderen les krijgen worden ingeslagen? Voorzitter, dat is pure moslimhaat. Haat is een veelkoppig monster, zo hebben we hier vaak gehoord. We zien dat deze haat terugkomt bij synagoges. Een synagoge in Middelburg is afgelopen zaterdag beklad met hakenkruisen. Naast vernieling is hier gewoon sprake van antisemitisme. Gisterenochtend zijn we opgeschrikt door de vernielingen aan een moskee in Heerlen. White power, rot op hier, kankermoslims, oprotten, ons land. Allemaal haatkreten die naast hakenkruisen zijn gekalkt bij de moskee in Heerlen. Is de minister het met mij eens dat er naast vernielingen sprake is van discriminatie, groepsbelediging en haatzaaien en, zo nee, hoe leggen wij dit uit aan onze kinderen en wanneer is hier volgens de minister wel sprake van?

Voorzitter. Het is iets meer dan een maand geleden dat ik hier nog een motie heb ingediend om aanvullende maatregelen te nemen om dit soort terreurdaden jegens religieuze gebedshuizen te voorkomen. De meerderheid van de Kamer vond het toen niet nodig om deze maatregelen te treffen. En helaas zien we nu al het resultaat hiervan en zien we dat het treffen van aanvullende beveiligingsmaatregelen nu harder nodig is dan ooit. Hoe kijkt de minister hiertegen aan en is zij bereid om naar aanleiding van de recente gebeurtenissen nu wel aanvullende beveiligingsmaatregelen te nemen? Wat voor signaal geven we dan aan de daders als we dit niet keihard veroordelen en geen maatregelen nemen? Wat voor signaal geven we dan ook aan de slachtoffers hiervan?

Voorzitter. Eerder vandaag kwam de kern van DENK's identiteit in het licht tijdens een interactie met VVD-collega Ellian. DENK pleit voor de gelijke aanpak van alle vormen van haat en uitsluiting, in lijn met de Nederlandse wetten en internationale verdragen. De VVD lijkt te negeren dat alle vormen van haat, inclusief het bespugen van vrouwen met een hoofddoek, onacceptabel zijn. Het probleem bestond dus niet eens volgens de VVD. Een betere reden om namens DENK vandaag mijn maidenspeech te houden.

Dank u wel, voorzitter.

De **voorzitter**:

Dit was uw bijdrage, hè?

De heer **El Abassi** (DENK):

Dit was mijn bijdrage.

De **voorzitter**:

Heel goed. Het is wat tegen de traditie om een interruptie te plegen bij een maidenspeech, maar de heer Ellian werd rechtstreeks aangesproken en daarom sta ik dat nu toe.

De heer **Ellian** (VVD):

De traditie zal ik respecteren, voorzitter, dus ik doe het even in de variatie van een persoonlijk feit. Ik heb niet gezegd dat moslima's bespuugd mogen worden en ik heb ook niet dat punt gebagatelliseerd, zoals iedereen in de zaal heeft kunnen horen. Jammer dat bij een maidenspeech deze adressering gedaan wordt, maar ik heb het in ieder geval niet op die manier ontkend of gezegd.

De **voorzitter**:

Prima. Dat is vastgelegd bij dezen.

De heer **El Abassi** (DENK):

Ik vond het een stapje erger, dat het probleem niet eens gezien wordt. Daar had ik het over, want het werd alleen gezien richting eigen ...

De **voorzitter**:

Ik meen wel dat de heer Ellian gelijk heeft over de inhoud van hetgeen hij gezegd heeft. Dat is het enige punt dat ik wil maken. Zullen we het daarbij laten?

De heer **El Abassi** (DENK):

Dank u wel, voorzitter.

De **voorzitter**:

Mag ik u dan desondanks complimenteren met uw maidenspeech? Een maidenspeech uit het boekje met een mooie persoonlijke noot; dat maakt altijd een maidenspeech tot een echte maidenspeech. Als u hiernaartoe komt, dan feliciteer ik u als eerste en wellicht zijn er anderen die u ook even de hand willen schudden.

De vergadering wordt enkele ogenblikken geschorst.

De **voorzitter**:

We hebben nog twee sprekers te gaan. Ik geef graag als eerste het woord aan de heer Diederik van Dijk van de fractie van de SGP.

De heer **Diederik van Dijk** (SGP):

Dank u wel, voorzitter. Allereerst ook vanaf deze plek mijn hartelijke felicitaties voor de collega's Faber, Lahlah, Uitermark en Abassi.

De **voorzitter**:

El Abassi!

De heer **Diederik van Dijk** (SGP):

Dank voor deze correctie. Hoewel de plakaten modder achter mij wat anders suggereren, dacht ik: tjonge, die Tweede Kamer is toch wel een heel bijzonder mozaïek. Boeiend!

Voorzitter. Hoe houden we ons land veilig? Die vraag komt op bij het voorbereiden van deze begrotingsbehandeling Justitie en Veiligheid. We geven miljarden uit aan veiligheid, maar zijn we daadwerkelijk veilig? Het is al vaker genoemd vandaag, maar ik denk dan aan de wijkagenten die onze wijken veilig moeten houden, de haarvaten van

de samenleving. Zij doen ontzettend belangrijk werk aan de preventiekant, maar komen niet aan hun werk toe omdat ze moeten bijspringen in de noodhulp of bij demonstraties. De in de Politiewet vastgelegde norm van één wijkagent op 5.000 inwoners lijkt op papier gehaald te worden, maar in de praktijk komen wijkagenten nauwelijks aan hun wijk toe. De SGP maakt zich grote zorgen, nu de norm die ervoor zorgt dat wijkagenten voor 80% zijn vrijgesteld voor het werken in of voor de wijk in de verste verte niet gehaald wordt. Wat is de inzet van de minister om deze norm in de praktijk te brengen?

Voorzitter. Een van de belangrijke oorzaken van de enorme capaciteitsdruk bij de politie zijn de demonstraties. De SGP hecht eraan te benadrukken dat het demonstratierecht een groot goed is, zij het dat het binnen de grenzen van de wet gebeurt. Het agentenkorps dat afgelopen weekend voor de 35ste keer een eind moest maken aan een illegale snelwegblokkade heeft inmiddels meer weg van een wegsleepdienst. Na afgevoerd te zijn naar een plek buiten de stad, nemen demonstranten soms na een uur alweer plaats op de snelweg, zonder dat er strafrechtelijke vervolging wordt ingesteld. Dit is niet vol te houden. Het verdringt ander belangrijk politiewerk: aangiftes blijven liggen en er zijn minder agenten op straat om op 112-meldingen af te gaan. Daarnaast kost het miljoenen.

Brengt dit onze veiligheid niet onnodig in gevaar en is de balans niet volledig zoek? De agenten, die keer op keer hun werk in de wijk moeten neerleggen of hun schaarse vrije dagen moeten inleveren, zijn het zat dat illegale demonstranten zonder strafvervolging heengezonden worden. Het OM noemde een aanhouding op zich al voldoende straf, maar dit leidt enkel tot meer illegale blokkades en het ongestraft overtreden van de wet. De SGP roept de minister dan ook op: gebruik de handvatten die de Wet openbare manifestaties en het strafrecht al bieden. Is de minister bereid om dit in gesprek met het OM te benadrukken en indien nodig de handelingsvrijheid voor het bevoegd gezag breder te trekken?

Voorzitter. De SGP pleit voor een conjunctuurongevoelige financiering van de strafrechtketen. Zo blijft onze veiligheid zo goed mogelijk gewaarborgd en komt de keten niet voor financiële verrassingen te staan. Wat is de reactie van de minister op dit voorstel?

Voorzitter. Als er één groep in ons land is die zich het afgelopen jaar in toenemende mate onveilig heeft gevoeld, dan is het de Joodse gemeenschap. Na de gebeurtenissen van 7 oktober waarbij onschuldige Joden het slachtoffer werden van brute terreur, kregen ook de Joden in Nederland te maken met bedreigingen, aanvallen en intimidaties. Het aantal antisemitische incidenten steeg met maar liefst 818%. Antisemitische leuzen en beelden waren hoorbaar en zichtbaar in de straten van onze steden en op stations. Voor de SGP staat één ding vast: voor antisemitisme is geen plaats in Nederland. Dat dient dus hard bestraft te worden. Het is dan ook pijnlijk om te zien dat er niet adequaat en hard genoeg opgetreden wordt en dat zogenaamde pro-Palestijnse organisaties met antisemitische leuzen het leven van Joodse studenten op universiteiten onveilig maken. Recent nog werden Hamasaanhangers in Rotterdam opgepakt. Uit onderzoek blijkt dat zij ook zijn aangesloten bij Nederlandse organisaties die beweren hulp te bieden in het Midden-Oosten. Kan de minister verzekeren dat er geen subsidie naar organisaties gaat die haat en terreur verheerlijken? Recent nog

nodigde een Utrechtse organisatie een haatprediker uit die openlijk de Hamasterreur verheerlijkt. Hebben burgemeesters en de lokale driehoek voldoende handvatten om tijdig en adequaat op te treden? Hebben veiligheidsdiensten de organisatie op wier uitnodiging de prediker werd uitgenodigd, voldoende in beeld als het gaat om het verspreiden en verheerlijken van geweld?

Het aanstellen van de Nationaal Coördinator Antisemitismebestrijding in 2021 is een stap in de goede richting wat de SGP betreft. Eind 2022 presenteerde de NCAB zijn werkplan om antisemitisme aan te pakken. Het kabinet heeft zich aan de uitvoering van het werkplan gecommitteerd, maar reserveerde nog geen middelen om het plan uit te voeren. Graag ontvang ik een reactie op mijn amendement voor middelen om het werkplan van de NCAB uit te voeren.

Voorzitter. Als we onze samenleving veilig willen houden, moeten we ook oog hebben voor de veiligheid van onze toekomst. Kinderen krijgen ongevraagd steeds meer mee van het kwaad dat zich in onze wereld afspeelt. Een op de drie kinderen jonger dan 12 jaar wordt geconfronteerd met pornobeelden, en de meerderheid van die kinderen meent achteraf dat ze daarvoor te jong waren. Cyberpesten of -chantage brengt kinderen, maar ook hun ouders, tot wanhoop. In Frankrijk is sinds vorig jaar een wet in werking die kinderen moet beschermen tegen de gevaren van de sociale media. Alle nieuwe apparaten die op het internet kunnen, moeten bij ingebruikname zijn voorzien van een gebruikersvriendelijke uploadbare app. Daarnaast wordt in Spanje een wetsvoorstel uitgewerkt om jongeren onder de 18 te beschermen tegen porno op internet. Is de minister bereid om dergelijke voorstellen ook in Nederland serieus te bekijken en eventueel over te nemen?

Voorzitter. Het beperken van de toegang tot dodelijke middelen is een van de meest effectieve vormen van suïcidepreventie. De Coöperatie Laatste Wil vormt daarmee een bewezen bedreiging voor de veiligheid van de samenleving. Heeft de minister dergelijke organisaties, die uit zijn op het beëindigen van mensenlevens, afdoende in het vizier, en biedt het huidige wettelijke kader voldoende handreikingen om adequaat op te kunnen treden?

Voorzitter, ik rond af. Veiligheid en zekerheid, elk mens zoekt en verlangt daarnaar. Echte veiligheid, zonder angst. In een gebroken wereld is het echter een verlangen dat nooit volledig wordt vervuld. De Britse schrijver C.S. Lewis zegt daarvan, en ik citeer hem: "Als we met een verlangen zitten dat niets of niemand in deze wereld kan bevredigen, dan is de meest waarschijnlijke verklaring dat we voor een andere wereld gemaakt zijn." Tot zover Lewis. En zo is het: het verlangen naar echte veiligheid en volledige zekerheid wordt slechts vervuld in het koninkrijk van God. Dank u wel.

De **voorzitter**:

Dank u wel, dank u wel. De laatste spreker van de zijde van de Kamer is de heer Eerdmans van de fractie van JA21.

De heer **Eerdmans** (JA21):

Voorzitter. Om de boel af te sluiten, heb ik een paar thema's die ik natuurlijk, zoals u mij kent, puntig zal doorlopen. Eerst felicitaties aan de maidenspeechers: van harte, we

gaan nog veel van jullie horen.

Het eerste thema bij mij is het thema straffeloosheid. Want iedereen die in Nederland de wet overtreedt, moet worden bestraft. Dat staat in onze strafwet. Maar dat gebeurt helaas lang niet altijd, en ook niet overal. Een Vandaag telde afgelopen zomer dat ongeveer de helft van de slachtoffers van een misdrijf geen aangifte doet, want dat heeft toch geen zin. De politie zelf besluit ook vaak om bepaalde lichte delicten niet meer op te pakken. Denk aan, bijvoorbeeld in de regio Oost: dierenmishandeling; hennepkwekerijen tot 200 planten; oplichting tot €2.000; witwassen tot €5.000; ideeënfraude; tanken zonder te betalen. In diezelfde regio, dus regio Oost, besloot de rechtbank Gelderland afgelopen jaar nog eens ruim 1.200 zaken te seponeren vanwege een tekort aan rechters.

Dat brengt mij eigenlijk op mijn eerste vraag en die gaat over de enorme ontploffing in Rotterdam-Zuid waarbij drie mensen om het leven kwamen. Dat ging dus niet om een gaslek, wat misschien mogelijk de eerste gedachte was. Het lijkt veel duidelijker te worden dat het gaat om een gevaarlijk drugslab, want in die bedrijfsruimte zijn zelfs middelen gevonden die gebruikt worden voor bommen waar aanslagen mee gepleegd zijn, bijvoorbeeld de aanslagen in Brussel van 2016. Dat is dus levensgevaarlijk, midden in een woonwijk in mijn stad. Als dit waar is, hoe weten we dan of er niet nog veel meer cokelabs zijn, in Rotterdam of de rest van Nederland? Wie spoort ze op? Kunnen wij nog rustig slapen? Ook in dit verband: wat vindt de minister van het bizarre pleidooi van burgemeester Halsema van Amsterdam om cocaïne dan maar vrij te geven? En zou ze in plaats van opgeven niet veel beter de yuppen op de Zuidas en aan de grachtengordel de pijnlijke waarheid willen vertellen, zoals we dat nu doen in Rotterdam: "jouw lijntje, zijn liquidatie" of "zijn lijntje, straks een nieuwe ontploffing in jouw wijk".

Terug naar de straffeloosheid. Extinction Rebellion. Ik had de vraag voor de minister klaar: hoe vindt u nu zelf dat het gaat? Maar ik denk dat u daar in het vragenuurtje gisteren redelijk op heeft geantwoord. Snelweg na snelweg wordt gekaapt. We zien dat de politie optreedt als een wegsleepdienst, terwijl ze op de noodhulp moeten werken. Een clubje van zo'n duizend radicale klimaatactivisten denkt dat ze de wetten naar hun hand kunnen zetten. Dan helpt het ook niet als Rinus Otte, de hoogste baas van het OM, aangeeft dat we ze beter uit hartelijkheid koffie en gebak kunnen gaan brengen. Geen gebak, alleen koffie en thee. Ik heb een quote. In plaats van strafrechtelijke vervolging, is het nou niet een keer genoeg na 35 illegale demonstraties op de A12? Voor JA21 wel, jazeker. Dat geldt ook voor de agenten, want Maarten Brink heeft namens vier politievakbonden gezegd dat dit soort verboden demonstraties echt moeten worden tegengehouden.

Voorzitter. JA21 wil graag de anbi-status van Extinction intrekken. Ik vraag de minister nu of de recente oproep van de politievakbonden voldoende is om doortastende maatregelen te nemen tegen Extinction. Is zij voornemens om de anbi-status van XR nu wel in te trekken? Zo niet, welke extra maatregelen gaat de minister nemen na de zoveelste illegale demonstratie van Extinction het afgelopen weekend? Graag een reactie.

Voorzitter. Ik beperk me, maar straffeloosheid strekt zich ver uit. Ik noem geweld tegen

hulpverleners en agressie tegen geüniformeerde diensten. Hier willen we geen taakstraf, maar rechters denken daar anders over. Het OM eist een 200% hogere straf. Dat gebeurt niet. In de bajes maken sommige criminelen de dienst uit. We weten het. Ze smokkelen zaken binnen, regelen hun zaakjes vanuit de cel en mobieltjes of drugs komen binnen. Moordenaars krijgen nog steeds levenslang, maar dat wordt niet meer uitgevoerd. Ze zitten die niet meer uit. Illegaliteit is niet strafbaar in Nederland, enzovoort en zo verder. Er is echt heel veel werk aan de winkel.

Voorzitter. Dan kom ik op het strafbeleid. Dat beleid draait nog altijd meer om de daden dan om het slachtoffer, ondanks de positieve ontwikkelingen die er zeker zijn geweest de laatste jaren. Ik zag het nu bijvoorbeeld weer in de gruwelijke zaak van Richard H. Ik vind dat een van de gruwelijkste moordzaken die we in Nederland kennen. We zagen het relaas van Corry en Ruud. Dat zijn de ouders van Claudia, die met haar kinderen in 2005 werd vermoord door haar man Richard H. in Zoetermeer. Richard H. vermoordde zijn vrouw en kleine kinderen in de nacht, omdat hij een dag later zijn minnares uit Polen op bezoek kreeg. Dagenlang deed hij zelf alsof ze vermist waren. Uiteindelijk viel het doek en werd hij gelukkig veroordeeld tot twintig jaar cel met tbs.

Er werd toen echter bepaald dat hij na dertien jaar aan zijn tbs-behandeling mocht beginnen, terwijl hij volgens het Pieter Baan Centrum juist volledig toerekeningsvatbaar was. Dit jaar komt hij dus na negentien jaar weer vrij. Dat is dus zes jaar per moord. Vandaag was hij er uiteraard niet mee weggekomen, want we hebben de strafmaat verhoogd. Toen was het echter twintig jaar max. of levenslang. Kortom, hij komt vrij. Dan mag hij van de rechter niet meer binnen tien kilometer van Zoetermeer komen. Maar nou zeggen Ruud en Corry: wij willen die cirkel heel graag iets groter, want wij wonen in Haaglanden. Hij heeft daar dus ook nog veel schoonfamilie wonen. Dat is dus niet geregeld. Die familie kan hem weer tegenkomen. Ik denk mee met collega Ellian en zeg dat het dus tijd is voor een automatisch verbod op zelfstandig wonen voor moordenaars, met inspraak uiteraard van de nabestaanden. Dat voorstel is door de VVD en mijzelf in de maak en wij komen daarmee naar de Kamer.

Voorzitter. Dan straatintimidatie. De Wet seksuele misdrijven ligt nu voor behandeling bij de Eerste Kamer. Dit is een hele goede en noodzakelijke bescherming van slachtoffers van ernstige seksuele misdrijven en van straatintimidatie. Uit onderzoek blijkt dat vier op de vijf vrouwen op straat wordt lastiggevallen, nagefloten, nagesist, nageroepen, achterna gezeten of achtervolgd en soms zelfs in de hoek gezet. Veel vrouwen voelen zich zeer onveilig of bang. Samen met mevrouw Michon-Derkzen heb ik een motie ingediend om een pilot te starten met lokagenten in burger om seksuele straatintimidatie heel effectief aan te pakken. In een brief van 22 december zegt de minister dat dit niet in de rede ligt en dat zou kunnen worden overwogen om boa's in te zetten. Ik ben dan wel erg benieuwd naar de praktische en concrete uitvoering hiervan, want wat JA21 betreft kan die motie pas worden afgedaan als we concreet resultaat zien van een pilot met inzet van lokagenten. Ik denk dat dat meteen een heterdaad kan zijn, lik op stuk. Ik weet niet hoe mevrouw Derkzen daarover denkt. Graag een reactie van de minister.

Wapenbezit is het op een na laatste thema. Het drama in Weiteveen heeft ons weer de ogen geopend voor het gevaar van legaal wapenbezit in verkeerde handen. In Nederland zijn 200.000 legale wapens in omloop. Nederlanders die in het bezit zijn van

legale wapens moeten van onbesproken gedrag zijn. Bij de minste of geringste twijfel over de mentale gezondheid van een wapenbezitter is dat grijpen. Waarom heeft dat hier gefaald? Hoe was het toezicht? Er is heel veel over geschreven. Er waren serieuze aangiftes van doodsbedreigingen. Familieleden vreesden al langer voor escalatie. Volgens Henny Sackers, een emeritus hoogleraar strafrecht, zou er na het drama in Alphen aan de Rijn in 2011 in politiesystemen een automatische koppeling moeten zijn wanneer een aangifte wordt gedaan tegen iemand met een wapenverlof. Is het drama in Weiteveen aanleiding voor de minister om de controles hierop aan te scherpen?

Tot slot, voorzitter, niet onbelangrijk, de terreurdreiging. As we speak is de kans op een aanslag in Nederland reëel. In december vorig jaar verhoogde de Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid het dreigingsniveau voor het eerst in vier jaar van drie naar vier. Er is vooral sprake van toegenomen dreiging vanuit het jihadisme, de radicaalislamitische ideologie die oproept tot een heilige oorlog tegen ongelovigen. Factoren daarin zijn de oorlog tussen Hamas en Israël, koranschendingen in verschillende landen in Europa, en de oproepen tot aanslagen van terroristische organisaties als IS en Al Qaida. De Nederlandse terreurdreiging beperkt zich niet alleen tot Nederland. Vorig jaar plande IS een aanslag met kalasjnikovs en handgranaten in het Nederlandse consulaat in Istanbul. Ook een kerk en twee synagogen werden doelwit.

Wat terroristen betreft zou het voor JA21 glashelder moeten zijn: uitgereisde terroristen keren nooit meer terug naar Nederland. Hun wordt het Nederlanderschap ontnomen op grond van artikel 14, lid 4 van de Vreemdelingenwet, man of vrouw, geen onderscheid. Het kabinet hanteert helaas een andere lijn en haalt IS-vrouwen zelfs naar Nederland toe. Volgens een recent onderzoek van het ICCT blijkt overigens dat Nederland vrouwelijke terroristen relatief licht straft. Uit 300 rechtszaken tegen geradicaliseerde vrouwen uit Nederland, België, Frankrijk en Duitsland blijkt dat Nederland gemiddeld 1,6 jaar celstraf oplegde. In België was dat 4,3 jaar, in Duitsland 4,7 jaar en in Frankrijk maar liefst 7,6 jaar. Dat zijn bijzondere verschillen. Hoe kan dat? Hoeveel IS-vrouwen heeft dit kabinet inmiddels teruggehaald? Hoeveel zijn er veroordeeld en lopen alweer op vrije voeten? En zijn er nog lopende zaken om vrouwen op te halen?

Voorzitter. Ik wil afsluiten met het afscheid van politiecommissaris Kees Bangma, niet echt een naam voor een commissaris zou je op het eerste oog zeggen. Na een indrukwekkende carrière van 47 jaar nam hij afscheid, waarbij hij stilstond bij de in zijn ogen mislukking van de nationale politie. Die zou te bureaucratisch zijn en veel te ver weg staan van de gewone mensen. Het schip is op een zandbank gelopen, zegt Bangma. Te veel nationale politie dus en te weinig lokale politie. Ik ben benieuwd hoe de minister heeft geluisterd naar de afscheidswaarden van Bangma en ik zie uit naar de beantwoording van onze vragen.

De voorzitter:

Wij zien allemaal uit naar morgen en naar de beantwoording van de bewindspersonen. Dat zal geschieden rondom de klok van 13.30 uur.

De algemene beraadslaging wordt geschorst.

De **voorzitter**:

Tot zover de eerste termijn van de Kamer. Ik schors tot 18.15 uur en dan gaan we ons bezighouden met de begroting Defensie. Ik zie u allen morgen terug.

De vergadering wordt van 16.32 uur tot 18.17 uur geschorst.